

પ્રાચીન કાવ્ય સુધા

ભાગ ૨ નો

મોહને મન હર્યો રે માધ !

૧૯૪૪

પુ. વિ. મા.

પ્રાચીન કાવ્ય મુદ્રા

ભાગ ૨

પ્ર. વિ. માવલ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૭૩૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ પ્રાચીન ઇતિહાસ

વિષય ઇ - ઇ,

સચિત્ર
પ્રાચીન કાવ્યસુધા
ભાગ રજો

સંશોધન કર્તા
છગનલાલ વિદ્યારામ રાવેળ

પ્રકાશક
રાજ્યરત્ન શેઠ પુરૂષોત્તમ વિશ્રામ માવજી, જ. પી.
એમ. આર. એ. એસ.

સન ૧૯૨૨

મૂલ્ય રૂ. ૧૧.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૯૭૩/૭
૧૧-૨૨૨૨

આ પુસ્તક અમદાવાદ પાંચકુવા આગળ સત્ય વિજય
પ્રેસમાં સાંકળાયદં હરિલાલે શેઠ પુરુષોત્તમ વિશ્રામ
માવળ જે. પી. વાનકેશ્વર, મુંબઈ, એમને
માટે છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

(અંથના સર્વ હક પ્રસિદ્ધ કરનારે સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

હવે પછી

કવિ બાલણ્યકૃત રામાયણ અને દ્રૌપદી વચ્ચેહરણ
(અધુરા) કવિ વજ્રયાકૃત સીતા સ્વયંવર, કવિ કેશવદાસ
કૃત મથુરાખ્યાન, મેગળ કવિનું નાસિકેતાખ્યાન, કવિ
કાળીદાસ કૃત દ્રૌપદી વચ્ચેહરણ, કવિ વિષ્ણુદાસ કૃત લવ-
કુશાખ્યાન, ગોવિંદરામ કવિનું હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન અને
ખીજા ઉત્તમ કવિઓની ચુંટી કાઢેલી રસિક કવિતાનો
ત્રીજો ભાગ બહાર પડશે.

ચોથા ભાગમાં

મુસલમાન કવિરાજોનાં ચુંટી કાઢેલાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ
કાવ્યોનો સંગ્રહ એકલો જ પ્રસિદ્ધ થવાનો છે.

ચિત્રોની અનુક્રમણિકા

મોહને મન હયો રે માધ ! (પૃષ્ઠ ૧૦૨નું ચિત્ર) પૂંઠાપર.

(૧) રાસલીલા પૃષ્ઠ ૨૭

(૨) રાધિકાનું રસણું... , ૩૩

(૩) બોલવાની હા લણી અને હાથ લીધો હાથમાં , ૪૬

(૪) મથુરાની વાટે રે હરિ રથ લઇ ગયા , ૭૦

(૫) હિંદોળે હીચે નંદ નંદન , ૮૮

સ્વ. સૌ. બહેન કીલાવતી (કીલુ)

જન્મ-વિ. સ. ૧૯૫૦

અપાડ શુદિ ૭

અવસાન-વિ. સં. ૧૯૭૬

વૈશાખ શુદિ ૬

અર્પણ પત્રિકા.

વહાલી દીકરી લીલુ ! (લીલાવતી) તારા ભરજીવાનીમાં
 એલા અઘાળ મૃત્યુથી મારા દુઃખનો પાર નથી ! ઉંચ કેળવણી
 છ તેં તેનું સાર્થક કર્યું. સ્વામી નારાયણની અનન્ય ભાવે ભક્તિ
 રી, અહોનિશ તેમાં જ તું લીન થઈ રહેતી. સ્વશુર ગૃહે
 ધાંની પ્રીતિ મેળવી, સાસુની અંતઃકાળમાં સેવા કરી આશિ-
 ર્વેદ મેળવ્યો. તારા ધર તરફથી કોઈ પણ વાર તારા વિરુદ્ધ
 મેક પણ શબ્દ અમોએ સાંભળ્યો નહિ. સદાચારની પ્રત્યક્ષ
 િર્દિષ્ટ બહેન ! તને ઝાંપા સુધી વળાવીને તારી વહાલી મા-
 ાક કરતી ઝોરડામાં જે તે પેડી તે પેડી. શોકમાં ને શોકમાં
 ણીએ પોતાનો પ્રાણ ધણી હુંકમુદતમાં મૂક્યો ! ખેટા, તારા વિન્નેગે
 ણીએ શરીર ગાળી નાખી, દેહ અર્પણ કર્યો ! અને હું પણ
 મારી પાસે આવવાની વાટ જોઈ રહ્યો છું. માટે મને વહેલો
 લાલવી લે. મારો ઠામ તાકીદે કર. ! મારાથી હવે તમારો
 જોત્ર સહન થતો નથી. ઉત્સાહ મંદ પડી જઈ, જગત બધું
 ત્યજી લાગે છે. હે વિભો, સત્વરે મને મારાં વહાલાંના ભેગો
 ર ! મારી ધણી નત્રતાથી આ છેલ્લી માગણી છે તે તું
 ત્વરે પુરી કર ! જીવવામાં હવે શું સુખ છે ! હૃદય બળ્યાં કરે
 તેની વેદના ખમાતી નથી. વિભો ! હવે તું મારી દારી
 ડી કર !

વહાલનાં વિન્નેગે

દુખીયારો

છ. વિ. રાવળ.

પ્રસ્તાવના.

॥દેહ પરમાર્થી લાવિલ ॥ તરિચ ચાલે સાર્થક જ્ઞાને ॥
નાહી તરી હે વ્યર્થાચે ગેલે॥ નાના આઘાતે મૃત્યુપં થે॥

(રામદાસ)

અહીં જોતાં આ કાવ્ય સુધાના પહેલા ભાગમાં પ્રસ્તાવનાનો ધણો ખરો ભાગ આવી ગયો છે, એટલે આ બીજા ભાગમાં કાંઈ વિશેષ લખવા જેવું રહેતું નથી; તો પણ હર કોઈ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવાનો એક સામાન્ય રિવાજ પડી ગયેલો હોવાથી તે વિષે આ નીચે થોડુંક લખવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં તેમ હવે પછી છપાઈ બહાર પડનારા પાંચે ભાગમાં લેખકની પોતાની કલ્પના શક્તિથી ઉપજાવી કાઢેલું એક પણ કાવ્ય, કે એક પણ છુટક કવિતા નથી, પણ તે બધું પ્રાચીન કાળમાં થઈ ગયેલા કવિ અને ભક્તોનાં તેમ સ્ત્રી કવિઓનાં રચેલાં કાવ્યો અને પરચુરણ પદો છે, જે બધાં સદુપદેશ, સન્માર્ગ દર્શક, અને માણસોના ઉદ્ધાર માટે અનુભવ જન્ય રચાયેલાં છે. આવાં કાવ્યોનો સંગ્રહ કરી, કરેલા સંગ્રહમાંથી સારી સારી કવિતાઓ ચુંટી કાઢી, તેની યથામતિ, યથાશક્તિએ આ ગોઠવણ કરવામાં આવી છે.

આ સંસાર અસાર છે, એવું સજ્જન પુરુષો પરાપૂર્વથી કહેતા આવ્યા છે, તેમાં આપણે સંસારી માણસોએ

સંસારમાં જ રહીને જ્યારે આપણા જન્મનું સાર્થક ન કરીએ ત્યારે શિરો લિખિત દાસોક્તિ પ્રમાણે આપણું જીવતર વ્યર્થ ગયું સમજવું. મહાત્મા તુકારામ જીવાએ પણ એક સ્થળે કહ્યું છે કે,—“નર દેહા યેઝની ન કરી મજન । ધિક તો પાષાણ મૂમિ માર ॥ એટલે નર દેહ મળ્યા છતાં જેમણે ઇશ્વર ભજન કર્યું નહિ તે માણસ આ મૂમિ ઉપર પાપાણુ પ્રમાણે બાર ૩૫ છે.

સાંપ્રત કાળમાં ધાર્મિક વિષયો, ધાર્મિક ગ્રંથો, અને ધર્મને અનુસરતા પ્રાચીન સાહિત્ય તરફ લોકોનું જેટલું લક્ષ જવું જોઈએ તેટલું જતું જણાતું નથી. એટલું જ નહિ પણ પ્રચલિત શિક્ષણથી જુના વખતના ચાલતા આવેલા સારા સારા આચાર વિચાર અને જુના સાહિત્ય તરફથી લોકોની આસ્થા દિનપ્રતિદિન ઘટતી જાય છે. એ મોટા શોકની વાત છે. ખરૂં જોતાં આવી પ્રાચીન પ્રણાલિ-કાઓમાંથી કાંઈ બધી ખોટી હોતી નથી, તેમ જ બધી સારી પણ હોતી નથી. તેથી ખોટીને તજ દેઈ, સારીને રાખવી, એ દરેક સમજી માણસનું કર્તવ્ય છે. પ્રાચીન ઇમારતને તેના પાયામાંથી ઉખેડી નાખી તેની જગ્યાએ એક નવો સુશોભિત બંગલો બંધાવવો, તે પણ ધણે નરસે જીતે થયે ફરી તેને કાઢી નાખી, વળી નવેસરથી બીજો બંગલો બંધાવવો, તેના કરતાં પ્રાચીન ઇમારતને જ કાયમ રાખી તેમાં જ જોઈતો ફેરફાર કરવો. એ વધારે સુલભ અને લાભકારી છે. “જીનું તે સુંનું” (સોનું) એમ કહેવાનો અર્થ નથી,

પણ વીજ વરસથી સંગ્રહી રાખેલી ડાંગર (સુરત જીલ્લાના કાત) માંથી ફાત કાઢી નાખી, બાકી રહેલી ડાંગરને વાપરવા માટે કહેવું. એ કાંઈ ખોટું નથી. થોડી ફાત માટે ભરેલી કોઠીની બધી ડાંગરને નકામી ગણી નાખી દેવામાં વધારે નુકશાન ને ચૂર્ણાઈ છે.^૧

આ પ્રમાણે જુના સાહિત્ય ઉપરથી લોકોની આસ્થા કંઈક ઘટતી જોઈ કેટલાક વિદ્વાનોએ તે તરફ લક્ષ આપી, લોકોને પોતાની બાબતું જુનું સાહિત્ય જોવાને અનુકુળ પડે તેટલા માટે ધણી મહેનત લેઈ જુના કવિઓનાં જુનાં કાવ્યો પ્રકટ કર્યાં છે.^૨ તેમ હજુ પણ પ્રકટ કરતા જાય છે. તે પ્રમાણે સંશોધન કર્યાંએ તેમ પ્રકાશકે તે દિશા તરફ આ ચર્ચા કિંચિત્ પ્રયત્ન આદરેલો છે.

આપણો આર્યાવૃત્ત એ પરમ પવિત્ર ભૂમિ છે. આ ભૂમિમાં વખતો વખત પરમેશ્વરે અનેક વાર અવતાર ધારણ કરેલા મયાય છે. તેની સાથે તેના પ્રિય ભક્તો પણ વખતો વખત જન્મેલા છે. આજ પર્યંત આ ભરતખંડમાં જગ-

૧ પ્રાચીન કાવ્યો માટે પણ તેમજ સમજવાનું છે.

૨ પ્રમથ કવિતા સંગ્રહ, પછી ક. દ. ડા. નાં જે કાવ્ય દોહન, સરકારે મંજૂર કરેલું કાવ્ય સંગ્રહ, ને કાવ્ય દોહન, (ચૈદ આના વાળું) પ્રાચીન ત્રિમાસીક કાવ્યો, પ્રાચીન કાવ્ય માળાના ૩૫ અંકો, નડિયાદ વાસી એક ગૃહસ્થ (ધણું કરીને ચતુરભાઈ ચંકરભાઈ) નાં પ્રાચીન છુટક કાવ્યો, અને છેલ્લે ગુજરાતી પ્રેસના આદ્ય તંત્રી સાક્ષર શ્રી ધ-

તના મીથ્યા પ્રપંચને તુચ્છ માની આત્મ સ્વરૂપમાં તક્ષીન થયેલા અનેક મહાન્ ભક્તો થઈ ગયા છે. અને તે મહાન્ ભક્તોએ બતાવેલા રસ્તે ઘણા પુણ્યવાન મનુષ્યો ચાલી ધન્યતાને પ્રાપ્ત કરેલી છે. આવા મહાત્માઓએ સ્વા-નુભવથી કેટલાંક કાવ્યો અને ખીજી છુટક કવિતાઓ રચી છે, તેમાંનો ઘણો ખરો ભાગ પરમાત્માના સ્વરૂપ વિષે અપ્રતિમ રનેહ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે. તેમણે શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા, રામાયણ, મહા ભારત, ભાગવત, અને ઉપનિષદો વગેરે જ્ઞાન માર્ગના સંસ્કૃત ગ્રંથોમાંથી કેટલોટ ભાગ લીધેલો હોવાથી તે બધું જીનું સાહિત્ય માણસને આ ભવસાગર તરી પાર ઉતરવા માટે એક નૌકા રૂપ છે.

આ પુસ્તકમાં તેવા સાધુ ભક્ત કવિ અને સાધવી. સ્ત્રી કવિઓનુંજ પ્રાસાદિક જીનું સાહિત્ય એકઠું કરવામાં આવ્યું છે. એકંદર રીતે આ સંગ્રહમાં શિવ, વિષ્ણુ અને ઉપનિષદોમાં વર્ણવેલી બ્રહ્મજ્ઞાનની કવિતાને સંગ્રહ છે. દુનિયાદારીમાં માણસને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી કવિતાઓ પણ છે ખરી, પણ તેની સંખ્યા ઘણી થોડી છે. તેથી આશા છે, કે આ પુસ્તક કોઈ પણ હિંદુ ભાવિક ગૃહસ્થને તેમ સન્નારીઓને પસંદ પડશે ખરૂં.

સૂ. દેશાધ અને તેમના પુત્રોએ બહાર પાડેલા મોટા દળદાર બૈ-કા-દોહનના આઠ ભાગ, તથા નરસિંહ મહેતા અને દ-યારામ કૃત કાવ્ય સંગ્રહ બહાર પાડ્યાં છે. તે વિના ભજન સંગ્રહ વગેરે કેટલાંક પ્રાચીન કાવ્યોનાં પુસ્તકો વેપારને માટે જુદા જુદા બુકસેલરોએ છપાવ્યાં છે.

આ પુસ્તકમાં તેમ હવે પછી છપાઈ બહાર પડનારા તેના બાકીના પાંચે ભાગમાં જે જે દોષો દેખાય, તે તે બધા સંશોધન કર્તાના પોતાના છે, એવું સમજી સુપડા પ્રમાણે તે કાઢી નાખી “ હંસક્ષીર ” ન્યાય પ્રમાણે તેમાંના ગુણુ ગ્રહણ કરવા માટે સંશોધન કર્તાની રસિક વાંચનાર બાધ બહેનોને સવિનય પ્રાર્થના છે.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં જે જે જુના કવિઓ અને બકતોનાં અમૂલ્ય કાવ્યો અને કીમતી પદોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે, તે તે બધાના ચરણ કમળમાં હજારો વાર પ્રણામ કરી, તેમનો, તથા તેમના કાવ્યોની નકલો ઉતારી, કે ઉતરાવી, પોતાની પાસે જીવની પેઢે સાચવી રાખનારાનો આભાર માનવો, એ લેખક પોતાનું એક મહત્ત્વ કર્તવ્ય યાદ કરે છે તેની સાથે જે પરમાત્માએ લેખક પાસે આવી સંત સેવા કરાવી તેના ચરણાવિંદમાં અતિનમ્રતાથી પોતાનું મસ્તક નમાવી, હજારો વાર નમન કરે છે.

આ પુસ્તકમાં આવેલાં કેટલાંક કાવ્યોની અસલ પ્રતો ગુજરાતી પ્રેસવાળા રા. નટવરલાલ ધવ્છારામ દેશાઈ બી. એ. એ. આપવાથી તેમનો, તેમજ આ કામમાં ઘણી કીમતી સલાહ આપવા માટે મુબઈના સોલીસીટર રા. રા. નગીનદાસ ત્રિભુવનદાસ માસ્તર બી. એ. એલ. એલ. બીનો પણ ઉપકાર માનવા જેવો છે. સૌથી વધારે ઉપકાર તો રા. જ્ય રત્ન શેઠ, જેઓ હંમેશા જુના સાહિત્ય અને પુરાણી વસ્તુઓ ઉપર અતિશય પ્રેમ રાખી, તે કામમાં તન, મન,

ને ધનની મદદ કરે છે, તેવા સાક્ષર શેઠ શ્રી પુરુષોત્તમ વિશ્રામ માવજી જે. પી. નો માનું છું, જે આ પુસ્તક છપાવવા માટે તેઓ શ્રીએ અશ્રય આપ્યો ન હોત તો લેખકની ધણી વરસોની જીનાં કાવ્યો શોધવાની મહેનત, તેમ તેને પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા માટે લીધેલો શ્રમ ફાકટમાં જાત.

આ પુસ્તકનાં પુરૂ તપાસતી વખતે લેખકના કમ જાગ્યે તેની વહાલી પુત્રી, અને ત્યાર પછી તેની દીકરીની વહાલી માતૃશ્રીના મંદવાડનો પ્રસંગ હતો. આવા ચિંતાતુર સમયમાં ચિત્તની સ્થિરતા જોઈએ તેટલી રહેતી નથી, તેથી પ્રુફ જેઈએ. તેવાં તપાસાયાં નથી, ને તે જ કારણથી ધણી બૂલો રહી ગઈ છે તેના માટે લેખક ક્ષમા માગે છે. શોકની વાત છે, કે આ બંને જણીઓએ પુસ્તકના કામમાં કેટલીક કીમતી મદદ કરી હતી, પણ તે પુરૂ થયેલું જોવા માટે તેઓ રહ્યાં નથી ! ને થોડે અંતરે તેઓ બંને પોતાના કર્તાની સેવામાં હાજર થવા માટે હંમેશને માટે ગયાં છે ! પ્રભુ તેમના આત્માને ચિરકાળ શાંતિ આપે.

આ બીજા ભાગમાં આવેલા કવિઓમાથી ધણી ખરા જાણીતા છે તેથી તેમના માટે હકીકત આપવામાં આવી નથી. ફક્ત શહેરા તાલુકે ગોધરાના વતની ચિત્રોડા નાગર કવિ મોતિરામ, કંઈક અપ્રસિદ્ધ હોવાથી તેમની ટુંકી હકીકત આ સાથે આપવામાં આવી છે. જે જીના સાહિત્યનો ઇતિહાસ લખતી વખતે કંઈક ઉપયોગી થશે.

લૂણાવાડા-સં. ૧૯૭૬.

આસો સુદિ ૧૩ ધનતેરશ.

} સંશોધન કર્તા.

કવિ મોતિરામ.

ગુજરાતના છ જાતના નાગરોમાંથી^૧ દરેક જાતના નાગરોમાં એકેકો પ્રખ્યાત કવિ થઈ ગયો છે. વડનગરા નાગરોમાં ગુજરાતી ભાષાનો આદ્ય કવિ નસિંહ મહેતા, વીશ નગરા નાગરોમાં કહાનહડે પ્રબંધનો કર્તા પદ્મનાભ, સાઠોદરા નાગરોમાં આપણો રસિક ને શંકડો કવિ દયારામ. આ પ્રમાણે પ્રશ્નોરા તથા કૃષ્ણોદરા નાગરોમાં કવિ થયા છે ખરા, પણ લેખકને આ વખતે તેમનાં નામ યાદ આવતાં નથી. ખંભાતનો કવિ વિષ્ણુદાસ નાગર હતો, પણ તે કયી જાતનો નાગર હતો. તે જાણવામાં નથી. આજ સુધી ચિત્રોડા નાગરમાં કવિ થઈ ગયાની ખબર ન હતી, તે શિરો લિખિત મોતિરામનું નામ હાથ આવવાથી હવે છ એ જાતના નાગરોમાં છએ કવિ થઈ ગયા ગણાય.

કવિ મોતિરામ શહેરા તાલુકે ગોધરાના વતની હતા, તે વખતે શહેરા ગામ (તાલુકે ગોધરા-પંચમહાલ) નામ દાર શ્રિદિશ સરકારના તાબામાં ન હતું, પણ ગ્વાલીયરના સિંધીયા સરકારના તાબામાં હતું, તે અને ગોધરા અને ચાંપાનેર પ્રગણ્યામાં ગણાતાં હતાં. એવું આ કવિની રચેલી એક લાવણી ઉપરથી જણાય છે. વળી આ લાવણીમાં કવિએ પોતાની નાત પણ આપેલી છે.

૧ ખટ મોઢા, ખટ નાગરા.

“આંખાનેર પ્રગણામાંહી, શિવપુર. નગર હે ખાસા”

“જાતે રે નાગર હાડ ચિત્રોડા, એ સખકુ નમને વાળા”

આ કવિના પિતાનું નામ કડુજી અને માતૃશ્રીનું નામ કુશાલ બાઇ હતું. તેમના પિતાશ્રીને તે એકના એક પુત્ર હતા. એટલે કે તેમને બાઇ બહેન ન હતાં. તેમ તે કહાન બાલ-કુંવારા હોવાથી તેમના વંશમાં હાલ કોઇ નથી. પણ તેમના કાકા ત્રંબકરામ અને પ્રભુરામના છોકરાના છોકરા હાલ હયાત છે, અને તે હમણા કવિના ઘરમાં રહે છે. કવિનું ઘર, શહેરામાં દેશાધવાડાની પાસે ગાંધીવાડમાં છે.

આ કવિ શરીરે ઉંચા, રંગે ગૌર, અને દેખાવડા હતા, પણ તેમની આંખોની પુતળીઓ ઉંધી હોવાથી વાંચવા લખવા માટે છેક આંખો નજીક કાગળ લાવવો પડતો હતો. સ્વભાવે મળતાવડા, આનંદી, અને મીઠાબોલા હતા.

તેમના જન્મ કાળની હજી જોધપે તેવી ખબર મળી નથી, તેમ અવસાન કાળ પણ ખાત્રી પૂર્વક હજી જણાયેલ નથી. તોપણ ગોધરાના એક જૂઠું શ્રીગોડના કહેવાથી જણાય છે, કે વિ-સંવત્ ૧૮૯૨ ના કાર્તિક સુદિ બીજને દહાડે તેમનો દેહાંત થયો. તે વખતે તેમની ઉંમર અંશાવન વરસની

૧ શહેરા. ૨ આ જગોએ “હાડ” શબ્દનો અર્થ શરીર થાય છે, કે ચિત્રોડા નાગરોમાં તે એક પેટા યાત્રિ છે, તે સમજાતું નથી. સાઠોદરા નાગરોમાં “બાયડ” જેવી પેટા યાત્રિ પણ વખતે હોય.

હતી, તે પ્રમાણે ગણુતાં તેમનો જન્મ કાળ વિ.-સંવત ૧૮૩૭નો આવે છે. તેમણે બારે મંદવાડ ભોગબો ન હતો, પણ સહજ બે દિવસ જ માંદા રહ્યા હતા.

તેમના વખતમાં હાલના જેવી સરકારી ગુજરાતી નિશાળો ન હતી, પણ ગામઠી નિશાળના પંડયાજીઓ પાટી ઉપર જીકારા (ઈંટના કડકા) ધસી, તે ઉપર નદીમાં થાય છે તે કાળા રંગની શેણાઇની લેખણથી, કે કોંઇ કોઇ ગૃહસ્થના છોકરા, ખરાદીએ ઉતારી આપેલી હલકા લાકડાની પચરંખી લેખણની અણીથી લખતા હતા. આવી નિશાળમાં તેમણે પુરો અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમને સંસ્કૃત ભાષાનું જ્ઞાન હતું કે નહિ તે હજી ખાત્રી પૂર્વક જાણવામાં આવ્યું નથી, પણ તેમને તે વખતના રિવાજ પ્રમાણે હિંદી અને વ્રજ ભાષાનું સાઈ જ્ઞાન હતું. તેમના રચેલા હિંદી ભાષાના કુંડળીયા હાથ આવ્યા છે તે જો કે, પ્રખ્યાત હિંદી કવિ ગિરિધરના કુંડળીયા જેવા તો નથી જ, તો પણ ઠીક છે.

તેમણે પગે ચાલીને ભરતખંડના પ્રખ્યાત ધામોત્રી યાત્રા કરી હતી, તેમ તેઓને તે વખતના લોકો મોટા ભક્તમાં ગણુતા હતા. લોકોનો તેમની ઉપર પૂજ્ય ભાવ હોય, તેમ સારા વજનદાર માણસોમાં તેમની ગણુના હતી.

તે વખતના કવિ બહોળા પેઠે તેમની પાસે પણ શિષ્ય મંડળ સાઈ હતું, તે શિષ્ય મંડળમાં મોટા અને મહા ભક્ત નામના બે સારા ભક્ત કવિઓ થઇ ગયા છે. મોટાનું

ખર્ નામ વેલજી, અને મહા ભક્તનું ખર્ નામ રણુછોડ હતું. મહા ભક્ત માળવણ તાલુકે સોંથ રામપુરના વતની હતા, ને હાલ તે ગામમાં તેમનું મંદિર છે. રણુછોડ ભક્ત લૂણાવાડાના હતાં. આ બંને જાતે વાણીયા હોવા છતાં કવિએ તેમને યજ્ઞો પવિત્ર ધારણ કરાવ્યાં હતાં. મહા ભક્ત સંસ્કૃત સાઈ જાણતા હોવાથી શહેરામાં આવેલા પોતાના મંદિરમાં હંમેશા લોકો આગળ ભાગવતાદિ સંસ્કૃત ગ્રંથોની કથા કરતા હતા. આ બંને કવિઓની કવિતા પણ હાથ આવી છે, જે વખત મળતાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

આ વિના બીજા શિષ્યોમાં હરદેવબાઈ, આશારામ, બાઈશંકર નાપલ,^૧ ને લક્ષ્મીરામ વગેરે હતા.

શિષ્યાઓમાં માનકુંવર મોટી, માનકુંવર નાની, હરકોર, રણીઆતબાઈ ને જેબાઈ વગેરે હતી. તેમાં જેબાઈની રચેલી બે આરતીઓ આ પુસ્તકમાં આવી ગઈ છે. બીજા બાઈઓ કવિતા રચતી હતી કે નહિ, તો હજી જાણવામાં આવ્યું નથી, તેમ જડી પણ નથી.

મોટાનું મંદિર ગામ વચ્ચે હતું. તેમાં તેમના મરણ પછી લોકોએ મહાદેવની સ્થાપના કરી હતી, હાલ પડી ગયું છે.

૧ આશારામ અને બાઈશંકર નાપલની રચેલી કવિતા પણ જડી છે. જેમાંથી આશારામની કવિતા આ કાવ્યના પૃષ્ઠ ૯૨ મે પ્રસિદ્ધ થઈ છે. બાઈશંકર નાપલનો રચેલો લક્ષ્મી પાર્વતીનો સંવાદ, જે લેખકે જૂ. કા. દેહન માટે લખી મોકલેલો તે જૂ. કા. દેહનના સાતમા ભાગના પૃષ્ઠ ૭૬૭ છપાઈ પ્રસિદ્ધ થયો છે.

મહા ભક્તનું મંદિર હાલ મહાલક્ષ્મીજીના મંદિર પાસે તળાવ ઉપર છે. તેમાં કવિ મોતિરામ અને મહા ભક્તની પાંદુકાનું હાલ પૂજન થાય છે.

મહાભક્ત અને મોટા બે ભેગા રહેતા હતા, તે વખતે તેમની વચ્ચે સહજ ખોલા ચાલી થવાથી મહાભક્ત રીસાઇને શ્રીવત્સેશ્વર તળાવના પશ્ચિમ કિનારા પર એક મઢી બંધાવીને રહ્યા. પછી કેટલેક દહાડે ગામ લોકોએ તેમના માટે ગામમાં એક ગુફા મંદિર બંધાવી આપવાથી ત્યાં રહેવા આવ્યા જેમાં ઠેક મરતાં સુધી તેઓ રહ્યા હતા.

મોતિરામ અને તેમના શિષ્ય મંડળનો ધર્મ પૂર્ણ બ્રહ્મનો એટલે વેદાંતનો હતો. તેમ છતાં તે બધાએ શ્રીકૃષ્ણ મહારાજનાં ધણાં સારાં પદ રચ્યાં છે, જેમાંનાં થોડાંક પદ આ પુસ્તકમાં દાખલ કર્યાં છે, તેમ તેમના પૂર્ણ બ્રહ્મની જેખાઇની રચેલી બે આરતીઓ પણ દાખલ કરી છે.

આ કવિની એકંદર કવિતાના ત્રણ ભાગ થઇ શકે, પહેલો શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ અને મનની ગોપીઓના વિહાર અને સ્તુતિની. બીજો નીતિની છુટક કવિતા, અને ત્રીજો ભાગ બ્રહ્મજ્ઞાનનાં પદોનો.

લેખક પાસે અત્યાર સુધીમાં નીચે પ્રમાણે કાવ્યો અને છુટક કવિતા હાથ આવી છે.^૧

૧ આ બધાં હાથનાં લખેલાં પુસ્તકો ઉપરથી છાપવા લાયક ચોક્ખી નકકલો ઉતારી બૃહત્ કાવ્ય દોહનમાં પ્રસિદ્ધ થવા માટે ગુજરાતીના આદ્ય તંત્રી સાક્ષરશ્રી ધનંજયભાઈ

દાણુલીલાને ચાતુરી ભાવલીલાનું એક મોહું ૪૩ કડ-
વાનું કાવ્ય.

રાસલીલાનું બાર ગરબીઓનું કાવ્ય.

જશોદાજીનો શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ ઉપરનો પત્રની, ગર-
બીઓ ચાર. જે આ ભાગમાં આપવામાં આવી છે.

દાણુલીલા નાની.

ઉપરનાં કાવ્યો સિવાય બે જાતના કૃષ્ણ વિરહના
મહિના, પંદર તિથિઓ, સાત વાર, શૃંગાર રસનાં ૫૬
૩૩, વૈરાગ્યનાં ૫૬ ૮૨, નીતિ અને શિખામણના છુટક
છપા ૧૭, અને હિંદી ભાષાના કુંડળીયા સાત, ને એક
૫૬ છે.

કવિની બધી કવિતાનો સંગ્રહ તેમના શિષ્ય ભાદ-
અંકર નાપલ પાસે હોવાની ખબર મળી છે. તે બધી
જણાયાથી એકંદર કેટલાં કાવ્યો રચ્યાં છે તે જાણવામાં
આવશે.

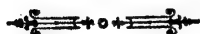
કવિની ભાષા મીઠી અને પ્રાંતિક શબ્દ ભેદ વગરની
છે. તે કવિ દયારામની ભાષા જેટલી મધુર ને પ્રૌઢ નથી,
સ. દેશાદ ઉપર મોકલેલી, તેમાંની બે ગરબીઓ બ. કા.
દો. ના સાતમા ભાગના ૭૪૬ મા પૃષ્ઠે છપાઈ છે. તે
મોતિરાણુ નામથી છપાઈ છે ખરી, પણ તેની ઉપર લખેલો
મોતિરામ, અને આ મોતિરામ જુદા છે. મથાળા વાળા
મોતિરામ ભરૂચના વતની અને જાતે વાણીયા હતા. ને
ભરૂચના એક મંદિરમાં રહેતા હતા.

તેમ છતાં છેક હલકી પણ નથી. કવિતાનું રૂપ જોતાં તેમને પ્રાસ મેળવવા માટે માથાફટ કરવી પડી હોય એમ લાગતું નથી. સ્વાભાવિક રીતે આપો આપ આવી મળતા પ્રાસો વાળી લાગે છે. વળી તેમને કવિતા રચતાં શબ્દોની ભાંગફોડ પણ કરવી પડી નથી. તેમની કેટલીક કવિતા આ ભાગ તરફની સ્ત્રીઓ વધારે ગાય છે. નવરાત્રીના ગરબા વખતે તેમની પાણીની ગરબીઓ જ્યાં ત્યાં ગવાતી જોવામાં આવે છે.

આ કવિ, અને કવિ દયારામ ભાઈ સમકાલિન જણાય છે, તેમ જ તે બંનેની કેટલીક હકીકત પણ એક સરખી માલમ પડે છે, જેમકે બંને નાગર હતા, બંને કુંવારા હતા, બંને ભક્ત હતા, તેમ બંને કવિઓ પગે ચાલી યાત્રાઓ પણ કરી હતી. અને બંને ઈશ્વરના અનન્ય ભક્ત હતા. તેમ છતાં આ કવિ, કવિત્વ શક્તિમાં દયારામભાઈ કરતાં કંઈક ઉતરતા કહી શકાય. દયારામ જ્યારે શ્રી કૃષ્ણની પૂર્ણ ભાવે ભક્તિ કરે છે, ત્યારે મોતિરામ કવિ, શ્રી કૃષ્ણની ભક્તિ સાથે પૂર્ણ બ્રહ્મને ભજે છે. અને તેથી જ તેમની પાદુકાઓનું આજે પણ પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને પૂજ્ય ભાવથી પૂજન થાય છે.

છ. વિ. રાવળ.

અનુક્રમણિકા.

કવિ અને કાવ્યના નામ સાથે દરેક પદની પહેલી લીંટી. પૃષ્ઠાંક-
નરસિંહ મહેતા.

અર્જુન પ્રાણ થકી રે મને વૈષ્ણવ વાહાના. ... ૧
નાનકડી વહુને હરિના ભજનની લેહ લાગી. ... ૩
ચાલો સખી આપણ સહુ જમએ. ...
પડવે તે પ્રીત ધણી તાહરી રે (પંદર તિથિઓ) ૧૧૧

કવિ પ્રેમાનંદ ભટ્ટ.

વિષ્ણુ સહસ્ર નામ. ... ૪
કવિ રામકૃષ્ણ.

ગજેન્દ્ર મોક્ષ. ... ૧૬
કવિ પુરુષોત્તમ.

શ્રી કૃષ્ણની રાસલીલા. ... ૨૭
કવિ રણછોડ.

રાધિકાજીનાં રસજાં. ... ૩૩
કવિ મોતીરામ.

આ ઘેર પધારો શ્રી નાયજી રે (દાદશ મહિના.) ૪૭
દાણલીલા. ... ૪૯
હો શામળીયા, કાણ જન્મની પ્રીતે હેત વધાર્યાં ૫૨
રાધે પ્યારી, અંતરનાં ઓહું નવ આણો. ... ૫૩
કાંધ કસર નથી, કલા પ્રમાણે પાળો પ્રેમ મોરારી. ...

બહુ બહાલા છે, પ્રાણ થકી મારે મન રાધે પ્યારી. ૫૪
 હિમાં રહેને અલખેલી, તમે જોર કરી ક્યાં જશોજી. ૫૫
 (પાણીની ગરબીએ.)

લાખ ટકાની લાજ અમારી, તમ લીધે ક્યમ જશેજી. ૫૬
 સ્વસ્તિ શ્રી મથુરા મધ્યે છે કહાનજી (જશોદાજીનો પત્ર) ૫૭
 લખ્યા કારણ એ છે અમારે કહાનજી. ૫૮
 ઓધવજી હરિને જમ કહેજો એટલું. ૫૯
 શામળીયાજી વાંક નથી કાંધ તમે તણો. ૬૦

જહુરામ.

આદે તું ઉતમ બાણ કુળમાં. ... ૬૦

મૂળદાસ.

કહો તો કૃષ્ણજી કહેજો રે. ... ૬૧
 જીવ તું છોડી ચાલ્યો કાચારે. ... ૬૨

જીતો.

મને માર્યાં છે મોહનાં બાણ રે. ... ૬૩
 મને વિઠ્ઠલ લાગે વાર. ... ૬૪
 શુભવંતા ગિરિધર રાય. ... ૬૫

રાજે ભક્ત.

હું તો હરતી ફરતી ફેરતી ફેરવું રે રેંટીડો. ... ૬૬
 (રેંટીયાનું પદ.)

કરજો એવું કામ તું, વણજારા રે. (વણજારાનું પદ.) ૬૭
 હરિ હેત હોય ત્યાં આવે રે. ... ૬૮

ગાવિંદરામ.

હેત કરીને હરજી આજે.	”
૩૫ રંગીલાનું બેથું રે.	૬૭
રસિયાજીની સાથે રે.	”
આનંદના ઓધ વળીયા રે.	૬૮

લાનુદાસ.

પડવે તે અળખાને લોને ઉગારી (પંદર તિથિઓ.)	૬૯
---	----

કવિ માધવદાસ.

મથુરાની વાટે રે.	૭૦
હીદોળો નવ રંગો સજની (હીદોળાનું પદ.)	૭૧

રવિદાસ.

હરે હરે કોઇ ભગંદા !	૭૨
હરે હરે કોઇ નિર્ખંદા	”
હરે હરે કોઇ લેહંદા.	૭૩
હરે હરે કોઇ રેહંદા.	૭૪
મારેલાં શબ્દોનાં બાણ રે.... ..	”

હિમોલકત.

હરિ સ્મરણ કર હેતમાં રે (રાજ્યો.)	૭૫
ગોવાલી લાલ આવોને.	૧૦૭

વસાસ છગન.

અણુ હું તો લાગું તમારે પાય (સાસુ વહુનો ઝઘડો).	૭૬
અરજ કરે સાસુ સુણને વ્રજરાય.	૭૭

કવિ ગોપાળદાસ.

સખી સાંભળો તો કહું એક વારતા રે.	...	૭૯
આવો દુર્લભ રે હરિજનનો સંગ.	...	૮૦
નીજ શ્રી કુણ્ણ હે.	...	૮૧
એવી સકલ નિહાળી મોટી માળા રે (માળાનું પદ.)
સમજ રે મન આપો આપ.	...	૮૨

જગેશ્વર.

મમ અપરાધન ન મન ધર માધવ (શ્રીહાકોરજીને વિનતિ)	૮૩
ગોવિંદના ગુણ ગાઇએ પ્રભાતે ઉઠી	... ૮૫
નારાયણના નામને રાખો મન માહે	... ”
પ્રભુને પાચે લાગીને કહેજો	... ૮૬
હરિ ચરણે ચિત્ત બાંધ્યું રે	... ”
મન મોરલીધર બાવ્યો રે	... ”

ભવાન ભકત.

વેળો રહે વિકૃતા વાંડ.	...	૮૭
-----------------------	-----	----

નારાયણદાસ.

હીંદોળે હીંચે નંદનંદન.	...	૮૮
------------------------	-----	----

કીઠરજી ભકત.

વારે વારે તુજને કહું (સાતવાર)
અનુભવીયાં મળી આવોને.	...	૯૦

રામનાથ.

શું કરીએ વૈકુંઠ જઇ કેમ વસીએ....	...	૯૧
---------------------------------	-----	----

આશારામ.

સીતારામ સ્મરી લે પ્રાણી.	૯૨
સુમન હરિ બજ પ્રાણીયા.	„

કવિ તુલસીદાસ.

આઠ પહોર દિવસ ને રજની.	૯૩
હોલી હોલો કહે છે રે.	„

ભાણુદાસ.

દૂતી જાઓ ફરી એકવાર	૯૪
કવિ પ્રેમાનંદ સ્વામી.			
અરજ કરે છે અખળા તે (પંદર તિથિઓ)	૯૫

મીરાંબાઈ.

મોહને મન હયોરે માધ મેરો.	૯૬
ક્ષણબર મોરલી તું દેરે કહાના.	„
વૃંદાવન મોરલી બાળે હો.	„
કેાન કરે જન્મલ.	૯૮
બજતો નથી શા માટે.	„
શી ગત થાશે હમારી.	૯૯
હરિ નામ ખિના નર એંસા હે.	„
દેહો બંસી હમેરી.	૧૦૦
ચાલ તો વૃંદાવન જમ્યો.	૧૦૧
ઠાડે રહો કદમકી છૈયાં.	„
ઝેર પીધાં છે અમે જાણી રે.	૧૦૨

મોહને મન હર્યોરે, માધ મેરો મોહને... ...

મોરલી બાળે હો ટંદાવન મોરલી. ... ૧૦૩

શિવ લક્ષ્મી.

આત્માનો શો વિશ્વાસ (આત્મા મુસાફર)

જેઆપ.

છરે પૂરણ બ્રહ્મને શિશ સમર્પાને (આરતી)... ૧૦૪

જય જય પૂરણ બ્રહ્મ (આરતી) ... ૧૦૬

વેલુછ.

સંત સમાગમ નિર્મળ જળમાં. ... ૧૦૭

જયકૃષ્ણ.

ચાલ રે ઉતાવળી, બાળા તું બહાવરી. ... ૧૦૮

જૈન કવિ મૂળચંદ્ર.

શ્રી ઋષભદેવ પ્રણમી જે રે (પંદર તિથિઓ) ૧૦૯

કવિ ભીમ.

દોહલો મારા રાજ પરવશ. ... ૧૧૨

જશોદા જીવનને જીવનને રે. ... ૧૧૩

હારે ના આવ્યા ના આવ્યા.

ના જાણ્યા ના જાણ્યા મારા નાથ.... ૧૧૪

ભગવાનદાસ.

કાતુકો કોણે દોડો રે.

કવિ હરિદાસ.

જ્ઞાને રીસાવડ લખ આવી (માન સમયનાં પદ) ..

હારે રીસાયાં હો રાધા રાણી. ... ૧૧૫

કહે રાધિકા સુણોરે દ્વિતિ	”
રાધાજી રમવાને આવો,	૧૧૬
તમે લલીતા તે સાંભળોને વાત.	,
હારે ત્યારે બોલ્યા સારંગપાણી.	૧૧૭
હં મેહેલોજી હરજી બોલાવે.	”
વજ બધું ટોળે મળ્યું (સાખી ને ચાલ)	૧૧૮
સુંદર પૂનમ રેયણી સુંદર પૂનમ ચંદ્ર.	૧૧૯
સાંભળ સુંદરી હો.	”

ભક્તિદાસ.

કહણુ ન થઇએ રે કહાન ગોવાળ.	૧૨૦
---------------------------	-----	-----	-----

જગન્નાથ.

પેલો કોઇ મોરલીવાળો.	”
---------------------	-----	-----	---

નારાયણ.

તમે અજુગતાં આળ કાં બોલોરે (નણદીને ઉપાલંબ)	૧૨૧
તમે જણો છો હું હસું કરું છું.	... ૧૨૨

વનમાળી.

તમે જ્ઞાનેરે આવ્યાં વજનાર	... ૧૨૩
---------------------------	---------

ઉકાલાઇ.

કહાન કાળો બહુ રૂપાળો.	... ૧૨૪
-----------------------	---------

વલ્લભદાસ.

સમી સંધ્યાએ સંચર્યાં જમુનાને આરે.	... ”
સમી સંધ્યાએ સંચર્યાં જમુનાં જળ ભરવા...	૧૨૫

ગોપાલદાસ.

માવા મહીની મદુકી મારી. ”

બૂલાભાઈ.

રાજ શિરોમણી રાજ્યો રંગીતો. ૧૨૬

અંબારામ.

કુચુદ્ધિ કુડે ભરીરે. ”

આ તન મોટો આતમા. ૧૨૭

ભુવનભક્ત,

ગોવિંદ ગુણ ગાઈ લે મન ઘેલા. ૧૨૮

ભવાનનાથ.

આવરદા જાયે વહું, આજ કાલ કરતાં ૧૨૯

કુબેરદાસ.

અમને જાણે નેને અમે જાણીએ રે. ”

ખેમદાસ.

જની આવે તો રામ નામ લઈએ રે. ૧૩૦

કેવળરામ.

આણીરે વેળાએ તમે સહુ. ૧૩૧

લીલાદાસ.

નીજમા નાવ લાવ રે. ”

નહાનોભક્ત

જહાજને ખનાળું રે બહાલે. ૧૩૨

કેલેયો.

માલ જોઈને રે ગુમાન ના કર ૧૩૩

રામદાસ.

જાગીને તું જોની રે અભિમાની જીવડા રે

નીરાંત લકત.

ધન્ય ધન્ય જીવ્યું રે તેતું જાણવું. ૧૩૪

મહિમા મોટારે હરિના નામનો. ૧૩૫

હરિ જનને નિ'દે રે. ૧૩૬

સામેરી સુહાગી રે. "

સંતની સંગત રે. ૧૩૭

સખી મુને વહાલો રે. ૧૩૮

કવિ રામકૃષ્ણ.

એક રે દિવસ એવો આવશે. ૧૩૯

તારા મુખડા ઉપર બલીહારી રે. ૧૪૦

જળકે કુંડળ કાન ત્રિકૂલવર ૧૪૧

શામળીયા સાથે રે રમીએ. "

પટોળી કેની રે પેહેરી લાવ્યા. ૧૪૨

પટોળી પેહેરી છે રે મેં માગી. ૧૪૩

પાવન ધર કીધાં રે. "

કોડીલા કાહાનજી કાળા. ૧૪૪

ઝુલે ઝુલે રે કહાનજી. ૧૪૫

કવિ વિષ્ણુદાસ.

હાં રે સખી જમકે તે જાંઝર ઝુલતાં. "

રામ નગરમેં રહેના. ૧૪૬

કવિ મુકુંદ.

હરિ હરિ ફરી ફરી ચિતાવું.	૧૪૭
પ્રાતસમે પ્રાણનાથ સમરો.	૧૪૮
શ્રી ગુરૂને પાયે લાગું વડેલો.	"

અખપદાસ.

ક ઠામે વચડાવું રે નાગર વેલડીરે	"
હરિ રે અમો ગયાં તાં રામ સખામાં.	૧૪૯

દલપતદાસ.

સમરતાં સુખ પામીએ (ગણપતિનો ગરબો.)...	"
-------------------------------------	-----	-----	---

કવિના નામ વિનાની કવિતા.

આજ સખી આંગણીએ મારે.	૧૫૦
આવો અધર રસ પાઉં રે.	૧૫૧
કહોને સખી કાર્તિક કેમ જશે રે(ઉદ્ધવજીના મહિના.)	"
પરચૂરણ દોહરા ને સોરઠા.	૧૫૩
ગુરૂ શિષ્ય સંવાદ (હિંદી.)	"
સામેરી શાં તું સાટવે (સામેરી રાગની સાખીઓ.)	૧૫૫
કેદારો જપ્પ કીજીએ (કેદાર રાગની સાખીઓ.)	"
સોરઠ સુડો ન સરજીયો (સોરઠ રાગની સાખીઓ.)	"
મારૂ જળે દેશાવરે (મારૂ રાગની સાખીઓ.)	"
ગોડી વખત વહી ગઈ (કલ્યાણ રાગની સાખીઓ.)	૧૫૬
આવી છે કુળજી વધામણી, રંગ રાતી રે.	"

પ્રાચીન કાવ્ય સુધા.

ભાગ ૨ જો.

નરસિંહ મહેતા.

૫૬.

અર્જુન પ્રાણથકીરે મને વૈષ્ણવ વાહાલા,

રાત દિવસ રૂદે રાખું રે;

જપ તપ તીરથ વૈકુંઠ તજીને,

મારો હરિજન હોય ત્યાં હું આવુંરે.

અર્જુન.

દુર્યોધન ને દુઃશાસને,

સુંદરી સભામાં આણી રે;

પંચાલીના પટકુલ પુરવા,

આબ્યા સારંગપાણીરે.

અર્જુન.

એ અંબરિષરાજ મને અતિગણા વાહાલા,

દુર્વાસાએ દિલ ભંગ કીધાં રે;

મેં માફે અભિમાન તજીને,

દશ વાર અવતાર લીધા રે.

અર્જુન.

ગજને કારણ પાવડીએ ચડી,

સ્મરતાં સહાય થયા સારારે;

નીચ ઉંચ તો કાંઈ નવ જાણું,

મને બજે તે મારા રે.

અર્જુન.

હારે મારો રે બાંધ્યો વૈષ્ણવ છોડે,

વૈષ્ણવનો બાંધ્યો મેં નવ છુટે રે;

કદાપિ કાળે હું ગુનામાં આવું તો,

વૈષ્ણવ મુજને બાંધે રે.

અર્જુન.

હે લક્ષ્મીજીરે જોની અધીગા રાણી,

સર્વ સંતો કેરી દાસી રે;

અડસઠ તીર્થ મારા સંતોને ચણું

કોટી ગંગા કોટી કાશી રે.

અર્જુન.

હારે મારા હરિજનનું કોઈ દર્શન કરે તો,

ગાત્ર તેનાં કુસે રે;

છખીસોજી સ્વપ્નાંતરમાં,

કોઈ કાળે નવ ભૂસે રે.

અર્જુન.

મારો હરિજન આગળ આગળ ચાલે,

ત્યાં હું પાછળ પાછળ હું ચાલુંરે;

મારો હરિજન સુએ ત્યાં હું જાગુંરે.

અર્જુન.

મારો હરિજનનની કોઈ નિંદા કરે તો,

હું કુળ સહીત સંહારું રે;

મારો હરિજન ખેઠો ખેઠો ગાય તો,

હું ઉભો ઉભો સાંભળું રે.

અર્જુન.

મારો હરિજન ઉભો ઉભો ગાય તો,

હું તેની આગળ નાચું રે;

બણેરે નરસૈયો ધન્યરે દામોદર,
જે બોલો તે સાચું રે.

અનુન.

૫૬.

નાનકડી વહુને હરિના, બજનની લેહ લાગી;
લાડકડી વહુને હરિના, બજનની લેહ લાગી. ટેક.
સાસુ કહે સાંભળો વહુજી, આ શી કર્મકટ માંડી;

x x x x x

વહુઅર કહે તમે સાંભળો બાપજી, અમને શાનાં વારો;
બવસાગરમાં યુડી જઈએ ત્યારે, કુણુ દેખાડે આરોરે. ના૦
કાશીક્ષેત્રથી વિપ્ર આવ્યોને, વહુને શિક્ષા દીધી;
રામ નામનો મંત્ર આપી, આપ સરીખી કીધીરે. ના૦
બાપજી બેઠાં બકબક કરતાંને, વહુ વીમાને ચાલી,
મને મળ્યો મે'તાનરસિંહનો સ્વામી, અઢળક સુખડાં પામી. ના૦

૫૬.

ચાલો સખી આપણુ સહુ જઈએ,
નંદકુવરને જોવારે;

મુક્તા થાળ ભરી લો સાથે,
મંગળ ગાન કરવારે.

ચાલો.

ધન્ય જશેદા જીવન જયો,
પૂર્વે મહા તપ કીધારે;
પૂરણ બ્રહ્મ અવિભોક્ષી જેતાં,
મન વાંછિત ફળ સીધ્યારે.

ચાલો.

બકત તણાં સુખ પૂરણ કારણ,

નારાયણ અવતરીયા રે,
કૃપા કરી એણે નરસૈયાને;
ગુણ ગોવિંદ આચરીયા રે.

ચાલો.

કવિ પ્રેમાનંદ કૃત.

વિષ્ણુ સહસ્ર નામ.

ટાલુરા.

પ્રથમ પુરુષને પરણ્યું, (જે) વ્યાપક રમતા રામ;
ગુરુ ચર્ચુ પ્રતાપથી, બહુ હું સહસ્ર નામ.
ઉભિયા પૂછે ઉચ્ચને, વિષ્ણુનો મહીમાય;
નામ નારાયણતણાં, કોને શંકર રામ.
કહે ઉચ્ચ દેવી સુણો, તેં પૂછ્યું ઉત્તમ પ્રશ્ન;
સહસ્ર નામ કરી વર્ણવું, સમરણ તે શ્રીકૃષ્ણ.

કડવું ૧ છું—રાગ મારની દેશી;

(મારી આખારે બાધ સંલૂણાં, તમે વ્રત કરોને અલૂણાં એરાગે)
પ્રથમ ધ્યાનગુરુનું ધરું, સહસ્ર નામ બવ તરવા બહુ;
સહસ્ર મુખે કરી વર્ણવે શેષ, સારદા તે નવ પામે બેઠ.
વાલ્મીક ને વેદં વ્યાસ, તે તમને ગાય અવિનાશ;
અદ્ય જીવ હું માનવ કાય, બજી નવ જાણું જાદવરાય.
જપ તપ તીરથ હું નવ લહું, અપરાધ છીધા મેં બહુ;
હરિ તારે નામે હવે તરું, માગું આ બવમાં નવ રહું.

સોહં નામ સનાતન એક, વિશ્વરૂપ એવેવ અનેક;
 ચૈતન્ય ચિદાનંદ ચિદ્રૂપ, આદ્ય એક ને અનેક સ્વરૂપ.
 સોમ સોમેશ્વર સર્વાતીત, અકળ અખંડ ઈન્દ્રિયજીત;
 વિશ્વ રૂપ ને વિશ્વાધાર, અવિનાશીજી અપરંપાર,
 સુકતધામને સુનિ ધરણીધર, પિંડપતિને પરાતપર;
 પરમાત્માજી પરમેશ્વર, દુષ્કૃત દહન દોહલાં હર.
 સદા રક્ષક વિવિધ વિલાસ, બહુ નાયક દાયક સુખવાસ;
 જય ધરણી ધર ત્રિભુવનપતિ, અસુર નિકંદન મહા યતી.
 પ્રકટ પ્રકાશને પરમ નિધિ, વિશ્વંભરજી વિદ્યા નિધિ;
 સ્વામીજી તારક બવ રૂપ, વામન વૈરાટ ને વિશ્વરૂપ.
 દીનખંધુ દત્ત દયાળ, દીનાનાથ દાવાનળ ટાળ;
 પ્રકટ પુરાતન ધટ પ્રવેશ, દારિદ્ર છેદન દેવ દેવેશ.
 સર્વ પૂરણ પુરૂષ પુરાણ, જગત જીવન રક્ષક પ્રાણ;
 સિદ્ધ સાધ્ય ને સારંગ ધારી, ભ્રમણ બવ છેદન ભવતારી.
 ભૂધર ભુવનપતિ ભૂપાલ, કેશવ કૈવલ્ય પરમ દયાળ;
 સર્વેશ સોમ ને સર્વાવાસી, અછેદ્ય અભેદને અવિનાશી,
 નિર્ગુણ સગુણ ગુણાતીત, માતૃભાવ ને માયા જીત,
 નિગમ નેણ ને લીલા બહુ કાય, દિગ્પાલ પતિને દશોદિશા:-
 સાધુ વલ્લભ રાધવ વીર, વેદ વારણ મન્થ શરીર;
 ધર્મધારણ ને ધર્મપાલ, ધનવંત્રો છો હનન જંગળ.
 શ્રીધર શ્રીહરિ જીત અહંકાર, પ્રેમાનંદજી અપરંપાર;
 જમદગ્નિ ભૂમિ ભાર ઉતારણ, પરસુરામ સહસ્રાણુન મારણ;
 એ શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડી કહે પ્રેમાનંદ.

કડવું ૨ જી.—રાગ ચાલતો.

રામ રામચંદ્રને રઘુવીર, સીતાપતિ હરિ સત્ય શ્રીર;
 કૌશલ્યા નંદન કોડડ ધારી, અહલ્યા તારણ દેવ મોરારી.
 એક પત્નીવ્રત પરમ પત્રિત્ર, હનુમાન પ્રાણ ને સુગ્રીવ મિત્ર;
 નવનીત હૃદય કરણા સિંધુ, રામ રામેશ્વર શ્વેતખિંદુ.
 અન્નન બાહુ રાજીવ લોચન, જનકી જીવન જગજીવન;
 વિભિષણ સ્થાપક સત્ય વચન, સુખ કર્તા રાવણ નિધન.
 સવરી કૃપાકર ભક્ત તારણ, તારક મંત્ર મુક્તિ કારણ;
 સુર અવિચલ આદિ રાજ, પ્રજા પાલન દેહ પરકાજ.
 કુંડળ લોલ કપાળ વિશાળ, ત્રિદેહી વાયક ટાલણ સાલ;
 પાન અપાન ને પરાપર, અલોક્ષીક કામી કમળા વર.
 પ્રેરક બાહ્ય ને આબ્યંતર, તલ મધ્ય વ્યાપક સહુ પર;
 સત્ય સ્વરૂપ ને ધ્યે ધ્યાતા મન, હલન ચલન ગતિ ગુણવાન.
 કૌશિક અભય રક્ષક યજ્ઞ, અરીજીત માની ને મર્દન;
 નિષ્કામી ધર્મશીલને આચારી, નરહરિ નારાયણ નર્ક નિવારી.
 પ્રેરક ગ્રાહક જ્ઞાની જ્ઞેય, યજ્ઞ યાગ ને ધ્યાતા ધ્યેય;
 નિર્ગુણાતીત તાપ નિવારી, યોગ યોગેશ્વર લીલા ધારી.
 અપરાધ ક્ષમાકર સનાતન, સંસાર મર્જન કલ્પીત મન;
 (એ) એ શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડીને કહે પ્રેમાનંદ.

કડવું ૩ જી—રાગ આલનો.

વરદાતા પરમાર્થ પ્રીત, દાનવ મારણ શત્રુના જીત;
 હરિ સ્વરૂપ વિશ્વ લોચન, હરિ નિર્ગુણાત્મક હરો વિધન.^૧
 સોહં શ્રીધર શુભ શરીર, અખીલેશ્વર રમણ રણધીર;
 સત્ય પાલન સત્યના સિંધુ, લોક પાત્રક લોકના ખંધુ.
 વદે લોક હરિ આત્મારામ, સર્વ લોક હર્તા વિશ્રામ;
 વિશ્વાત્મ પ્રભુ રઘુરાય, દયાળ દયાનિધિ સર્વ સુખદાય.
 રઘુકુળ તિલક શ્રી રઘુરાંમ, વીર રણધીર સત્ત્વ ધર્મ ધામ;
 માયાતીત ત્રિગુણાતીત તાત, એક વચની સ્વયં સાક્ષાત.
 આનંદધન તન તાપ નિવારી, ગુણાતિત પ્રભુ ગુણકારી;
 અભય અવેવ હરિ અગોચર, પ્રજાળ પરાક્રમી ધનુર્ધર.
 તત્ત્વવાદી તત્ત્વ સ્વરૂપ, સ્નેહી સ્વામી અખીલ અનુપ;
 સ્વભાવ અવિચળ ઈશ્વર અવિનાશ, તેજ રૂપ રવિકોટી પ્રકાશ.
 અપ્રમાણ રૂપ હરિ રતનાગર, સ્થુલ સૂક્ષ્મ સ્વામી અમરવર;
 વેદવિદ સ્વામી શુભ મતી, સુધા સ્વરૂપ દાયક સદ્ગતિ.
 કાળજીત વધુ મહા જ્યોત, ઇંદ્રિય રહિત હરિ જ્યોત વિદ્યોત;
 આદ્ય ઉપેન્દ્ર અવિનાશી અમર, અનંત રૂપ દાતા દુઃખહર.
 દાતા ભુક્તા હોતા હવી, ઇંદુ^૨ ઉડગણ^૩ પોતે રવિ;
 પર્જન્ય^૧ પોષણ પ્રજાપતિ, ધારણ તારણ દુષ્ટના હતી.^૨
 માયા મંડળ ગુરૂ ગોવિંદ, સર્વામય શ્રી આલસુકુંદ;
 અખીલ આત્મા અખીલ અંગ, જગદર્તા અનાદ્ય અભંગ.

સધુરૂપ હરિ વટ સયન, અપાર તેજ અંબુજ^૪ નયન;
(એ) તથુ શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડોને કહે પ્રેમાનંદ
(૩૦૦)

કડવું ૪ થું—રાગ ચાલતો

શ્રી વાસુદેવ નયન અંબુજ, દેવકી નંદન ચતુર્ભુજ;
ઉદયકાળ ઝળહળ તન, માત પિતા બંધ મોચન.
આનંદ ઉદર^૫ તાત ઉપદેશ, યમુના વિભાગી વ્રજ પ્રવેશ;
નંદ નંદન^૬ જશોદા જીવન, ગોવંસ^૭ તરકર પય^૮ પીવન.
ગોપી જીવન વ્રજ ભૂષણ, બાલ વેશ પુતના શોસન;
સકટ^૯ બ્યોમાસુર વધકારી, બ્રહ્માંડ તથો મુખ ધારી.
ગોળી ભંજન અનુખલ બંધન, રૂદન કરત નવનીત^{૧૦} ભોજન
મોચન જમલા અન્નુ^{૧૧} ન સ્યામ, ગોપી વલ્લભ પૂરણ^{૧૨} કામ
ગોપ ગોપેશ્વર શ્રીગોવાળ, ગોકુલેશ્વર ગોવિંદ મોપાળ;
વચ્ચ વારણ વૃત્રાસુર વિહારી, અધાસુર બકાસુર સંહારી.
મોરલીધર માધવ શ્રી મોરારી, વીણા ગુંજધર ગૌચારી;
મોર પીંછ મુકુટ ધરનાર, વ્રજ વધુ ચિત્તના હરનાર.
વિલસીત વૃંદાવન વનમાલી, કદમારૂદ હરિ અલો કાળી;
નિર્વિષ કરતા જળ નરહરિ, દાવાનળ ભક્ષક ગોપ હિતકારી.
હરિ ઋષિપત્ની આહક અન્ન, પ્રભુ ઈંદ્ર માન મર્દન;
ગિરિધારી વ્રજ રક્ષાકારી, કેશી મર્દન કંસ વિહારી.

૧ વરસાદ ૨ મારનારા ૩ વડ ૪ કમળ ૫ પેટ ૬ પુત્ર
૭ માખણ ૮ દૂધ ૯ ગાર્હ ૧૦ માખણ ૧૧ પૂર્ણ.

કુબળ સુખદાતા શુભ તન, માત પિતા બંધન છેદન;
 ગુરુ સુત દાયક દેહ મધુકર, રસિક રમણ ને રાધાવર.
 નનદવેંદ્ર દારકા શ્રી પતિ, કાળ યવન મર્દન મહામતિ;
 રાજ્ય મોચન જરાસંધ કાળ, પાંડવ કારણ મારણ શીશુપાલ.
 ટ્રાપદી લજ્જા નિવારણ હરિ, કૌરવ નીપાતન પાંડવ જય કરી;
 શક્તિ ભક્ષ દાતા અવેશ, નીપાતન અક્ષૌહિણી અષ્ટાદશ.
 બીજમ પણ પાલન ભક્તાધીન, ભય નિવારણ રક્ષક દીન;
 વિશ્વેશ્વર વાસેશ્વર વિશ્વનાથ, લીલા સ્વરૂપ દાસ શિર હાથ.
 શ્રી કૃષ્ણ પ્રજેશ્વર સુંદર સ્યામ, હસિત વદન ને પૂરણ કામ;
 બહુ નાયક નામ નિધાન, સર્વાંગ સુંદર સ્યામજીવાન,
 (એ) આર શત નામે ગાયા ગોવિંદ કરજોડી કહે પ્રિમાનંદ.
 (૪૦૦)

કંડવું ૫ શ્રુ-રાગ ચાલતો.

અશ્વસ્થ^૧ને તુલસી રૂપ, નદીમાં ગંગા ને રસમાં તુષ;^૨
 હરિ પ્રણામધ્યે શાલીગ્રામ, હરિ બ્રહ્મવિદ્યા વેદમાં શાંભ.
 નવ મહ નાયક તેજે રવિ, મંત્ર રૂપ હૂત શ્રી હવી;
 વિપ્રમાં વશિષ્ઠ ધાન્યમાં જવ, યોગીમાં શિવ તારણ ભવ-
 શિલા મધ્યે મેરૂ પર્વત, ત્રિગુણ માંહે સ્વામી સત્ય;
 અગ્ર મરૂત સમદષ્ટિ સુખદાયી, સ્વામી શેષ રૂપે શેષસાધી.
 વિગ્નીશ્રવા ઐરાવતમાં પ્રોઠ, ગરૂડ રૂપે છો ગરૂડારૂઠ;
 દેવી યોગણી રૂપે હરિ, રમણ રામ રહ્યા વિસ્તરી.
^૧ હસ્વ દીર્ઘ^૨ ખટ અક્ષર રામ, અતુલ વર્તુલ નહો ઠાલો ઠામ;

પુંડ્રીકાક્ષ? પિતાંબર ધારી, કલ્પદ્રુમ છો કષ્ટ નિવારી.
 ચનકાદિક નારદ અનંત દેહ, કર્મ છેદન મુક્તિ મેહ;^૨
 કૃષ્ણ હીપાયન છો પ્રભુ રૂપ, કપીલ દત્તાત્રય બ્રહ્મસ્વરૂપ.
 વાસ સત્યવતી નંદન રામ, શંકર્ષણ અર્જુન નામ;
 આનંદ પુંજ જીત અહમેવ, હયગ્રીવ હરિ ઋષભદેવ.
 સર્વ સર્વેશ્વર પાવન, સર્વ સર્વેશ્વર ભુવન,
 સર્વ રૂપ સર્વાત્મ સમર્થ^૧, સર્વદાશુ સર્વ અર્થ.
 બહુ એક વિષ્ણુમાંહાં ગુંજ, મહા મુનિના નિત્ય પૂજ્ય;
 નિત્ય જગત ને માયાપતિ, નિત્યાનંદ યોગેશ્વર જતી.
 પૂર્ણ સત્ય સ્થાપન અચળ, વિરાજીત કાંતિ ઝળહળ;
 આત્મા પ્રભુ યોગ પ્રિય સદા, યોગ ગમ્ય નિરંતર સર્વદા.
 દુઃપ્રાય તૂર્ણ તારણુ ભવ, અવિગત સ્વયંભૂ પ્રણુવ;
 (એ) પાંચ શત નામે ગાયા ગેઘવિંદ, કરન્નેડીને કહે પ્રેમાનંદ.
 (૫૦૦)

કડબું ૬ હું-રાગ ચાલતો.

શ્રીવિષ્ણુ શ્રીપતિ ઋષિકેશ, અલબ્ધ નર કાંતિ નરેશ;
 ભૂગર્ભ પિતાંબર વાસી સુર, બવોદ્ભવ ભવ અંતઃપુર.
 દંદ્ર ત્રિવિક્રમ ત્રીદેવેશ, માંગલ્ય મંગલ્યાયન મહેશ;
 ગરુડધવજ ગર્જિત સર્વહેત, જય દામોદર દમો ચેત.
 તીમીર છેદન સર્વ સ્વામી, અથ નાશન હરિ અંતર્જામી;
 બ્રહ્મ લાંછન હરિ દુઃકૃત હર્તા, બ્રહ્માનંદ આનંદ કર્તા.
 સુખ સાગર મુક્તાશળ દાય, ભુવનેશ્વર દશોદિશ રાય;

૧ કમળ જેવી આંખો વાળા. ૨ વરસાદ.

અનિર્મા અલોકીક અંગ, સૃષ્ટિ સર્જત વર્જત સંગ.
 શુભ નાયક ગોવિંદ ગોપાળ. પામર તારણ પરમ દયાળ;
 શૂન્ય ધુન પ્રકટ અનુપ, દુઃખ વારક તારક ભવકૂપ.
 ચરાચર અગોચ્ય અનંત, શોક વર્જત કરુણાવંત;
 પરમ ઐશ્વર્ય પ્રભુતાપણું, વિશ્વનાસી અળગો નહીં આણું.
 તૂર્થ પદ દાયક સર્વેશ સૂર્ય, કોટીક અંગ અવેશ;
 વ્રજ રચનાકર લીલાવંત, જન્મ જરા રહિત મહીમંત.
 સુમતિ દાયક સદગતી, ધન ધામ યોગ રૂપ યતી;
 આનંદધન પૂર્ણાનંદ, પૃથ્વી પતિ હરિ શુભ ગોવિંદ.
 પરાત્પર પરમ પરધામ પૂરણ જ્યોતિ પરમ પદ નામઃ
 પરમ જ્ઞાની હરિ પરધેય, પરમ ગતિ પરમાર્થ દેહ.
 પરં બ્યોમ પરાધી પરશ્રેય, પરમ શિવ હરિ નિરામય;
 નિરાશ્રય પ્રભુ નિર્વિકાર, નિરાશ્રય નિરંજન નર આકાર
 નિઃકલંક નિર્ગુણ નિઃકામ, નિરર્થહી નિર્લેપ વિશ્રામ,
 (એ) ૫૪ શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડીને કહે પ્રેમાનંદ
 (૬૦૦)

કડવું ૭ મું—રાગ આલતો.

અમરવર શ્રીવર સ્વામીન, ગોપી વલ્લભ નર વૃંદાવન;
 શુંબધર તુલસીધર હરિ, ચક્ર ગદાધર દાનવ અરી.
 પ્રબળ પરાક્રમી નંદાનંદ, નાટક રૂપ રસ નાદ છંદ;
 લક્ષ્મીધર લીલાધર નાથ, ચક્ર ગદાધર ભીડિત બાથ.
 અપાર અનાથ અર્પણ ક્ષેત્ર, મહા કાંતી દેવ દીર્ઘ નેત્ર;
 સાક્ષાત વિખ્યાત પ્રભુ પિતરાગ, કૈાસ્તુભધર માધવ મહા ભાગ.

સુખ કર્તા દુઃખદાહી ગહન ગતિ, ઘટ ઘટ વ્યાપક લાઘવ અતિ;
 ઈચ્છા ગમન સાધુ શીલવંત, આચાર અર્ણવ ગોપ ગુણવંત.
 નાગર નંદકુંવર ભગવાન, આશા પૂરણ પરમ નિધાન;
 તૃષ્ણા ટાલણ બંધન મુક્ત, અનંત રૂપ હરિ દાતા ભુક્ત.
 કલ્યાણ કેશવ વૃંદા છલિત, સર્વ શક્તિ કારણ અકલિત;
 અમર રૂપ હરિ બાહ્ય ભીંતરી, સત્ય સ્વભાવ વદન વૈખરી.
 ધન સ્વરૂપ પાપ ટાલણ, સર્વ સુરેશ્વર ધરા સુર બૂ પાલણ;
 બ્રહ્માડેશ્વર નહીં બીનાબીન, જગત પ્રાપ્તે હરિ બીન બિન.
 સર્વોત્તમ હરિ સર્વ વદન, સર્વ રૂપ સર્વદા તન;
 સર્વતોભદ્ર સર્વ દુઃખ હર, સર્વ અર્થ પ્રભુ ધરાધર.
 મહા વિભુ આત્મભુ સનાતન, પૂર્ણ પુરૂષ પ્રત્યક્ષ ચૈતન્ય;
 વેદાંત વેદ અનિત્ય અપાર, સ્વયં પ્રભુ ઉદાસીન સાર.
 દુઃપ્રાપ્ય તુરિય તમસ પર, કામ કુટસ્થ હરિ સર્વ હર;
 મહા રૂઢ સર્વ ભયંકર, સર્વ ભૂત આનંદ શંકર.
 વિશ્વ વ્રજ હરિ વિશ્વ મોચન, મહા ભય મૂળ હરિ પાવન;
 સર્વ શક્તિ લીલાધર કામ, મનપતિ નિરૂપાધી રામ.
 પુરૂષ ક્ષેત્ર પ્રકૃતિ પર, ત્રિધામ નાયક દુઃખ હર;
 (એ) સાત શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડી કહે પ્રેમાનંદ.
 (૭૦૦)

કડવું ૮ મું—રાગ આલતો

શર્ણુ દાતા અશર્ણુ શર્ણુ, શીતલ સ્થળ તાપ હરણ;
 સુખાતિ વિજાતિ સમ દષ્ટ, સ્વયં કર્તા સ્વયં સૃષ્ટ.

વર્જીત કામ ક્રોધ બ્રહ્મચારી, પુરૂષ બાંડલ સ્વયં નારીઃ
 જગનાથ તાત જાતકાર, પ્રભ પોષણ વિશ્વાધાર.
 અનંત જીત મહાજ્યોતિ પ્રકાશ, આનંદ ઓધ અવિચિન્ન
 શુક્લાંબર શુદ્ધ આચરણી, તીવ્ર બુદ્ધ તારક વૈતરણી.
 કેશવ કરુણા અર્ણવ હરિ, દેષ રહિત દાયક વૈખરી;
 પિત્ત ગાત્ર શુભ શ્રીવંત, કલ્યાણકારી કમળા કંત.
 વેદ રૂપ યોગ આચાર્ય, મહા માંગલ્ય કર્તા શુભ કાર્ય;
 નીદાન ગર્ભતણી કળાકરી, વર્જીત શક્તિ ખટ અક્ષરી.
 શાંતિ ભૂષણ પૂરણ વ્યાધ, વિઘ્નહર ચીર અક્ષય સાધ;
 ભુકત વસ્તુ અનાધ અનુતાર, ભૈક્તિક વાદ ન દેહ ધાર.
 મહા પદ પ્રભુ સ્તુતિ સાગર, મધ્ય ગોમય ઉમિયા વર;
 રહિત કર્મ હરિ શૂન્ય નિવાસી, વિષ્ણુ જીષ્ણુ એક ઉદાસી.
 મુક્તિદાયક હરિ દૂર નિકટ, પૂર્ણ રૂપ વ્યાપક ઘટ ઘટ;
 અખીલ ઉદયમા આશા પૂર્ણ, પદ્મનાભજી પતીત ચૂર્ણ.
 ઇશ્વર અક્ષય રહિત અવિલંબન, સ્થિર સ્થંભન બ્રહ્માંડ સ્થંભન;
 વિશુદ્ધ આત્મા ચિંતામણિ, વિચિત્ર વિશ્વ ઇચ્છા આપની.
 જ્યોતિ વાણી અતિ બ્રહ્મચારી, શોક લક્ષ બ્રહ્માંડના ધારી;
 આત્મ પરમાત્મ ને ઉદાર, અણીમા, ગીરીમા બહુ વિસ્તાર.
 સર્વાધીશ ઇશ પ્રભુ એક, ધર્મ પરમ રૂપ અનેક;
 પાખંડ ખંડન નર્ક નિવારણ, જાણે સર્વ કલેવર કારણ.
 (એ)આઠ શત નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડીને કહે પ્રેમાનંદ.

કહ્યું ૯ મું—રાગ આલતો.

ત્રી નીધીવશ સરજી સૃષ્ટ, જગત બંધુ જગ દાતા પૃથ્ઠ;
 નહીં વાદી સર્વ સિદ્ધાર્થ, સર્વ મોક્ષ ધામ સમર્થ.
 સર્વ દોષ વર્જીત સર્વ હીતા, બ્રહ્મા રૂપ આદ્ય બ્રહ્મ પિતા;
 યગ્ન કૃણ યગ્ન ભોવન, યગ્ન દાતા યગ્ન પાવન.
 સાવિત્ર પ્રિય સાત્વિક કુળદેવ, અસુરાંતક વર્જીત અહમેવ;
 અનંત કર્તા ત્રિલોક પાવન. સર્વ સરજ્યું ત્રિલોક મંડળ.
 પળ પાણી હરિ સર્વ મંગળ, વીર બાહુ કોટી મહા બળ;
 કુબેર કોટી લક્ષ્મીવાન, મહેશ કોટી શંભુ નિધાન.
 તીર્થ કોટી પાવન શરીર, શંભુ કોટી ગુણ ગંભીર;
 દુર્ગાકોટી શક્તિ પ્રકાશ, શત કોટી ભોગ વિલાસ.
 નિઃશંક નર્દાતક શ્રી હરિ, વિશ્વ રહેતા પાંતક અરી;
 સૂર્ય સોમ ક્ષણ જગત છે તું, વિશ્વ ધર્મ ધર્મ રહેતું.
 અહભૂત ભોગવાન નિસંગ, અખીલ લોક અવવ અંગ;
 પરમાર્થ તારણ ભવ જીવ, સ્તુતિ સદા ભદ્ર સદાશિવ.
 સદા પ્રિય હરિ સદા શાંતિ, વેદ ગુણ તેજ મહા ક્રાંતિ;
 તું ભૂત ભવ્ય ભવ રૂપ, જગ ધારક તારક ભવ રૂપ.
 શુદ્ધ સ્નેહ નિષ્ઠા સાર, પદ શ્રી પરાયણ શ્રીહાર;
 ધર્મ જીવન ધર્મ નંદન નર, બ્રહ્મ ગુરુ કવિ શાસ્ત્ર કર.
 આદિ કર્તા સ્વામી સર્વ સત્ય, સ્તુતિ સાગર ચરાચર ગત્ય;
 યગ્ન મૂર્તિ વિદ્યારાય, યગ્ન સિંધુ જગત કૃણદાય.
 હવ્ય ભવ્ય યગ્ન વાહન, વેદાત્મકારી વીર પાવન;
 અતિ ઉગ્ર કોપેશ્વર, પતીત પાવન તુલસીશ્વર.

વિશ્વ રક્ષક દત્ત મહા બળ, મુક્તિવંત ચિંતામણિ અચળ;
 મનુ શ્રેષ્ઠ હરિ સત્ય સેતુ, પ્રીતી પિતા પ્રથુ સર્વ હેતુ;
 રત્ન મર્મ રક્ત નર, મહા વિદ્યા ધર્મ ધુરંધર.
 જ્ઞાન જ્ઞાની નરપતિ નૃપ, કોટી કલ્પ કોટી કંદર્પ.
 દેવેન્દ્ર બ્રહ્માંડે વને ચરે, ત્રિતાપ હરે તેહ ખરે;
 (ઐ) નવ શત ગાથા ગોવિંદ, કર જોડીને કહે પ્રેમાનંદ.

(નામ ૯૦૦)

કડવું ૧૦ મું—રાગ ચાલતો.

શ્રી અસાધ્ય સાધક યશ નીધી, સર્વ ભૂત મનોહર વિધી;
 વિશ્વ બાહુ હરિ અપરાજિત, કુશળે દીપ જરા જરાતીત ?
 વાજપેય અગ્નિ સોમપાન, પ્રપેદ્રી ? સુભટ મતિ નિધાન;
 કુટસ્થ શેષ દેવ સહસ્ત્રાક્ષ, નિશ્ચળ નરોમાં સર્વ સાક્ષાત.
 ગોપ ગોપેશ્વર ધેનુક અરી, સ્કંધ બાણુ ભુજ મર્દન કરી;
 કાલિન્દ્રી કાંત યમુના કીડન, ભક્ત અવિલંબન દુષ્ટ પીડન.
 ચતુરાત્મા ચતુર વર્ણુ, વિશ્વકેતુ જીત જરા સર્ણુ;
 આઘ પુરૂષ વિશ્વ તૃપ્ત તાત, વેદ વેત્તા હરિ વિશ્વખ્યાત.
 બાંધ્યું શ્રી ધન ધ્યાન ધામ, રેવતી રમણ હળાયુધ રામ;
 અનીરૂદ્ધ કામદેવ અનંગ, કામ રૂપના કામી અંગ.
 મરિચી બ્રહ્મ વર્ણિ વાય, નિશાનાય કસ્યપ મધવાય;
 અક્ષર રામ નારદ અર્જુન, ગુરુ નાદ વાદ વચન.
 ચિત્રરથ ને ગંધર્વાધિપ, સુચિ શ્રેષ્ઠ આનંદ ધષ;
 સારંગધર સુદર્શન, ખગેન્દ્ર રક્ષક સહસ્ત્ર લોચન.

હંદ મેરમય રાગ વસંત, માતા પિતા અલબ્ય અનંત;
કામધેનુ મૃગેન્દ્ર કેશરી, વૃષેશ્વ વર્ણેશ્વ નગેશ હરિ.
વાર્ણ વરુણ મગન પવન, અક્ષર ધર્મસ્થ ભવન;
સાધુ સંત શ્રુતિ શિરોમણિ, ક્ષીતિપતિ ત્રિધામ ધણી.
અન્ય ધન્ય જન જીવેશ, વેદ ભેદ નાદ નવેશ;
વિદન વિનાશન શત્રુદન, અહંકાર જીત માયા મન.
વાસુકી ભ્રમણુ તપ નરવર, શ્વેત કુરંગ કરુણાકર;
(એ) સહસ્ત્ર નામે ગાયા ગોવિંદ, કર જોડીને કહે પ્રેમાનંદ.
નામ પાઠ કરે મુનિ વ્યાસ, ભક્ત જનને કરવો અભ્યાસ;^૧
સહસ્ત્ર વેદ પુરાણ અઢાર, સહસ્ત્ર નામ વિદ્યા અનુસાર.
ઉભયાને શિવે દૃઢું વિસ્તારી, જે ભણે સાંભળે નરનારી;
જન્મ જન્મતણાં પાતક ટળે, તે નર ભવમાં નહીં આફળે.
અપરાધ ક્ષમા કરૌ ગોવિંદ, કહે દાસ વિપ્ર પ્રેમાનંદ.

સંપૂર્ણ.

(૧૦૦૦).

કવિ રામકૃષ્ણ.

ગજેન્દ્ર મોક્ષ.^૧

કડવું ૧ છંદ.

સ્વામી શ્રી ગુરુ કરૂં પ્રણામ તો, સ્વામ સુંદરતણા ગુણ ગાઈ,
મજને ઉમાયો ગોવિંદજીએ તો, અથે ગુણ લહું તે તણારે.

૧ છેલ્લી પાંચ કડીઓ વિ. સં. ૧૮૭૨ ચૈત્ર વદિ
૩ ની પ્રતમાં નથી પણ વિ. સં. ૧૮૮૪ પોષ વદિ ત્રોથ
શનિવારની પ્રતમાં હોવાથી અહીં દાખલ કરી છે.

સ્વામી રે અષ્ટમ ખાંડ કથાયં તે, બીજે અધ્યાયે અનુભવું,
પૂછે છે પરીક્ષિત રામ તે, શુક્રદેવ કહે કથા વર્ણવું.

ઢાળ.

પરીક્ષિત પૂછે શુક્રદેવને, મને માંડીને કહો આજ,
ગ્રાહ થકી મૂકાવીયો તે, ગોવિંદે ગજરાજ.
એ ગજેન્દ્ર મોક્ષની કહો કથા, મને પ્રસન્ન હોય મુકુંદ;
ત્રિવિધી તાપ ને પાપ ખૂટે, છૂટે ભવના રે બંધ.
ક્ષીર સાગર વિષે ગિરિ, ત્રિકુટાચલ છે સાર;
સાગર મધ્યે સહુ દિશાએ, શોભા તણો નહીં પાર.
ના ના દુમ વેલી લતાકુલી, પુષ્પ માળ ઉઘોત;
ઝરણાં ઝરે અતિ જળ સ્થળે, તેના થઈ રહ્યા બહુ ધોત.
વહેણ તણાં નીર ઉલટી, તેનું ધોવાયું છે મૂળ;
મૂળ ધોવાયું મરકતે, તેથી શિલા થઇ છે શુદ્ધ.

૧ આ કવિની છૂટક કવિતા, 'મૃ. કા. ભ. દોહનના' ધણા ભાગોમાં છપાઈ ગઇ છે, પણ હજી સુધી એકે કાવ્ય પ્રસિદ્ધ થયું જાણવામાં નથી. કાવ્ય એટલું કરજારસિક છે નાંદોદ, ભર્ય, ને અંકલેશ્વર તરફની ધણી સ્ત્રીઓ અંતકાળ વખતે, માંદા માણસને ગાઇ સંભળાવી, તેને સંસારથી વિરક્ત રહેવાનો મોઢા આપે છે. તેનું આક્રમું કડવું, આવા રસથી ભરપૂર છે. કવિએ ગજના સુખે ઠીક વૈરાગ્ય કહેવડાવ્યો છે. ભાષા ઉપરથી આ કવિ બહુ જૂનો જણાતો નથી. વખતે દયારામનો સમકાલિન હશે.

ક્ષીર સાગર વિષે ગિરિ; ત્રિકુટાયલ છેઅમ્ર,
ત્રણ શિખર માટે એનું, નામ છે ત્રિકુટાયલ.

પશુ રે પંખી મૃગ વ્યાકુલ, ગ્રાહ ધણા ગંભીર,
ટાંકાં તળાવ ને સર ધણાં, ત્યાં નિર્મળ વહે છે નીર.
કર તાલ શબ્દ કરે અસરા, અતિ કરે સુંદર ગાન;
તાલ વીણા મૃદંગ વાગે, તંપુરાનું તાન.
બુધરી તણા ઘેર માહે, વસે નહીં ખીજે મન;
સાંભળતાં સુખ ઉપજે, ત્યાં ચળે દેવનું મન.
સિદ્ધ કિન્નર વિદ્યા ભણતા, નિત્ય કરે અતિ સેવ;
કનક મણ્ડીની રેતી માંહે, નિત્ય રમતા દેવ.
તે સ્વર્ગ ભૂમિના વનમાંહે, એક વન અતિ પાવન;
વનસ્પતિ નાના વિધ તણી, તેનું સંક્ષેપે કહું વર્ણન.

વલણુ.

સંક્ષેપે વર્ણન કરું, મારી બુદ્ધ પહોચે નહીં;
શુકદેવ મુખ વાણી વદે, સ્તુતિ સાંભળે સન્મુખ રહી.

કડવું ૨ જી.

પાટત ને પરિમળ બેહેકે, લેહેકે આંખાની ઝોળ;
કેડીલા કલરવ કરે ને, પક્ષી કરે રે કલોલ.
અરાસ બદામ ને ફાલસાં, જાંબુ લીમ મુચકુંદ;
આંખા રાયણુ આમલી, કદલી કેરા રે સ્તંભ.
મુલર મુંદી ને જંગલી, ટીંમઈ ટપકે રે ફલ;

નાળીકેળ જળ જાંબુડા, ખારેક ને રે ખખૂર.
 ફાલસ ફલુસ ફાળ્યા ધણાં, ફોફળ ફેરા રે છોડ;
 દેવતરૂ ને ડમરો ભલો, દાડમ દ્રાખ અખોડ.
 જાંઘ જુઝનાં જુથ ધણાં, વર્ણવું શું આ વાર;
 મુચકુંદ મરવો ને મોગરો, બેહેકે વન મોઝાર.
 ખીલી ખીજેરાં ખપોરીયાં, સાદડ શીમળા પાન;
 કૃષ્ણાગર ને કર્મદાં, અગણિત એવાં નામ.
 સીતાફળ ને શતાવરી, નારંગી છે નવ રંગ;
 કમરખ કોઠી ને કેવડો, ખખૂચ ને શેતૂર.
 માલતી પીપળી પીપળો, આખા ને વડ વૃક્ષ;
 ખામ ખીયોને ખાવચી, ચારોળીના છે વન.
 એવું વન રે અવનવું, ગણતાં ન આવે છેહ;
 રામકૃષ્ણ વાણી મુખ વદે, સદા ફૂલ ફાળ્યાં તેહ.

કડવું ૪ થું.

શુક યોગી મુખ વદે વચન, સાંભળ પરીક્ષિત રાજન;
 પહેલું શૃંગ રૂપાનું સહી, સદા ચંદ્ર વસે છે તહીં.
 ખીજું રત્નતણું છે શૃંગ, તેની ઉપર અલ્લ સદન;
 ત્રીજું કાંચનનું તે લસે, તે ઉપર સુરજ વસે.
 દશ જોજનનું છે સાર, ૪૨નું શત જોજન વિસ્તાર;
 જોણે કરી અલ્લ જોજનની ઘટા, તે દેખે ત્રિકુટાપલ છટા.
 પશુ પંખી કોઝીલ ફળ મળ્યું, જોણે દાતારે ધન રળ્યું;
 વન પંખી વસે છે કોડ, જળ પંખીના ઝાઝા સોર.

સોના કમળ જળમાં ઝગઝગે તળે રતનની વેલું તળે;
 અમરફળ અમર મન ચળે, સોનાનાં કમળ ત્યાં પરિમળે.
 [ત્યાં] એક ગ્રાહ પુરાતન વસે, પશુ પંખી પેસતાં ઝસે;
 જન જાય તેના કુખે જોઈ, કુશળ ક્યમે ના આવે તેડ.

વલણુ.

કુશળ તે આવે નહીં, ગ્રાહ તેને તરત ગળે
 રામકૃષ્ણ વાણી ઉચરે, તેતું સંકટ કોણ હરે.

કડવું ૫ મું.

શુક યોગી વદે રે વચન, સાંભળ પરીક્ષિત રાજન
 x x x x x, એ ગિરી છે પાવન.
 એટલે ઉણુ કાળ આવીયો, સુરજ સૈન્યા કીરણુ લાવીયો;
 ગજ થયો વ્યાકુળ ધણો ગરમ, સરોવર ચાલ્યો ઉદક કર્મ
 ગજરાજ યુથમાં શોભે, ઐરાવત સરખો શોભે.

ઢાળ.

ઐરાવત સરખો શોભતો, આપતો રે અંગ;
 અદ્ભૂત મ્હાલતો ચાલતો, મલપતો હસ્તણી સંગ.
 વાંસ નેતર સાગ શીસમ, સાટોદરના દોર;
 મુંઢમાં ધાલીને ભાગતાં, થાય ધણો ત્યાં સોર.
 કમળવાસીની જળ વિષે જઈ, તેને કરતો શ્વન્મ;
 તાપે ગાત્ર તપી રજાં, છોડેને છાંટે છોળ.
 પાય પીએ ને પરહરે, ઉરાડે ઉદકની છોળ,
 સાંભરણું ચપળ કર્ણુતું, કોણુક કરે રે કસ્તોલ.

વલણ.

શુકળ વાણી ઉચરે, અદ્ભૂત એ ભૂપતરે;
માયામાં જીવ મહાળી રહ્યો, ના જાણે દૈવની ગતરે.

કડવું ૬ કું.

હસ્તીશ્ચીઓના જીયમાં, આનંદ અંતઃકરણ;
એવામાં ગ્રાહે ગુંચબ્યા, ગજના ચારે ચર્ણ.
લપટ ઝપટ સુંદ નાંખતો, મારતો કરી રીસ;
પગ ન મૂકે ગ્રાહ બળીયો, ગજવરે પાડી ચીસ.
એવામાં ગ્રાહે તાણીયો, ગજવર તેની પાર
અકળ બળ કરી ખેંચીયો, ગજને સમુદ્ર માંલ.
કમળ જીય બેળણુ થયાં, મસવળાયાં કુમુદ નીર;
જળચર ખીચારાં બાપડાં, દો દિશ નાકાં તીર.
બેહુ બળીયા સુબટ મળીયા, કોઈ ન આપે સાર;
એવી રીતે યુદ્ધ કરતાં, વહી ગયાં વર્ષ હજાર.
સાથી હાથીના નાસી ગયા રે, રહ્યો એકલો પંડ;
શોક ધરે સર્વ સુંદરી, મુખ દેખી કંથતું દીન.

વલણ.

કંથતું મુખ દીન દેખી, ભર્તારતું દુઃખ કેમ સહેવાયરે;
રામકૃષ્ણ મુખ વાણી વદે, એતું ક્ષણમાં સંકટ જાય રે.

કડવું ૭ મું.

જરે પરવશ દેખી કંથને, પામે હસ્તતી પરિતાપ;

ધીરજ મૂકી રે હસ્તણી, કરવા લાગી વિલાપ,

ધર ભાગ્યું ગજરાજજી.

મેં તો પૂછ્યું નથી કંઈ પ્રેમથી, કાચો સધળો રે સાધ,
કુટુંબ ઢાંકણ મારા કંથજી, તમારી કોણ કરે અહીં વહાર.

ધર ભાગ્યું.

આ હૈયાં છોરાં તમતણારે, લાડ લડાવવા જોગ,
કોઈના નશીબે રે કંથજી, એમ કરતાં રહો રે આરોગ્ય.

ધર ભાગ્યું.

અમને વિધીએ ઘડયાં અળળા, દુઃખડાં સહેવા કાજ
આંસુડાં ઢાળું રે એઠલી, ના ચાલે બળ ને પ્રાણ.

ધર ભાગ્યું.

મેં તો હાથ ગ્રહો ગજરાજનો, કેશરી કરે રે જુહાર,
તમ વિના શૂતાં શીઆળવાં, ભસી કરે તુચ્છકાર.

ધર ભાગ્યું.

અમે કાની ઓયે જઈ બેસશું, રહીશું કોને શર્ણુ,
તમ પહેલાં રે પ્રભુજી અમને, આપજો વહેલું મર્ણુ.

ધર ભાગ્યું.

કડવું ૮ મું.

જીરે હસ્તી કહે સુણો હસ્તણી, ભુંડી શાને રે રોય,
માયા છે જીવ ત્યાં સુધી, મુએ મળે નહીં કોય.

મૂકોને આશા માહરી.

જેની અદલ પૂરી થઈ, તે તો હડીને જાય,
શોક ન કીજે સુંદરી, નિમ્ન્યું હોય તે થાય.

મૂકોને આશા.

નીચું ઉપર થાય એકઠાં, શરી મળે નહીં તેહ,
સ્વજન સમાગમ એમ મળે, જ્યાં જ્યાં ધરીએ દેહ.

મૂકોને આશા.

હસ્તી કહે સુણો હસ્તણી, નદી નાવ સંજોગ:
શરી મળવું દુર્લભ ધણું, જે થાય અહિં વિજોગ.

મૂકોને આશા.

જેવાં તે જળનાં બિંદુઓ, શમે ને ઉપજે અનંક,
ગુહી બાજી આ જગતની, હરિ અવિનાશી એક.

મૂકોને આશા.

જોજવાનું જળ કારમું, દોડી મરવું રે કોઈ,
સ્વખાંતર સરખું જીવવું, એવો રે જૂહો લોક.

મૂકોને આશા.

હસ્તી કહે સુણો હસ્તણી, સર્વ જાઓને ઘેર,
પોષો કુટુંબ પરિવારને, રામા રે રૂડી પેર.

મૂકોને આશા.

કુશળાં હશે જે છોકરાં, તો આવશે રૂડા દિન,
કોઈ દહાડો સુખ દેખશે, (માટે) તેનું કરજો રે જતન.

મૂકોને આશા.

કડવું ૯ મું.

શીખામણ દેઈ સર્વને, વળાવ્યો હસ્તીશ્ચીનો સાથ,
ચોદિશ કોઈ દીકું નહીં, મૂક્યો મન નિશ્વાસ.
સહજ સગાં ને સુંદરી, બેસી મંદિર રોય;
ગ્રાહ મુખે હું એકલો, માઈ ન મળે રે કોય.
સહજ સગાં ને સુંદરી, હું બાંધતો તેની આશ;
મુજને અહીં મૂકી ગયાં, હું એકલો રહ્યો અનાથ.

સોરઠા.

એમ કહે ગજરાજ, દીનબંધુ દેખું નહીં;
તે તો મારી જૂલ, વ્યાપક તુજને સૌ કહે.
પ્રભુજી ગરડારૂઠ, લક્ષ્મીવર વહારે ચઢો;
ત્રિગુણાતિત દીન દયાળ, -શાંતિ ગુણ તુજને ગમે.
જરે ત્રિગુણ વિદ્યાએ અનુસર્યો, થયો વિશ્વ પ્રકાશ;
તુજ વિના તુજને ન પામીએ, અનુભવે આધાર.
જેવી થોતી અનુસર્યો, પડીયો ભવને કૂપ;
જીવપણું પ્રભુ ટાળીને, કરો આત્મ સ્વરૂપ.

સોરઠા.

ગ્રાહ ગ્રાહ કહું હુંય, રે ત્રીભોવનના ધણી;
હરિ ભવ દુઃખ હરણ, સમર્થ હરિ હું દીન છું.

૧ એક વૃદ્ધ સ્ત્રી પાસે કહેવરાવીને ઉતારેલી પ્રતમાં
આ સોરઠા નથી. (આ નકલ ખોવાઈ ગઈ છે) સોરઠા
ક્ષેપક જણાય છે. તે જગાએ કડવું હતું. એમ યાદ છે.

આબ્યો તારે શર્ણુ, પ્રભુ હું તો અગ્નિન પું;
પશુ પામર હું જીવ, આજ લગી નહિ ઓળખ્યા.
પડ્યો ગ્રાહની પાસ, હૈય નીચ તારે નથી;
નથી મુક્તિ ને બંધ, મગર થકી મૂકાવીએ.

કડવું ૧૦ મું.

જીરે શુકળ વાણી ઉચરે, સાંભળો પરીક્ષિત રાજન;
સ્તુતિ સાંભળી ગજરાજની, પ્રભુ થયા રે પ્રસન્ન.
યોગ નિદ્રામાંથી જાગીયા, છે વિઠલ અતિ બોચન;
સાધુ પીડાય છે માહરો, કેમ કરું રે શયન.
ગરુડતણી ગતી કેટલી, ક્ષણું બેસતાં થાય;
ચક્ર સુદર્શન કર ધરી, દોડયા અરવણ પાય.
ગજની તે વહારે વિકૃલો, હરિ વેગે રે ધાય;
પેચ સંભાળે નહીં રે પ્રભુ, વૈકુંઠ કેરો રે રાય.
પિતાંબરની પલવટે, લુછ્યા મુકૂટ ને કેશ;
ગજ ગયો વેદના વિસરી, દેખી પ્રભુનો વેશ.
સૂંઢ સાહી શ્રી હરિ, ગજ કહાડ્યો છે બહાર;
તે પુઠેથી ગ્રાહ નીકળ્યો, પગ ગ્રાહ્યા છે ચાર.
ચક્ર સુદર્શન કર ધરી, છોડયા ગજનારે પાય;
સહજ વરસ સંકટ સહ્યું, અતિ દુર્જળ દેહ.^૧

૧ કવિની બીજી કવિતા ઉપરથી જણાય છે, કે તે પ્રાસ વગરની કવિતા રચતો ન હતો. અહીં જે વારંવાર પ્રાસ વાટે છે તેનું કારણ, લખાવનાર સ્ત્રીની કહેવાની અશુદ્ધતાને લીધે જ છે. લખેલી પ્રત મળી હોત તો આવું બનત નહિ. તે મળશે તો આગળ ઉપર બીજી આવૃત્તિ વખતે સુધારો કરવામાં આવશે.

વલણ.

થર થર હાથી ધ્રુજતો, તેના ધરીયા કેશ રે;
+ + + + હરિને ચર્ણે નમ્યો રે.

કંડવું ૧૨ મું.

શુકળ કહે સુણ મહારાજ જી, શર્ણાગતની હરિને લાજ જી;
ગોવિંદે ટાળ્યું તે ગજનું દુઃખ જી, મસ્તક ફેરવ્યો હરિએ હાથ જી.

ઢાળ.

મસ્તક હરિએ હાથ ફેરવ્યો, પિતાંબરે લોહ્યાં અંગ;
નવ પદ્મવ દેહ થઇ ગજની, પલટાઈ ગયો છે રંગ.
હાથ ચઢીયો ને હસ્તી ટળીયો, થયો ચતુર્ભુજ રૂપ;
બાજૂબંધ ને હાર કુંડળ, પિત્ત વસ્ત્ર અમૂલ્ય.
દેવનાં દુંડુભી વાગીયાં ને, પુષ્પની થઈ વૃષ્ટ;
વિમાને બેસી સ્વર્ગે ગયો, એ ગરૂડગામીની પક્ષ.
હૂહૂ નામે ગાંધર્વ મોટો, સ્વર્ગમાં રહેતો એહ;
વિનોદ કરતો જળ વિષે, સહાય દેવ ઋષિની પક્ષ.
એક સમે ઋષિ અગસ્ત આઠ્યા, ઉઠી બેઠો ન થયો એહ;
તે મુનિએ શાપ દીધો, પામ્યો પશુની દેહ.
મુનિને શાપે અવતર્યો, જળમાં રહ્યો બહુ દિન;
તેના સાહી હાથ હરિએ, મોઢલીયું સુદર્શન.
બકિત સુકિતમાં બાવ રાખો, બાવ ધરો બરપૂર;
અંત સમે વૈકુંઠ વસશો, નથી પંથ એ દૂર.
એક પલક મૃત્યુને કારણે રે, આ બાંધ્યા છે નિર્બંધ;
શુકદેવ વાણી ઉચરે, એ કર્તા શ્રી ગોવિંદ,

रासदीला

पृष्ठ २७

વલણુ.

એ ગજેન્દ્રમોક્ષની કહી કથા સાંભળે જે સંપૂર્ણ રે;
શામે ભણે ને અનુભવે, અવતાર તેના ધન્ય રે.

કવિ પુરુષોત્તમ.

શ્રી કૃષ્ણની રાસ લીલા.

પદ.

સાંભળને સજની રે, વ્રજની વાતલડી;
ઉત્તમ અજવાળી રે, શરદની રાતલડી.
આકાશે જીદીયો^૧ રે, શશીચર^૨ સોલ કળા;
મહા રાતે મહા વન રે આનંદ ઝોધ^૩ વળ્યા.
જગજીવન ઊભા રે, જમ જમના તીરે;
વહાલો વેણુ વગાડે રે. મુખ મધુરી રીતે.
મોરલીમાં મીઠી રે, મોહન વેત્ર પડી;
ત્રીલુવન મુર્છના રે, તેરે અવાજ સુણી.
પાતાળે પન્નગ^૪ રે, મોહી સહુ નાગરાણી;
છત્રીશે રાગે રે, મોહી સર્વ રાગણી.
ઈંદ્રાદિક મોહ્યા રે, ઈંદ્ર ને ઈંદ્રાણી;
અક્ષમોહ મોહ્યા રે, અક્ષા ને અક્ષાણી.
ધમર ને મોહ્યાં રે, ઉમિયા મહારાણી;

૧ ઉગ્યો. ૨ અંદમા. ૩ ઢગલા, ધણો. ૪ નાગ.

રહેતાં જળ થંબ્યાં રે, જમનાનાં પાણી.
 તપસ્યાથી ચુક્યા રે, મુનિવર ધ્યાન જતી;
 જળ ફૂલે ફૂલી રે, વન વન વનસ્પતિ.
 હાલ્યા ડુંગરીયા રે, અષ્ટકુળ^૧ તેજ ધડી;
 શેષ સજ્યા સુધી રે, મોહનવેલ પડી.
 તે જોમ તે તેમ રે, ચિત્રામણુ લખીયાં;
 વીર થાવર થંબ્યાં રે, દુખીયાં થયાં સુખીયાં.
 સસુદ્રની વેલુ^૨ રે, વારે વારે રહી વેહેતી;
 ઠારો ઠાર ઠરીયા રે, સુધ યુધ નવ રેહેતી.
 સુર નર લેહ લાગી રે, પવન રહ્યો મોહીને,
 આકાશે ઊડગણુ^૩ રે, ચંદ્ર રહ્યો જોધને.
 સુર લોકે સૂરજ રે, થંબ્યા રથ ઝાલી;
 ઘેર ઘેરથી ગોપી રે, તે સર્વ ત્યાં ચાલી.
 તનુ^૪ વ્રેહ વાધ્યો રે, વનીતા થઇ ઘેલી;
 ચતુરા વન ચાલી રે, એક એકથે^૫ વેહેલી.
 ધરખાર તળ્યાં ધર રે, પીયુને પરહરીયા;
 માખાપ સ્વજન સુત રે, તળ્યાં સર્વ સાસરીયાં.
 મૂક્યાં મંદિરીયાં રે, બાળકને રેતાં;
 પંથે પરવરીયાં રે, વૃંદાવન જોતાં.
 શરીરે સુધ બૂલી રે, સીંદુર નેણુ ભર્યા;
 કાનલ શીર સેંથો રે, નેપૂર શ્રવણુ ધર્યા.
 પાયે કાંકણુ પેહેર્યાં રે, હુધરા હાથે છે,

૧ આઠ પર્વત. ૨ રેતી. ૩ તારામંડળ. ૪ શરીર.

અંશુહી નાકે રે, નય આંગળીએ છે;
 બાજૂખંધ કુડે રે, ઝુમણાં માથે છે;
 કોઇ ગોરી શરીરે, રે કોઇ મુખ શાંભળે છે.
 અવળા વેશ ધરીયા રે, કોઈ ચંચળ નારી,
 અવળાં ચીર ઓઢ્યાં રે, અમળા શણગારી;
 ચોળીને સાટે રે, ચુંદડી બાંધે છે,
 કાઠની કસ તુટી રે, કોઇ કસ સાંધે છે.
 એવી વાકુળ વાનતા રે, જમ વનમાં પો'ચી,
 એક એકની વાંસે રે, જન્ય ચણીં જોતી;
 પ્રભુમ ક્યાં જઈને રે, પ્રભુજીને પામ,
 તવ મુખ્ય થકી બોલ્યારે, ચાંદ લુવન રામ.
 આવી રીતે આવ્યારે, સુંદરી શા કામે,
 ફરે શીદ બાંધો રે, મહા વનમાં તમે;
 અથડાતાં આવ્યાં રે, સૂનું મંદિર મૂકી,
 ધરનો ધંધો રે, કામ ને કાજ ચૂકી.
 અગરણુનું પગરણુ રે, શાને આચરીયું,
 યુતીએ વાર્યું રે, તે તમે શું કરીયું;
 એવા દંગ નહીં સારા રે, વણુસ્યાની વાતો,
 પીયુને કેમ તણ્યા રે, અનર્થ કીધું આતો.
 પીયુનું મુખ જોતાં રે, પતિવૃતા થઈએ,
 સ્વામીને સેવો રે, પર ધેર નવ જઈએ;
 એમાં લાંછન લાગે રે, તમને કહું સાચું,
 તેમને પૂછ્યા વિનાતું રે, કામ કરવું કાચું.

લંપટનાં લક્ષણ રે, એવડાં ના કરીએ,
 અમમા શું મોહ્યાં રે, જાએ ને મંદિરીએ;
 જાએ જાએ જાએને રે, જાએ પાછાં વળીને,
 શું કરવા આવ્યાં રે, સહુ ટોળે મળીને.
 એવાં વચન સુણીને રે, વનીતા વાણી વદે,
 કહેવું ને સુણાવું રે, કામિની કંઠે શકે;
 તમે સખળ દેખાડ્યો રે, મારગ ધર્મ તણો,
 નહીં વાંક તમારો રે, અમારા કર્મ તણો.
 મધ્ય રાતે આવ્યાં રે, તમને મળવાને,
 જાણીને નથી આવ્યાં રે, પાછાં વળવાને;
 પાછાં વળી જતાં રે, વિખડાં ખાઈ મરીએ,
 તમે એ શું બોલ્યા રે, ઘેલા ગિરધારી,
 અમે પૂર્વ જન્મની રે, નારીએ તમારી.
 અમળાને કાળે રે, કૃષ્ણ અવતાર ધર્યો,
 વણુ મોતે મરવું રે, અમને શીદ કરો;
 આશાનાં ભરીયાં રે, હલટ આણીને,
 અમે સર્વસ્વ તણ્યાં રે, તમને જાણીને.
 તરછોડી નાંખો રે, તે તમને ન ધટે,
 જેનાં જે લક્ષણ રે, મટાડ્યાં નવ મટે;
 અપલક્ષણ અમમારે, કાનડું નથી કશાં,
 (એવાં) વેણુ વીનતાનાં રે, પ્રભુજીને મન વસ્યાં.
 વળતાં મુખ બોલ્યા રે, વિકૃલ વનમાળી,
 હું તો ભાવ જોડીયું રે, તમારો વ્રજનારી;

આજ રાસ રમાડું^૧ રે, તમને રંગ માંહે,
 તમે ઉલટ આણો રે, અખળા અંગ માંહે.
 એક રચ્યો અખાડોરે, સજ થયા પોતે.
 અંગે આબલુ પેહેર્યારે, સુંદરી સહુ જોતે;
 પિતાંબર પલવટ રે, પ્રીતે વાળી છે,
 સરોજ^૨ સરીખી રે, આંખ અણીઆળી છે.
 કૌસ્તુભ મણિ કંઠેરે, કુંડળ કાને છે,
 બહું બાજેડ તિલક રે, છખી બીને વાને છે;
 બાજુબંધ બેરખારે, ઉર વનમાળા છે,
 ચણે નેપુર ધુનરે, હેલ હોમાળા છે.
 રવિ^૪ કોટી કળાની રે, ચૈદ ભુવનનો ધણી,
 સુંદરીની સનમુખ રે, ઉભા સ્યામ ધણી;
 ચાર ચોક છત્રી ચાક રે, બે ચોક રૂપ ધર્યાં,
 ઇચ્છાએ ઉપન્યારે, સહુ સરખાં કર્યાં.
 રૂપ રૂપના રૂપ છો રે, કંદર્પ^૩ કોટી કળા,
 એક એકપે એપે રે, નટવર નાનડીયા;
 એક એક કૃષ્ણનેરે, એક એક ગોપી છે,
 લજ્જા મર્જદા રે, ત્યાં કાંઈ લોપી છે.
 બાહે બાંહ ઝાલીરે, વળગ્યાં બેલડીએ,
 નાટયા રંગ માંડ્યોરે, મળી સહુ સાહેલડીએ;
 શિર મુકૂટ ધર્યો છે રે, તે સોનેરા છે,
 મધુ મોર અંદ્રિકા રે, ભરત જરકોરી^૨ છે.

ખાયે વીંછવા વાગે રે, ઝાંઝર ઝમકે છે,
 ગોફણીએ છુધરી રે, ધમધમ ધમકે છે;
 કર કાંકણ ચુડી રે, કાને ત્રોટી છે,
 મુખ શોભા ચોહીએ રે, શશીયર કોટી છે;
 લીલાંબર અંબર રે, ચણીયા ચોળી છે,
 નવરંગી ચુંદડી રે, રંગમાં બોળી છે.
 એક હાર ગળામારે, નવસેર લેહેકે છે,
 અંગે કસ્તુરી રે, અર્ગળ બેહેકે છે;
 રૂમઝુમ રૂમઝુમરે, નાચે નરનારી,
 આ હુમ હુમ હુમરે, પડછંદા ભારી.
 આલિંગન લે છે રે, સ્વામા મદમાતી,
 આનંદની ચુમકી રે, મુખપર થઇ રાતી;
 રજની કીધી છેરે, ત્યાં ખટ માસ તણી,
 અમરને જોવા રે, મનમાં હામ ધણી.
 બ્રહ્મા ઇંદ્રાદિક રે, સહુ આવ્યા ધાઇને,
 જોવાને કાળે રે, રહ્યા છે મુર્છાઇને;
 કોઈ કળાની રે, રમત વાયુ ચડી,
 રસનાએ નાવે રે, કેટલીક વિસ્તારી.
 દીશે બહુ લાલી રે, રંગ ગુલાબ તણી,
 આ ઝમ ઝમ ઝમકે રે, હીરા રત્ન મણિ;
 અંતરીક્ષથી સુરનર રે, જય જય જાણે કરે,
 નાના વીધ પુષ્પેરે, વધાવે પૂર્ણ રનેહે.

રાધિકાજીનું રસજી

પૃષ્ઠ ૩૩

વિધ વિધની બાતેરે, બહુ રમીયાં રંગે,
સસુદ્રની ધારા રે, રચતી જ રતી અંગે;
અબળાની આશા રે, પૂરણ થઇ મનની,
પૂર્ણ સુખ લીધારે, દાઝ ટળી તનની.
ધન્ય ધન્ય એ લીલા રે, ધન્ય એ રાતલડી,
ધન્ય ધન્ય એ ભૂમિ રે. ધન્ય ધન્ય બાતલડી;
ધન્ય એ તટ જમનાં રે, ધન્ય એ કદમ લતા,
ધન્ય ધન્ય પુરુષોત્તમરે, પ્રીતે થયા છતા.
શામળીયા સાથે રે, જેને સ્નેહ ધણો,
તેને જાણુવા વાળો રે, જન પોતા તણો;
પુરુષોત્તમ પ્રેમેરે, રાસ તો ગાય છે,
પ્રભુને બજતાં રે, વૈકુંઠે જવાય છે.

કવિ રણુછોડ કૃત.

રાધિકાજીનાં રસણાં.

પદ ૧ લું—રાગ સવૈયાની ચાલ.

એક સમે બ્રહ્મભામની મંદિર, પ્રભુજી પ્રીતે પધારીયા,
રાધિકાની સંગે રમવા, અંગે રંગ વધારીયા;
આવ્યા આસન ખેસવા હરિ, ખેસાડયા આદર કરી,
સામાં તે ખેડાં સુંદરી એને, નિર્ખવા નયણાં ભરી. ૧
સામા સામી દષ્ટિ માંડી, છાંડી કોઈ નવ શકે,
છખીલાની છખી જોઇ, છખીલીજ પ્રેમે છકે;

સુદ રહી નહીં શરીરની (અને,) દેવ ચક્ષુઆં બેઠું જણાં,
 એક એકને રૂપે રડાં, હાપણમાં ડાહ્યાં ધણાં.
 યોદ્ધા લોકનો નાથ સ્થામો, હાથ બેડીને રહ્યો,
 પૂર્ણ બ્રહ્મ અખંડ અદૈત, વનીતાને વશ થયો;
 નોહ પામી રાધિકાજી, સુંદર મુખડું બેઘને,
 તણુ દિવસ એમ વહી ગયા, પછે રહ્યું છે મન મોહીને.
 તણે દિવસ એક આસને, બેઠું એક દંડે બેઠું રહ્યાં,
 સજવા શણુગાર શ્યામીનીજી, સખીને મેહેલે ગયાં;
 મન વાળ્યું મોહનજીએ, ભાવે બાળ્યું ઘર બણી;
 દષ્ટિ ચુકી ચાલીયા રણછોડ, ગુણ તેના ગાય ગુણી.

પદ ૨ જી.

ઘેર આવ્યારે ગોપાળજી, આંવી આંગણીએ ઉભા રહ્યા,
 માત જશોદાએ પૂછીયું જે, કુંવર મારા કયહાં ગયા;
 કયહાં રહ્યાતા કુંવર મારા, સાચું કહો મુજને સહી,
 તમારા દર્શન વિના, પુત્ર હું ધણું વ્યાકુળ થઈ.
 આંખથી અળગા થાઓ છો તે, જાઓ છો જીવન બારણે,
 કળ પડે નહીં જોયા વિના, વહાલા જાઉં તારે વારણે;
 વેણુ મધુરાં મીઠાં ત્યાંહાં, હેત કરી બોલ્યા હરિ,
 હું ગયો તો ગૌ શોધવા, તે આવ્યો મજ ફરી ફરી.
 ઘેન ઘોળી કુંજ બહોળી, ખસક ખોળી હું વળ્યો,
 માત જશોદાએ પૂછીયું, તે મનનો અંતર ટળ્યો;
 વહાલ ઉપન્યું લાલ સાથે, મંદિરમાં લઈ ચાલીયાં,
 માત માતનાં ભાવે ભોજન, અધિક અધિક સર્વ આપીયાં.

દધી માંખણુ ને શર્કરા, પકવાન પીરસ્માં પ્રીતશું,
મચ્છાએ આરોગી ઉઠ્યા, રંગ રસીયો રીતશું;
થયા તતબર વન વાહાલો, ગયા ગૌધેન ચારવા,
દાસ રણછોડ ચણું સેવક, તેહતું કારજ સારવા.

પદ ૩ બું

સજી શણગાર સ્યામીનીજી, સખી પાસે આવીયાં,
ભાતનાં ભાતનાં અંગે આબણુ, બનક બહુ બનાવીયાં;
પોતાની સખીને પૂછીયું જે, છખીશોજી ક્યહાં છપ્યા,
સાચું કહેને સહીયર મારી, શી જુકતે જીવન જખ્યા.
સખી કહે બાઈ સાંભળો, કાંઈ સ્યામળાને સાંભર્યું,
ધહાંથી ચુપે ગયા, શં શં જાણે હૈયે ધર્યું;
નાથજી નથી વેગળા અને, રૂપ મહા એહતું રંગીએ,
દષ્ટિ ભેદ કર્યો નથી, સ્યામા તમારે સંગીએ.
સ્યામા કહે સુણુ સહીયર મારી, પ્રભુ પાસે પરવરો,
અરજ અમારી આધિનતાએ, કર જોડી જઇને કરો;
જેમ રીઝે રંગ રસીયો, તમે તેમ મન મનાવજો,
પાયે લાગી પ્રીતશું ધહાં, લગી તેડી લાવજો.
શીખામણુ દીધી સર્વ સુધી, સખી મંદિર મોકલી,
જઈ જશોદાને પૂછીયું, કરી વાત બાવે તે બલી;
પ્રીતે લાગી પૂછવા કહો, બાઈ હરજી ડ્યાંહાં હશે,
ગયો ગૌધેન ચારવા, રણછોડને રૂદે આવશે.

પદ ૪ થું.

સખી કહે બાઈ સાંભળો તમે, એ અધટું આવશે,

વાહાલાને વન મોકલો છો, એ કારજ શાને કરો;
જેને તે પ્રીતે પૂજીએ ત્હેને, નિત્ય વનમાં મોકલો,
પુત્ર જાણી પ્રેમદા તમો, ભાવ રાખો છો બધો.
સ્વાયે સુએ નહીં, અતિ લોભ તે પાપનું મૂળ છે,
નવ નિહ અષ્ટમાં સિદ્ધ દારે, વળી ઉત્તમ કુળ છે;
માટે વિવેક વિચારીએ, એ રાંક ઘેર રત્ન છે,
અજાણ્યું જાણે નહીં પણ, જાણે તેને જતન છે,
વિશ્વંભર છે વિશ્વ કરતા, વિશ્વ વ્યાપક છે વળી,
અજ ઇક્રાદિક શિવ સનકાદિક, કોઈ નવ જાણે કળી;
જાગ જગન જપ તપ (ફલ્લેખ) મન,
અગમ નિગમની ગત નવ પડે.

તેહ હરિ તાહારે બારણે, મહા રાંક થઈને રહવડે.
ઘરીર સુંદર લલીત લાવણ્ય, અધુરાં મધુરાં વચન છે,
ત્રિભોવનનો રટણ રસીયો, તે તમારો તન છે;
શીખામણ દેધ સખી ચાલી, એ રસ યુગે ચાખજો,
રણુછોડના સ્વામીની સેવા, રૂદીયા માંહે રાખજો.

પદ ૫ મું.

શ્યામની શોધ લેઈને સખી, આવી શ્યામાજી કને,
આવીને તે એમ ઉચરી, મહારાજ ગયા છે મહા વને;
તે ઘડી તતખેવમાં, મહીની મટુકી શિર ધરી,
શણુમાર સોહોતી સુંદરી, મહાવન દિશાએ પરવરી.
એક પંથને કારજ બીજું, કો ન સમજે ભેદમાં,
પ્રીતનો પ્રપંચ એહવો, તે નથી કાંચ વેદમાં;
મહાવન પોહોતી માનિની, પછે વહાલો વ્રજ દિશા વળ્યા,
અદલા તે બદલી શેરડીએ, શ્યામ સ્હામા નવ મળ્યા.

આવી તે વનના ચોકમાં, વન ગોતતી ગજ ગામિની,
 મુખડે તે મહીકું વેચતી, દદ માળ મોહન નામની;
 શેરીએ શેરીએ સાદ ફેરી, હેરી સર્વ કુંચી ગલી,
 કુંજ કુંજ ને વૃક્ષ શાખા, પાંત^૧ પુષ્પ કળી કળી.
 જગજીવન જડીયા નહીં, ભામિની ચાલી ઘર ભણી,
 આલોચ^૨ કરતી એકલી, તન અંગ આતુરતા ધણી;
 તેથી વિશેષે અધિક આકુલ, વાહાલાનું ચિત્તકું વળી,
 નીજ ધેન ચારી આવીયા, રણછોડને ઘેર રંગ રળી.

પદ ૬ કું.

વનમાંથી આવ્યા વાહાલો, મનમાંહાં વ્યાકુલ થતા,
 પોતાની સખીને પૂછીયું, મુંતે કહેને સાચી વારતા;
 રાધિકા પાસેથી કોઇ, આપણે ઘેર આવીયું,
 સાચું કહેને તેની સાથે, કાંચક મૂજને કહાવીયું.
 સખી કહે તમે સાંભળો, મહારાજ માહરી વિનતી,
 રાધિકાની અંગના ઘેર, આપણે આવી હુતી;
 જે કાંઈ થઇ તી વારતા, તે માંડીને સર્વ કહી,
 શ્યામ શ્રવણે સુણતાં, ધીરજ મનમાં નવ રહી.
 શ્યામ કહે સુણ કિંકરી તું, પાછી જાને એહ ભણી,
 બનાવીને વાત કરજે, જેમ રીઝ પડે ધણી;
 સાંભળીને સખી ચાલી, આનંદ ધરતી અંગમાં,
 રાધિકાને મંદિર આવી, રસશું બોલી રંગમાં.
 કહો સુહાસણ શ્યામિનીજી, કુણ કામે નિસરી,

૧ પાંદડાં, પાનાં. ૨ જોતી.

હવડાં ગયાં મહી વેચવા, એમ માત મુખથી ઉચરી;
વચન સુણીને દાઝ લાગી, સોહાવે નહી મુખથી,
રણછોડના સ્વામીની દાસી, મર્મ બોલી મુખથી.

પદ ૭ મું.

સખી કહે તમે સાંભળો, મારી વિનતી સુરતે સહી,
રંગ ભીની રાધિકાને, મહી વેચવાને મોકલો નહીં;
લક્ષમાં તો લેહેતાં નથી, શું લાલચમાં લોભાઓ છો,
જ્ઞાન તમારું ક્યહાં ગયું, શું ઘણું ઘણાને ધાઓ છે.
સુર નરનાં સાર સર્વે, રાજ કેરા રંગની,
કુંવરી કુળ દિપક છે, અર્ધાગ એના અંગની;
ચંદ્રવદની માન મર્દની, અને રૂપ રૂપનું રૂપ છે,
એના ગુણને ગાય નિર્ગુણ, જોઈ લોકનો ભૂપ છે.
મૃમાનવણી હંસ હેલી, ગજ ગતી ચાલે ચાલતી,
કેસરી લંક કપોત કંઠ, મનમાંહે ઘણું માહાલતી;
કાકીલાના સ્વર સરખી, મધુરી વાણી ઉચરે,
વેણી ફેણ કપોલ લોલે, બ્રહ્મરી ભમરી કરે.
સહુકોની શોભા લેધને, એક નાર નીર્મી વિરચીએ,
પરિશ્રદ્ધને પેસ કરવા, સાર વસ્તુને સંચી એ:
એટલે આવી રાધિકા, જઈ કહ્યું સખીને સાનમાં,
રણછોડના સ્વામીને કહેજો, આવે મોહન માનમાં.

પદ ૮ મું.

સખી તહાંથી સંચરી, હરિ પાસે આવી હેતમાં,
જે હતી તે કહી સર્વે, શ્યામને સંક્ષેપમાં;

વેગે વેહેલા જાઓ વાહાલા, પ્યારી પાસે પરવરો,
 વ્રજનો શણગાર લઈને, કોડ તેના પૂરણ કરો.
 જેમ રીઝે રાધિકા, તેમો તેમ મન મનાવજો,
 અધિક આતુર અખળા, તેહની આશ પૂરી આવજો;
 વચન યુગી સાહેલડીનાં, સજ્યા શણગાર સ્થાપજો,
 માનિનીનું મન હરવા, ધર્યાં આબ્રણ આંખજો.
 પેદેચા પીતાંબર મુકુટ ધરીયા, પાવડીએ પોતે ચઢયા,
 નખ શિખનો શણગાર સર્વે, હાર હીમ હીરે જડયા;
 વાળી પલવટ લક્ષણ લલવટ, મોંએ સોહાવે મોરલી,
 લાલ રંગીત લાલજીએ, જોષિકા કરમાં જલી.^૧
 એકાએકી વ્રજ વિવેકી, રાધિકા પાસે ગયા,
 આવી એહેને આંગણે, અલખેલોજી ઉભા રહ્યા;
 સાન કરી વાહાલો સંચર્યા, અને કુંજ સદન આગ્યા વળી,
 રણુછોડના સ્વામીની સંગે, રાધિકાજી હેતે હળી.

પદ ૯ મું.

હળી હેતે મળી મનશું, રમત માંડી રંગમાં,
 નાના વિધના વિનોદ કરતાં, આનંદ વાધ્યો અંગમાં;
 એક એકને આલિંગન યુગ્મન, અધિક અધિક આદર્યું,
 જે વેળે જે જોઈએ તે, વેળે ત્યાં તેહેવું કર્યું,
 રંગ વેળુ વાતો મદન માતો, માતો ખેલ મચાવીયો,
 રસિક સ્થામા સુંદરીએ, થનક થનક નચાવીયો;
 જેમ હુંસ હુતી હંયામાંહે, તેમ તેહને હુલાવીયો,
 અંગો અંગ લેઈ ઉપર, જાતન કરી ઝુલાવીયો.

ચડ્યાં સાગર શર પુરે, લાલચ છાંડીને લડી,
કામ બાણે કટારીએ, ભીરૂએ ભીરૂ થઈ ભડી;
રમતાં રમતાં રંગ વાઘ્યો, સામ સાંહામાં સુંદરી,
ફરતાં ફરતાં ફુંદડી, અતિ હેતમાં હસીયા હરિ;
એક મુકુટમાં માનિની તે, પ્યારીની દષ્ટે પડી,
પોતાનું પ્રતિબિંબ દેખા, રીસ ચિત્ત માંહે ચડી.
એ કાણુ વળી નાર દીસે, મુકુટમાંહે મહાલતી,
પટક પટકી દેઢ કહે, રણછોડ ચતુરા ચાલતી.

પદ ૧૦ મું.

રીસાધને ચાલ્યાં રાધા, ક્રોધ ભરી એ કામિની,
વાહાલશું વિરોધ માંડ્યો, સંગ ન બેઠી સ્યામિની;
દોષ વાઘ્યો દશ ધણો, લવલેશ વળગ્યું નવ રહ્યું ?
જીવતાં જોઈ નહીં એમ, પોતાને મુખથી કહ્યું.
વેરીપાણું મનમાં વસ્યું, અને ન ધસ્યું હૈકું હરિ ભણે,
ભવિષ્ય ભજ્યું તત્વ તજ્યું, આત્માને અવગુણે;
શોક્ય લેઈ બેઠી સ્યામા, દોષ દેઈ દયાળને,
તબ્યાં આભણ અંગથી હવે, શી ગરજ ગોવાળને.
રાધિકાની રીસ જાણી, સ્યામજી શંતે થયો,
માનિનીનું મુખ જોવા, મોહ ધણો મનમાં રહ્યો;
જાણે વીછોડે વરસ બે ત્યાં, કો કાળે મળવું હશે,
જ'પ નથી જોયા વિના, હવે સખીને કેહેવું થશે.
એહેનું મુખ જોયા વિના, માહરે અન્ન જાળની આખડી,
સખીને કહે શોધી લાવો, પ્રીતેશું પાયે પડી;

સખી તાંહાંથી સંચરી, ગર્હ સ્થામિજી પાસે સહી;
રણુછોડના સ્વામીની વાતો, કળે કળે સર્વે કહી.

પદ ૧૧ મું.

સખી કહે બાઈ સાંભળો, રાઠ વિના શું રસણું,
વાંક વિના શો વિરોધ ઘેહેલી, છે તૂને ડહાપણુ ધણું;
ત્રિભોવનનું તત્વ તારણી, તે તૂને ભાવે ભજે,
રાધા રાધી રટે રસિયો, તનક મનથી નવ તજે,
તેહેને તજીએ નહીં નારી, ઘેલાં થઈએ એને ગુણે,
મેલ આંટી ઉઠ આંહાંથી, હીંડ અબળા હરિ ભણી.
ઝોળખી આદર કરે તું; મન માંહે મર્મશું,
બાચ તાહાં ભામિની જે, પ્રીત પૂરણુ બ્રહ્મશું;
રાખીએ રસ રસણું જે, રહે માટને^૧ રહે^૨ મહી,
ઝાઝું તાણે તૂટશે વળી, કહેશે તે કહું નહીં.
અવધ વાધો અનાથ અબળા, પ્રેમ નાથે નાથીયો,
તાહારી પ્રેમ અગાડી એ, પડયો મદગળ હાથીયો;
અકળ કળીયો જીત જીતો, સકળ રે તૂં સુંદરી,
મનાવાને હું મોકલી છું, રાઠ મૂકી દે પરી.
ભુંડી ભાર જ રાખીએ, ન છેક હણુઆં નવ થઈએ,
રણુછોડના સ્વામીને મળવા, ચાલ આપણુ ચુપે જઈએ;

પદ ૧૨ મું.

અમો એહને પાલવ બાંધ્યાં, અનેકધા એથી નવ ક્યો,
સખીનાં વચન સાંભળી, બોલ્યાં રાધા રોપે ભર્યો.
ધૂતારાના ઢંગ જોઈને, સંગ એહને શું કરું,

લક્ષણ એહનાં સર્વ સહેતાં, જીવથી જોતાં મરું;
 કાળો કપડી કામણગારો, અને લોભી લંપટ લાલચી,
 પોતાના સ્વાર્થ માટે, રમત સર્વ કુડી રચી.
 પર નારીશું પ્રીત એહેને, પલક પાછી નવ કરે,
 સુંદરીને સંગ લેધને, વન વન વ્યાકુલ રહે;
 અળણે અમો એને મળીયાં, જાણ્યા વિના જેવું કર્યું;
 વગોવાયાં વનમાં અમો, ભાવેશું એહેનું બધું.
 એથી અંતર નવ કર્યો, તોએ અમારો નવ થયો,
 જેહનું મન વાદણ હોય તે, કરે વેદે વલ્લો વલ્લો;
 એનું મુંખ જોવું નહીં મારે, એને મન તે હું મૂઠું,
 એહની વાત કરીશ માં તું, સાંભળને માહરી સહી.
 જીવ કહાડીશ જીવ દરડી, તે દોષ એહેને લાગશે,
 રણુછોડ કહે રાધા જાણે, જે જાગશે તે ભાગશે.

પદ ૧૩ સુ.

સાંભળી ને સખી ચાલી, જઈ મોહનને મળી,
 જે થઈ તે કહી સર્વે, રાદ તનથી નવ ટળી;
 રાધિકા રોષ બરાણી, કહ્યું મારું નવ કર્યું,
 સ્વામી શો ઉપાય કરવો, કારણ એકે નવ સર્વ.
 જે હુતી તે હોય નહીં, ક્યામા સોહાગણ સુંદરી,
 પેરે પેચે પ્રીત્તવી પણ, દષ ઉચી નવ કરી;
 અંજનો કિંચોત મટીયો, ને હેત હૈયાનું ગયું,
 ક્રોધ વાધ્યો કામિનીને, જે શું જાણે તે શું (એ) થયું.
 જે કહ્યું મેં જીભથી તે, કાન તળે સર્વ કહાડીયું,

પાપ પૂર્વ જન્મનું જે, કામ એથી પાડીયું;
 વિષ સરખાં વચન બોલે, રૂપ રાખી નવ રહી,
 રાધિકાનું રસાણું તે, સોભતું સર્વે સહી.
 વાહાલે મન વિચારીયું, પ્રપંચ રચીયો પ્રીતશું,
 માન મૂકી મનાવા ચાલ્યો, રંગ રસિયો રીતશું;
 વ્રજનો શણગાર થયો, વિવિધ વિવિધ વિવેકમાં,
 ચૌદ લોકની શોભા બની, રણછોડ અબળા એકમાં.

૫૬ ૧૪ મું.

સોળ વરસની સુંદરી, નારી બની નવ જોખના,
 અંગે આબરુ સજ્યાં શોભિત, અધિક ઓપે અંગના;
 કોટી સસીઅર કોટી ભાનુ, કોટી રૂપની કોટી કળા,
 રૂપ નીધાન સર્વ સુંદર, એહેવી નહીં કંઠી અબળા.
 નહીં ઇંદ્રાણી નહીં બ્રહ્માણી, નહીં ઉમિયા ઇશરે,
 ચૌદ લોકની શોભા બની, અને સુંદરી થઇ નીસરે;
 ઠણાણુ ઠમકે ચાલે ચતુરા, ઘણાણુ ધમકે ધુધરી,
 રાધિકાના મુખ આગળ, નીસર્યા લટકા કરી.
 મુખ જોઈ મોહી મનમાં, ર્યામિની બોલ્યાં સહી,
 આ વ્રજમાં તમે ક્યાં વસો છો, કુણુ ગુણે રહ્યાં મહી;
 પ્રીતે લાગી પૂછવા તમે, કુણુ કુળમાં કામિની,
 કુણુ કામે નીસર્યા મુને, બેદ કહેને ભામિની.
 આ વનમાં તમે એકલાં, આહાવો રૂડો રંગ છે,
 સાચું કહેને સુંદરી, કહેને તમારે સંગ છે;
 હુંને ચિંતા ઉપજે તમે, છોજી અગ્નિક આનંદમાં,

રણુછોડનો સ્વામી જો મળશે તો, ફાકટ પડશે ફંદમાં.

પદ ૧૫ મું.

સ્થામિનીનું કહ્યું સુણીને, આપ વાણી ઉચરે,
હૈયું આપણે હાથ હોય તો, કાચ કોઇને શું કરે;
અમે નાંદજના કુંવરની તો, કીરત શ્રવણે સાંભળી,
તેને ભાવે ભેટવા જઈએ- સુરતા મારી રે ઉતાવળી.
અમે જઈશું એહ ભણી, એની જુગત સર્વે જોઈશું,
જીવ્યાપેં જોયું બહું, એહેમાં ગાંઠનું શું ખોઈશું,
રાધા કહે તે સખી સાંભળો, બહું થયું જે વહેલું કહ્યું
આવ એહોરી ન કર ચોરી, જ્ઞાન તાહાઈ ક્યહાં ગયું.
મુને પૂછે તું પ્રેમદા જો, માહારી વીતી કહું તુંને,
ઉપજી નીચજ એ તણી તું, સાંભળને એકે મને;
ધૂતારામાં ધૂત વિધા, તે ભુંડી તુજને ધૂતશે,
પછે મેળશે પરહરી તે, દર્દ તુજને ખૂંચશે.
નવા સાથે નેહ નવલો, નિત્ય પ્રીત પરનારશું,
જેહને મળશે તેહને કહેશે, કારજ તમારાં સારશું;

એહેને મળ્યાપેં મરવું બહું, તું માનજો માઈ કહ્યું;
રણુછોડ કહે રાધા ભણે, એનું સર્વ લક્ષણ મેં લહ્યું.

પદ ૧૬ મું.

રાધાનું કહ્યું સાંભળી, વળી વનિતા વાણી વહે,
રંગ બીના રણુછોડજનું, રટણ છે માહારે રહે;
સાઈ નરતું કર્મ સાથે, જીતવું કે હારવું,
લખ્યા લેખ મટે નહીં માટે, મન પોતાનું મારવું.

તમે કહો તો રહું રાધા, કુંજમાં મારે કામ છે,
 તાંહાં નહીં જાઉં સહીયર મારી, રહે સુંદર સ્યામ છે;
 વચન સુંણી રે નવલ નારનાં, વળી સત્ય બોલ્યાં સ્યામિની,
 તાહારા સમ જો તારે કાજે, કહું તુજને કામિની.
 હું જાણું છું (જે) રખે સાંભો મળતો, માર્ગમાં તુંને મીઠડો,
 તમે ઘર તળવી ઘેલાં કરશે, એહેવો એહને દીઠડો;
 વશીકરણ છે વાંસળી માંહી, મોરલીમાંહી મન હરે,
 દિગ્ધિએ દીઠે ધીરજ ન રહે, પછે કાંય કામણુ કરે.
 જાણીએ ને કહીએ નહીં તો, દોષ અમને ઉપજે,
 તાણી કેહેતાં તારણી, કાંયક સ્વાર્થ સરખું ભજે;
 સખી કહે તમે શા અર્થે, તમે હુંને કહેતાં હશે,
 રણછોડનો સ્વામી રંગીલો તે, સદા મારે રદીએ વસ્યો. ૧૪

પદ ૧૭ મું.

રાધા કહે સખી સાંભજો, આવો એકઠાં આપણુ રહીએ,
 દુઃખ સુખની હોય વારતા, તે એક એક આગળ કહીએ;
 નોહોરો માનીશ નાર તાહારો, કર્યો ગુણ કેમ વિસરે,
 આવ બહેની આપ ધારણુ જીવ માહરો નીસરે.
 માન રાખે જો માહરું, મૂંને દાન જીવત દીજીએ,
 સખી કહે શું આપશે કાંયક, માન માગી લીજીએ;
 તુંને ગમે તે માગ સહીયર, સમર્પણુ છે શીશતું,
 માહારું છે તે તમારું ને, કાંયક છે જગદીશતું.
 સખી કહે તાહારા શીશને, કે ઓઢું કે પાથરું,
 દે વચન માહારા હાથમાં, જે હું કહું તે તું કરું;
 વચન આવડું વીનતાએ, સખી તહાં બોલ્યાં સહી,

નંદજીના કુંવર સાથે, રસણું (તમે) રાખો નહીં.
 રાધા કહે સખી સાંભળો, એ વિના બીજું માગીએ,
 જોહવું ભાવે તેવું કહીએ, મીઠાં મીઠાં લાગીએ;
 સખી કહે સુણ સ્યામિની, વચન ગયું વહેતા પાણીએ,
 નંદજીના કુંવર સાથે, બોલો મધુર વાણીએ;

પદ ૧૮ મું.

બોલવાની હા બણી અને, હાથ લીધો હાથમાં,
 પુરોત્તમજી પ્રકટયા ઉભા, સહીયર કેરા સાથમાં.
 સાંઠાંમુ જોધને લાજ પામી, નારે નીચું નીહાણીયું,
 માનનું ઉપમાન થયું, વચન પલટયું પાણીયું;
 રસ વાધ્યો તે ભાગ્યું રસણું, સંતોષ પામ્યાં સ્યામિની,
 આવો ભાવે બેઠીએ એમ, કહે કૃષ્ણને કામિની
 રણીયાત ઠીધાં રાધિકા, અંગો અંગ ઉપર લેધને,
 મન મનાવ્યું માનિનીનું, દરદિલાસો દેધને;
 વહાલ ઉપન્યૂં લાલ સાથે, ખ્યાલ ખેલ્યાં ખાંતમાં,
 અગોચર લીલા આચરી, રંગ મચાવ્યો એકાંતમાં.
 બ્રાંત ભાગી લગની લાગી, મગન થધને બે મળ્યાં,
 આલિંગન ચુંબન લેતાં, મનનાં મેહેણાં ટળ્યાં;
 શણગાર વર્ણવ્યો વ્રજનો, દશ આઠ પદ પૂરણ થયાં,
 એક એકની આઠ ચોપાદ, કહેનારે એહેવાં કહ્યાં.
 જે ગાયે જે સાંભળે, તેહની આશ પુરે ધણી,
 દાસ રણુછોડ ચર્ણુ સેવક, માણું મોજ ધણી ધણી.
 ઇતિ શ્રી રાધિકાજીનાં રસણાં સમાપ્ત.

બોલવાની હા ભણી અને હાથ લીધો હાથમાં

૫૦૪ ૪૬

મોતિરામ.

દ્વાદશ મહિના.

આ ઘેર પધારે શ્રી નાથજી રે. ટેક.

કાર્તિકે કહ્યું છું રે વાત, રાસ રમ્યાની ઇચ્છા ધણી રે,

મને રાસ રમ્યાની ઇચ્છા ધણી રે;

નવ દીઠા મોહનલાલ, ઘેર પધારે શ્રી નાથજી રે,

બાળપણની પ્રભુ પ્રીતડી રે, વિચારી જોજો રે મન,

લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, મારે તમે તનમન ધન. ઘેર પધારે.

આ માગશરે મન હતું જવાતણું રે, ઝાલ્યો શીઘ્ર અબળાતો હાથ;

અમને તરછોડી મથુરા ગયા રે, નહીં એતો તમારો રે ધાટ. ઘેર.

રાત દિવસ સંભારે કામિની રે, સાચો રે મારે તમથી સ્નેહ;

લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, મેંતો તમને અર્પી છે દેહ. ઘેર.

આ પોષે તે શોષ થયો મનમાં ધણોરે, શીઆળો એજે રે વહી જાય;

મેહની જવાળા વ્યાપી રહી રે, જોળનીયું તે લેહેરે જાય, ઘેર.

ઓથ અમારે પ્રભુ તમતણી રે, પ્રકટ છો પૂર્ણાવલ પ્રભુ આપ;

લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, તમે દીઠે જાય રે સંતાપ. ઘેર.

આ માહે તે મન હમાઈ ટળવજે રે ઘેલી ૪૩ ધરની માંહ;

રજની અમારે વેરણુ થઈ રે, તમે વિના નહીં સુધ સાન. ઘેર.

અંગ અમાઈ બહુ રંગમાં રે, શીઆળાના વહી ગયા ચાર;

લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, અમારે તમારો આધાર. ઘેર.

આ દ્રાગણે પુષ્પ કુલ્યાં બહુ ભાતનાં રે, ઉડે છે રે અખીલ ગુલાલ;

રંગે રમે છે બહુ નારીઓ રે, મારે તો તમ સાથે રે વહાલ. ઘેર.

સેજ ખીછાવું બહુ પુષ્પની રે, જોઈ રે મારા વાહાલાની વાટ;
 લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, પ્રભુ રે વિના ધિક્ક અવતાર. ઘેર.
 ચૈત્રે ચિત્ત ઘણું ચાળા કરે રે, થયો રે અમિનો પરિતાપ;
 રેહની જવાળા વ્યાપી રહી રે, કંઈ શું રે અજાપા રે જાપ. ઘેર.
 કહ્યું શું કહીએ ગોવિંદજી રે, અતિશય કલ્યામાં નહીં સાર;
 લાલ મોતિના સ્વામી આવજો રે, પ્રકટ છો પૂર્ણ અવતાર. ઘેર.
 વૈશાખે વિનતી કેને કહું કંથજી રે, આવ્યાં વનસ્પતિએ રે પાન;
 જ્ઞાન ન આવી તમને શામળા રે, કંથ રે વિના નહીં નારીને માન. ઘેર.
 ક્ષેપ અમારા અવળા લખ્યા રે, વિઘાતામાં નહીં રે વિવેક;
 લાલ મોતિના સ્વામી ઘેર આવજો રે, કંથ વડે અજાળાની પાંખ. ઘેર.
 જોષ્ટે જુએથી આવ્યાં વાદળાં રે, થયા રે સીલા પીળા રંગ;
 સંગ કર્યાં વિના દીના નાથજી રે, દીસે છે રે સુનાં ભુવન. ઘેર.
 પ્રમદા પૂર્ણ બ્રહ્મને આશરે રે, નમાવે વારંવાર શીશ;
 લાલ મોતિના સ્વામી ઘેર આવજો રે, મારે તમે સાચા છો ઈશ. ઘેર.
 અપાડે ઊર થયું ભરપૂરમાં રે, દેખીને ભરાયું છે રે મન;
 નયણે તે નીરની ધારા પડે રે, વરસે છે રે અતિ પર્જન્ય. ઘેર.
 વનમાં તે મોરલીયા ટહુકા કરે રે, થાય વીજળી તણારે ચમત્કાર;
 લાલ મોતિના સ્વામી ઘેર આવજો રે, જાતે શું કહીએ વારંવાર. ઘેર.
 આ આવણે સેવા કરૂં શંકરતણી રે, માયું છું રે અખુટ ભંડાર;
 નાથ આવે તો મન હખીંએ રે, પ્રભુ વિના કોણુ ઝાલે આંધ. ઘેર
 આ અંમર જોખનની હેલી થઈ રે, પડી છે પટોળે રે ભાત,
 લાલ મોતિના સ્વામી ઘેર આવજો રે, પ્રભુ વિના કોણુ ઉતારે પાર. ઘેર
 આ ભાંદરવો તે ભલી પેરે આવીયોરે, તોએ ના આવ્યા નમેરારે નાથ
 મેઘ કરે છે રૂડી ગર્જના રે, જોખનીયું તે કેમ રહેશે હાથ. ઘેર

પ્રેમ કરીને પૂર્ણ બ્રહ્મ આવીએ રે, શો છે રે હરિ અમારો રે વાંક
લાલ મોતિના સ્વામી ઘેર આવજો રે, કૃપા કરીએ જાણી રે રાંક. ઘેર
આ આસોએ અન્નપાક્યાં ને અભે થયો રે, આબ્યા છે નવરાત્રિનાદિન
ગરબા તે ગાવા બહુ હર્ષમાં રે, હે સાચું રે રાખી પ્રભુ પર મન. ઘેર
વિજ્યા તે દશમી આવી ત્રેહ રૂપમાં રે, દીવાળીએ થયો છે જેજેકાર,
લાલ મોતિના સ્વામી આવીયા રે, પૂર્ણ બ્રહ્મ પ્રેમ આધાર. ઘેર
આ પુરુષોત્તમ માસે પ્રભુ પૂજતાં રે, સોને હેયે હર્ષ નવ માય,
શણુગાર અંજે સજ્યા બહુ ભાતના રે, હવે ખુશી રે થઇ છે નરનાર
નિર્મ્યા તે નંદકુંવર તે નારીએ રે, શોભાવ્યાં મંદિર મહારાજ
અખંડ આનંદ ઉપન્યો અંગમાં રે, સંગે રે શ્રી ગિરિધર લાલ. ઘેર.
આ તેર તે માસ પુરા થયા રે, સમજીને ગાશે રે નરને નાર;
રેનહ કરીએ જ્યાં મન બ્રહ્મનો રે, વેગળા નથી જાહવરાય. ઘેર.
શિવપુર^૧ નગર છે સોહામણું રે, શોભે શિવ હરિના વાસ;
મોતિ તે રામ દાસ જાણી આપનો રે, તેને ભવ તારીને રાખો પાસ. ઘેર

દાણુલીલા.

સવૈયાના રાગે ગવાશે.

જાવા દો મોહનજી અમને, દાણુ તમારું નવ લાગે,
હુકમ તમારો અહીં નવ સાહે, કંસ રાજ્ય છે તે માટે;
સમજીને બોલો સામળીયા, પરનારીને કાંય નવ કહીએ,
મોતિરામના સ્વામી સામળીયા, તમને ઝાઝું શું કહીએ.
ઝાઝું રે કહીને મોહ ચડાવે, એમ અમે નવ લલચાઈએ,

૧. ગોધરા પાસેનું સહેશ ગામ. કવિનું વતન.

દાણના દોકડા લેઈશું રે રોકડા, ત્યાર પછી વાતો કરીએ;
 હિમાયતીને રે હું નવ ગાંઠું, સાંભળજે નારી હૈયે,
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, અમથી ફેલાં નવ કરીએ.
 ફેલ કરીને મહી ચોરી ખાધાં, તે હજુ મનમાં મહાભો છો,
 ધૂતપાણું કરી શામળીયા, અમને શું સમજાવો છો;
 કહાનવર જાણી નમી ચાલીએ, તેમ તેમ ખેંચી જાણો છો,
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, ગોકુળ ગાય ચરાવો છો.
 અરે મહીયારી એ શું બોલી, બોલું વચનકોને નવ કહીએ,
 અમે છીએ ગોકુળના વાસી, તમો થકી તો નવ ડરીએ;
 વચન કહીને વેર વધાર્યાં, દાણ લીધા વિના નવ જઈએ,
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, પીતલ થઈને નવ રહીએ.
 પીતલ છો ત્યારે તરત જણાવો છો, અમો નાર ચંપકવર્ણી,
 ગોકુળમાં જો ધેન ચરાવી, હવડાં થયા છો હિમાયતી;
 પરનાર સંગાતે રાડ કરો છો, સાર નથી રે કાંઈ મોહનજી,
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, મનમાં જે જે વિચારી.
 વિચારીને મેં જેયું વનીતા, મુજ માથાનો કોઈ નથી,
 ચૌદ લોકમાં હું જાહેર છું, વાત જગમાં નથી તે છાની;
 કંસ તમારો છે હિમાયતી, તે હીડે મુજ શિર નામી,
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, તુજ નારીની શી ગણતી.
 ગણતી નથી રે એમ શું બોલો, નથી મળી રે મારા સરખી,
 ઘણા દિવસથી પેધા પડયા છો, આજ જાણશે મોહનજી;
 ચૌદ લોકમાં હું જાહેર છું, મને જીતી કોઈ ગયો નથી,
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, અમને રહેશે કર જેડી.
 કર જેડીને રહેજે કાચિની, મીઠા બાંધ્યાથી નહીં ઢગાંડે,

ઘણા દિવસથી દાણ ચડ્યું છે, આજ સમજીને આપો મારું;
 અળગા થઈને શું બોલો છો, કહે તો રે મટકી ઉતારું,
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, વેચાણ ખાતે ગોરસ તારું.
 ગોરસડું નથી પડ્યું વાટમાં, મૂલ બેસે છે ખડુ ભારી,
 વિચારીને બોલો મોહનવર, શીર સટે મટકી મારી;
 તમ સરખા મને ઘણા મળે છે, ખીતી નથી કાંઈ ગિરધારી,
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, વેચાણ નથી કાંઈ તમારી,
 વેચાણ કરી તને કોણ રાખે છે, અમે કહેવાઈએ બ્રહ્મચારી,
 ઓછી જાત આહીરની તું છે, ગરજ નથી મારે તારી;
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, પળમાં મોહી સૌ વ્રજનારી.
 વ્રજનારી રે સૌ નહીં તમારી, શું જાઓ છો મનમાં ફૂલી,
 પ્રીતતણી તમે રીત ન જાણી, ગોવાળીયાંની ગત આણી;
 વેણ વળડીને વશ કીધાં, જાત તમારી મેં જાણી;
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, ધર પૂછ્યાં પીને પાણી.
 પાણી રે પીધાં ને તનમન લીધાં, બહેકી બોલું છું પટરાણી,
 નિત્ય ઉડીને તું નખરાં કરે છે, આજ રહ્યો પાલવ તાણી;
 શાણી રે થઈને શું સમજાવે, આ મારગનો હું દાણી,
 મોતિરામના સ્વામીની પ્યારી, બોલીને બગાડે છે વાણી.
 બોલી રે વાણી જે જે નાણી, નાથ તમારી છું નારી,
 કાપ ન કરીએ છેલ્લ છપીલા, અમને આશા તમારી;
 મુખડે નાને મનમાં ગમતું, ટેક અમારો ગિરધારી,
 મોતિરામના સ્વામી શામળીયા, ખુશી થઈ સહુ વ્રજનારી.
 ખુશી થઈને ચૈદ સવેયા, જે કોઈ ગાશે વિસ્તારો,
 નિર્મળ વાણી નરનારીની, જે સાંભળશે ભાવ કરો.

તેના તે તનના તાપજ ટળશે, હશે જો મનમાં ભક્તિ ખરી,
મોતિરામ તો કહે કર જોડી, રૂંદે રાખજો શ્રી હરિ.

શૃંગાર.

ગરબી ૧ લી.

હો શામળિયા કાણુ જન્મની પ્રીતે હેત વધાર્યા,
રંગ દેખાડી પછી માનિની સાથે મન ઉતાર્યા. રંગ.
મેં નવ જાણ્યા ઠાકેર ઠગણા, ઉપર તેથી ભોંયમાં ખમણા;
નવ જાણ્યું નાથ હશે નગણા, હો શામળિયા. રંગ.
તમે મથુરામાં જઈને મહાલો છો, શું જોઈને મુખ ખતાવો છો;
તમે શાને કાજ અથડાવો છો, હો શામળિયા. રંગ.
મેં દુઃખ સહીને મનડું વાળ્યું, તમે પોતાનું પણ અજવાળ્યું;
મથુરામાં જઈ કેને ન્યાળું, હો શામળિયા. રંગ.
હવે મનમાં હોય તેવું કહેવું, મથુરાથી જઈ આધા રહેવું;
દર્શન આપી દુઃખડું લેવું, હો શામળિયા. રંગ.
જાઓ કુખ્જનાં કરજો જતન, મેં જાણી જતને જાણ્યું વર્તન;
માયા તેથી ખમણું જળતર, હો શામળિયા. રંગ.
આગળથી લાડ સુનાં કરીયાં, હવે મ્હોટપણે ખીજાં મળીયાં;
નવ ઘટે મન જુદાં કરીયાં, હો શામળિયા. રંગ.
આથે તો દર્શન બહુ દેતા, જ્યાં જોઈએ ત્યાં આવી મળતા;
હવે બારોબાર ફરો ભમતા, હો શામળિયા. રંગ.
કાંઈ સપુતને શરણે રહેશે, તે કપુત થઈ કુડું કહેશે;
તે પરમેશ્વર દુઃખ ક્યમ સહેશે, હો શામળિયા. રંગ.
મોતિનો નાથ બલે મળીયા, મહારા મનના સંદેશાટમીયા;
તમે ક્યાંથી આજ ભૂલા પડીયા, હો શામળિયા. રંગ.

ગરબી ૨ છ.

રાધે પ્યારી, અંતરમાં ઓછું નવ આણો બાળા,
 એમ કહે કૃષ્ણ, રાત દિવસમાં ફરે તમારી માળા. ટેક.
 ને હું ઘણા વસે દુસ્મન માથે, જ્યાં જોઈએ ત્યાં આવે બાથે;
 કહો કેઈ પેરે રહું તમ સાથે, રાધે પ્યારી. એમ.
 'અહુ સમર્થ' દુત હતા ભારી, તે વશ કર્યા સર્વે નારી;
 હું તમ સાથે બેઠો હારી, રાધે પ્યારી. એમ.
 મારે વ્હાલપણું છે તમ સાથે, માંડે બીજાથી મન નવ રંજે;
 તમ નિર્ધાર્યાથી હૈદુ' હર્ષે, રાધે પ્યારી. એમ.
 નારી હસતાં વેણુ કહો એવું, પણ હમે થાય જોવા જોવું;
 ઘર બાંધીને મુશ્કેલ રહેવું, રાધે પ્યારી. એમ.
 હવે સમજીને બોલો વાણી, મેં પ્રીત તમારી સૌ જાણી;
 ઓછું તો આંખ ભરે પાણી, રાધે પ્યારી. એમ,
 નારી અંતરમાં ઓછું આણ્યું, તમારું સત્યપણું સર્વે જાણ્યું;
 કોય બીજા સાથે મન માન્યું, રાધે પ્યારી. એમ.
 માયા તો જુહી નવ કરીએ, કરીએ તો સાચ રહે ધરીએ;
 મોતિના નાથ થકી તરીએ. રાધે પ્યારી. એમ.

ગરબી ૩ છ.

કાંઈ કસર નથી, કહ્યા પ્રમાણે પાળો પ્રેમ મોરારી,
 શર્ણુ રાખો, છેલ છબીલા કહે છે દાસ તમારી. ટેક.
 પ્રભુ પ્રેમ કરીને પૂરણુ હારો, બવ સાગરથી અમને તારો;
 તમ દીડે દુઃખનો વિસારો, કાંય કસર— શર્ણુ રાખો.
 મેં આઘ પુરૂષ જાણ્યા તમને, તમે આઘ અનાદિ વર્યા અમને;

વર પામ્યાં અખંડાનંદીને, કાંય કસર— શર્ણુ રાખો.
 પીયુ પોતાનાં પોતે પરખો, હરિ હેત કરીને હંથે હર્ષો;
 પ્રભુ સદામ તમે મુજને નિખો, કાંય કસર— શર્ણુ રાખો.
 મારાં મન તણાં રે દુખડાં ટાળો, પ્રીત પૂર્ણ કરી હાથે ઝાલો;
 મન ગમતાં લાડ તમે પાળો, કાંય કસર— શર્ણુ રાખો.
 હોય અનેક ગુન્હા તે સૌ સહેજે, મારા મનમાં મ્હેર કરી રહેજે;
 જ્યાં જોઈએ ત્યાં આવી મળજો, કાંય કસર—શર્ણુ રાખો.
 મોતિનો નાથ રમ્યા રંગે, મન ઉદે પ્રેમ કરી અંગે;
 પ્રભુ સદાય રહો મારી સંગે, કાંય કસર— શર્ણુ રાખો.

ગરબી ૪ થી.

બહુ વ્હાલાં છો, પ્રાણુ થકી મારે મન રાધે પ્યારી,
 નિશ્ચિ માનો, મારી સંગ સદા એમ કહે ગિરધારી. રેક.
 મેં પૂરણુ પ્રેમથી હેત કર્યાં, જોઈ લક્ષણુવંતાં લક્ષણુ ભર્યાં;
 તમારો લટકો જોઈતે દિલ ઠર્યાં, બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ,
 રાધે રાત દિવસ સ્મરું તમને, માટે સદાય રહે રાખો અમને;
 કહો પ્રેમ વચન પ્યારાં મુજને, બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ.
 નારી નિત્ય ઉઠી મુજને વ્હાઓ, મારે તમ દર્શનનો છે લ્હાવો;
 જ્યાં જોઈએ ત્યાં સાથે આવો, બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ.
 પ્યારી શોભિતાં છો સો જનમાં, નિત્ય આઠ પહોર રહો રંગમાં;
 શું વખાણુ કરું મારા મનમાં, બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ.
 નારી વેણુ કહો તે સૌ મુજને ગમે, તમ દીઠે અનેક અવગુણુ શમે;
 સૌ સખીઓનો શણુગાર તમે, બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ.
 મોતિના નાથનું ધ્યાન ધરો, મન ધાર્યાં કામ ધીરજથી કરો;
 નારી સદા સોહાગી થઈને કરો. બહુ વ્હાલાં— નિશ્ચિ.

(પાણીની ગરબીઆ) ગરબી ૧ લી.

ઉભાં રહેને અલબેલી, તમે જોર કરી ક્યાં જશોજી,
શિરપર મટકી શેની ભરી તમે, ઉતારોને નાર.

પાણી પીવાંજી, તમે ઉતારોને નાર પાણી પીવાંજી.

વેહેલેશે ઉઠીને ચાલ્યો, ગાય ચરાવવા સાફંજી,

ગાયો વેગળી ઘણી ગધ, મને ફરતાં લાગ્યો થાક;

પાણી પીવાંજી, મને ફરતાં લાગ્યો થાક.

પાણી.

ગાયે ગોરંભો ઘણો કર્યો મને ભડકીને ભટકાવ્યોજી;

ગોવાળ સઘળા વેરાધ ગયા, હું જઈને કફં સંભાળ,

પાણી પીવાંજી, હું જઈને કફં સંભાળ.

પાણી.

જળને કાજે વીલમ ન કરીએ, શું તાંડા છે નારીજી,

સવા પહોરની તૃપા લાગી, હંડાં શીતળ થાય;

પાણી પીવાંજી, મારાં હંડાં શીતળ થાય.

પાણી.

ત્રાસ નથી તારણી તમને, શું છે તારા મનમાંજી,

તરસ્યા કેરી તૃણા ટાળો, મારો જીવડો ફટકી જાય;

પાણી પીવાંજી, મારો જીવડો ફટકી જાય.

પાણી.

મોતિના સ્વામીની સાથે, જોર ન કરીએ ઝાઝુંજી,

રીસ ચડાવી મટકી લેઈશું, મુખની જશે લાજ;

પાણી પીવાંજી, નારી મુખની જશે લાજ.

પાણી.

ગરબી ૨ જી.

લાખ ટકાની લાજ અમારી, તમ લીધે ક્યમ જશેજી,

જોર તમાફં જરા ન ચાલે, જાઓ જમનાને ઘાટ;

ધેર પધારોજી, વહાલા જાઓ જમનાને ઘાટ.

ધેર.

સમજીને બોલો શામળિયા, અહીંયાં તે શાનાં પાણીજી,
કંથ કરગરે તોએ ના આપું, પર આપ્યાં કેમ જાય;
ધેર પધારોજી, જલ પર આપ્યાં કેમ જાય. ધેર.

કોણ સંબંધે રસ્તામાં જળ, માગો જગજીવનજી,
લોક ઠગારા આળ ચડાવે, નણુદી દેશે ગાળ;
ધેર પધારોજી, મને નણુદલ દેશે ગાળ. ધેર.

જળ આપ્યાં તો કોય ન જાણે, હોય અમારી હાંસીજી,
નવે આણે વહુવાઈ આવ્યાં, અમને મોટી લાજ;
ધેર પધારોજી, વહાલા અમને મોટી લાજ, ધેર.

સીત વિના રોકો છો રામા, ઘાટ નહીં ગિરિધારીજી,
રોતાં મ્હેલ્યાં બાળ મંદિરીએ, સાસુ કરે સંતાપ;
ધેર પધારોજી, મહારી સાસુ કરે સંતાપ. ધેર.

જળ કેહેતામાં સૌ સમજું છું, જદવ રીત તમારીજી,
વેળા વિના શું વાદ વદો છો, તરછોડે ભત્તાર;
ધેર પધારોજી, મને તરછોડે ભત્તાર. ધેર.

સમજીને બોલો પ્રજા વહાલા, સમો નથી શામળિયાજી,
કોણ ગળું છે જળનું ઝાઝું, આપું હૈયા હાર;
ધેર પધારોજી, મહારો આપું હૈયા હાર. ધેર.

સમજી છો પણ સમજી ન જાણ્યું, રહો ગોવાળાં સંગેજી,
વનમાં જઈને વાંસ વગાડો, ચારી જાણો ગાય;
ધેર પધારોજી, વહાલા ચારી જાણો ગાય. ધેર,

ધેર આવો તો અમૃત્ય જાણી, પ્રીત કરી પધરાવુંજી,
કોડી મૃત્ય અહીંયાં નહીં આવે, સમજીને પ્રજાલાલ;

ધેર પધારેજી, મન સમજીને વળલાલ.

ધેર

બલા મળ્યા મોતિનો સ્વામી, અંગ રંગના રસિયાજી,

માયા પૂર્વની પ્રીત પ્રકાશી, કહેવી છે એક વાત;

ધેર પધારેજી, મારે કહેવી છે એક વાત.

ધેર,

જશોદાજીનો કૃષ્ણ ઉપરનો પત્ર.

ગરબી ૧ લી.

સ્વસ્તિ શ્રી મથુરા મધ્યે છે કહાનજી,

મહા ઉપજ્યો રે મને બ્રહ્મ સ્થાનક મોહજ્ને;

અનેક ઇચ્છા થઈ છે મને મનમાં ધણી,

ઉપમા કરીને હું મળવા થઈ છું જોગ્ય જો. સ્વસ્તિ શ્રી.

સુભટ પંચ પરમેશ્વર તમને પ્રીછીએ,

વાસુદેવના સુત શ્રી કૃષ્ણ કહેવાય જો;

તેમના બંધવ બળબદ્ધ વીર છે,

ગંગાજળ દેવકીજી તમારાં માત જો.

સ્વસ્તિ શ્રી.

કંસ તમાયો મામો છે મુઢળ ઘણો,

મામી તમારી ચતુર તણા બંડાર જો;

જે કોય અમને સંભારે તેને તમો,

ખીજો તમારે સૌ સજ્જનનો સાથ જો.

સ્વસ્તિ શ્રી.

લખિતંગ જશોદા તમારી માવડી,

ના આવો તો તમને નંદરાયની આણુજો;

મોતિરામના સ્વામીને કહેજો જઈ,

વિનંતિ અમારી ધણી કરીને મહારાજજો.

સ્વસ્તિ શ્રી.

ગરબી ૨ છ.

લખ્યા કારણ એ છે અમારે કા'નજી,
તમે થયા છે જગતતણા પ્રતિપાળ જો;
કુવામાં મેલીને વૃત ન વાઢીએ,

જઘને વસાવ્યાં મામાનાં ધરખારજો. લખ્યા કારણ.

અમે તો અવગુણીયાં તમેમાં ગુણ ધણા,
નવ જાણી પ્રભુ પ્રાણજીવનની પેરજો;
અમને તરછોડી મામાજીને ઘેર ગયા.

તે માટે તમે કરો અમોપર મહેરજો. લખ્યા કારણ.

તમે વિના સૌ વ્રજવનીતા ઘેલી કરે,
ભાવે નહીં કાંઈ અન્ન ઉદ્દક ભોજનજો;
સૌકો હીડે વૃદ્ધાવનમાં મોઘતાં,

થું જાણે જે સંતાઈ રહ્યા ગોવિંદજી. લખ્યા કારણ.

વિસાર્યા પ્રભુજી હવે નવ વિસરે,
કાયા અહિંયાં પણ જીવ તમારી પાસ જો;

મોતિરામના સ્વામીને કહેજો જઈ,

અમારે છે ધીંગી તમારી આશ જો. લખ્યા કારણ.

ગરબી ૩ છ.

મોઘવજી હરિને જઈ કહેજો એટલું,

મારા સમ જો ભૂલી જતા મહારાજ જો;

આજ કહું છું અંતરની હું વાતડી,

શા માટે તમે તજ્યાં ગોકુળ ગામજો. મોઘવજી.

નવ કહેવા સરખી કહીએ અમે વારતા;

કંસ છેદતા હતા તમારો પ્રાણુ જો;
 પુત્રીને અમે આપી તમને લાવીયાં,
 તે ગુણુ તો સંભારો નહીં મનમાંથી જો. ઓધવજી.
 તે મામા હવે તમને બહુ બહાલા થયા,
 કરીયો અમારા મનને બહુ સંતાપજો;
 મોટા થયા ત્યારે માઆપના મરી ગયા,
 હવે તમારે ચિંતા શાની થાય જો. ઓધવજી.
 માઆપને તો પ્રીત કરીને પાળીએ,
 જરા અવસ્થામાં રાખીએ રૂદીયા સાથ જો
 મોતિરામના સ્વામીને કહેજો જઈ,
 બવસાગર તારીને કિતારો પારજો. ઓધવજી.

ગરબી ૪ થી.

શામળિયાજી વાંક નથી કાંઈ તમે તણો,
 ગુન્હો અમારો ઘણો પડ્યો મહારાજ જો;
 નિત્ય કહી તમ પાસે ધેન ચરાવતાં,
 નવ જાણ્યું જો હતા જગદાધાર જો. શામળિયાજી.
 શામળિયાજી વાંક નથી કાંઈ તમે તણો,
 વાંક અમારા બાગ્ય તણો મહારાજ જો,
 પૂર્ણ બ્રહ્મ આવ્યા પણુ મેં નવ ઝોળખ્યા;
 તેનો રહ્યો મારા મનમાં ઘણો અભિલાષ જો, શામળિયાજી.
 તમે જોગ તો નથી કરી મેં ચાકરી,
 નથી કરાવ્યાં વેળાએ ભોજન જો,
 રમવા જતાતા પ્રજા વનિતાનાં સાથમાં;
 તે માટે મેં આંધ્યા હતા બંધન જો. શામળિયાજી.

થોડું લખ્યું તે ઘણું કરીને માનજો,
 ગુન્હો અમારો સધળો કરજો માફ જો;
 મોતિરામ તો દાસ પ્રભુજી તમે તણો,
 તેને હવે તમે રાખજો રૂઢીયા સાથ જો. શામળિયાજી.

જદુરામ

૫૬.

આદે તું કિતમ ભાણુ કુળમાં, મહેતા નરસિંહનો અવતારરે;
 તિલક છાપ તુલસીની માળા, જુઠડા સહુ શણગાર રે. આદે.
 વડી ભોજનધણે વાદજી માંડયો, પિત્રી નિર્મુખ જાય રે;
 એ રે ભક્તડો શ્રાદ્ધજી કરશે, ખાધ એને શી ચિંતાય રે. આદે.
 વૈષ્ણવ જન તે વિવેકી તે, સધળા કુટુંબ નોંતરાં દેવડાવ્યારે;
 મેહેતાજી ધૃત લેવાને ચાહ્યા, જઈ એઠા ઓચ્છવ માંછ રે. આદે.
 અંતરજામીએ તતક્ષણુ જાણ્યું, ધાધ આવ્યા તતકાળ રે;
 શ્રાદ્ધ સરાવી નાત તેડાવી, હાવે શી લગાડો વાર રે. આદે.
 પાટ પીતાંબર પેહેરવા લાગ્યા, શોભિતા શણગાર રે,
 મુલ્લાર્જુની થાળીએ ભોજન પીરસ્યાં, પકવાન્નનો નહીં પાર રે. આદે.
 અંતર્ધ્યાન થયા શ્રી હરિજી, મેહેતાજી ઘેર આવ્યા રે,
 સ્ત્રીએ પુછ્યું મેહેતાજી પ્રત્યે, આ ધૃત કાળે લાવ્યા રે. આદે.
 ફરીથી ધ્યાન ધર્યું માધવનું, આવ્યા અંતરજામી રે;
 નરસૈયાની જોડે જમીયાં, દાસ જદુરામના સ્વામી રે. આદે.

મૂળદાસ.

૫૬.

કહો તો કૃષ્ણજી કહેજો રે, લો તો લેજો રામ મામ;
 કહો તો કૃષ્ણજી કહેજો રે, મળે તો મળજો મહા સંતને રે.ટંક

ટળો તો અવગુણથી ટળજોરે, બળો તો બળજો પરિશ્રદ્ધાશું રે;
 ગળો તો ગળજો જ્ઞાન. કહો તો.
 શમ કરે તો મનને કરજો, દમો તો ઈંદ્રિ દમજો રે;
 ઉદમ કરો તો બક્ષિતો કરજો, રામ નિરંતર રમજો રે.
 •તીર્થ* કરો તો તે હરિનું કરજો, નામ નિર્મળ જળ નહાવું રે;
 પરિશ્રદ્ધાને બેટતાં તે, જળ મળે જળ થાવું રે. કહો તો.
 નિશા કરજો શ્રી નારાયણ નામની, વિષય વાસના ગાળો રે;
 મૂળદાસ કહે મોંના અક્ષર, આવનમાંથી ટાળો રે;
 લો તો લેજો રામ નામ, કહો તો કૃષ્ણજી કહેજો રે;

૫૬.

જીવ તું છોડી ચાલ્યો કાયા રે, સંગ તેરી કોઇ નહીં આયા,
 રાજા રાવણ આધે હુવો, રામ, દુવાઇ ફરતી;
 હાં રે ઉનકી ભુંડી હવી કમાઇ રે,
 ઉનકો હંસમે ગયો હાલી, પીંજરા પડી રહ્યા ખાલી;
 સવા લક્ષ પુત્ર ને સવા લક્ષ જમાઇ,
 વેદ પુરાણે કીધા ગાઇ. ઉનકો.
 ઉચી મેડી ને અજળ ઝરખા, તે પર જીગત જમાયા.
 હાં રે પડ રહી છત્ર કેરી છાયા રે, ઉનકો.
 ચંદ્રમા સુરજ આવી છત્ર ધરતા, બ્રહ્મા વેદ મુખ ગાઇ;
 દેવતા લગ સર્વે આવી પાઇ રે. ઉનકો.
 આર મેઝ આવી પાણી ભરતા, પવન વાસીદું જાય વાહી.
 ચારદા ફરતી તેની સહાઈ રે. ઉનકો.

રિદ્ધિ સિદ્ધિ આવી રસોષ કરતી,
મૂળદાસ કહે સુણો બાધ, લેવી કર્મ તણી કમાઇ. ઉનકો.

છતો.^૧

મને માર્યાં છે મોહનાં બાણ રે, વહાલા તારી વાંસલડી,
મારા તમ વિના તલખે પ્રાણ રે, વીધી મારી પાંસલડી. ટેક.
કાંમણ મોહણ ને વશીકરણ, ઉચાટણ ઉન્માદ રે,
આકર્ષણ અગળાને કીધાં, નાના વિધના નાદ. વહાલા.
ચતુરા રૂપ થઇ ચિત્રામણ, મોહ વારણી પાન રે,
સિદ્ધ સમાધીમાં જોમ શોભે, ફણિંવર મહુઅર ગાન. વહાલા.
પોંચી તો સોહાવી પગમાં, હાથે ઝાંઝર ધાલે રે,
આંખે કેસર આંજતી કોઇ, કાજળ દીલડી બાજે. વહાલા.
કંદોરા સોહાબ્યા કંઠે, કટીએ બાધ્યા હાર રે;
વિપરીત વસ્ત્ર ધર્માં છે વનીતા, વિભ્રમ કીધી નાર. વહાલા.
મહી મથતાં મંદિરમાં, મેલ્યાં, કોણે રોતાં બાલ રે;
જીતાના પ્રભુ અંતર જામી, પ્રેમ તણા પ્રતિપાળ. વહાલા.

પદ.

મને વિકૃત લાગે વાર, કા'ના લાવ ગામરડી,
મારે નણદલ કેડું સાલ, વઢશે સાસુડી. ટેક.
જળમાં શીદ ઝકોળા મારો, હમણાં એ નંદાશેરે;
આજ કરીને તમે અજગા રે'શો, મારી શી મત થાશે. કા'ના.

૧ સાંભળ્યા પ્રમાણે આ કવિ જાતનો કોળી હતો !

શ્વાસોશ્વાસ ગણે ઘેર સામુ, પ્રીછે જે કાંઈ કીજે રે,
 અગમ ગત અંદેશો બાંધે, તો શો ઉત્તર દીજે. કા'ના-
 નણુદી મારી નાંધડીને, સમડીની પેર સૂઝે રે;
 હાહા કરતાં હાથો જોડે, ધડકે પ્રાણ જ ધુજે. કા'ના-
 દુર્જનીયાં ધણું દોહલાં ને, વસમો લોકાચાર રે;
 સાસરીઈ નથી સોહણું એ તો, ખાંડા કેરી ધાર. કા'ના-
 અમો અબળાને થાય અવાર, સંગ સધળીનો જાય રે,
 જીતાના પ્રભુ અંતર જમી, લાગુ તમારે પાય. કા'ના.

૫૬.

ગુણવંતા ગિરિધર રાય, આવો મારે આંગણુભે;
 માઈ દેહું શીતલ થાય, તનના તાપ ટળે.
 રાગ્યો લોહ ચમકની સંજે, x x x સાર રે;
 મધુકર કમળ તણે દળ રાગ્યો, નરને રાગ્યી નાર. આવો.
 જળ વીના મીન તણી ગત જેવી, જ્યોત વિના દગ જેમ રે;
 જીવ વિના જેમ દેહડી, પ્રીતમ વિના પ્રેમદા તેમ. આવો.
 ચંદ્ર વિના જેવી જામની ને, દીપક વિના જેમ ધામ રે;
 નીર વિના જેમ સરોવરીઈ, તેમ બળવંત પાપે બાંણુ. આવો.
 દલ બૂપણુ જેમ હાથી અને, કામિની બૂપણુ કંચરે,
 જીતાના પ્રભુ અંતરજમી, પ્રેમ તણો એ પંથ. આવો.

રાજે ભક્ત.

રેંટીયાનું પદ.

હું તો હરતી શરતી ફેરવું રે રેંટીડો;
હું તો હરિ હૈયામાં હેરું રે. રેંટીડો.
રેંટીયામાં રંગ ધણેરા, બેઠી હોય તે બાળે રે;
હરું ફરું તો ધણું કંતાયે, બેઠે બટ ન ચાલે. રેંટીડો.
આરા તો બે ચારેક છે ને, પાંખડીઓ દશ વીશ રે,
દામણી દશાની બાંધી, માળમાં આપશ. રેંટીડો.
તોરણીયા ને ત્રાક તે તો, ત્રિવેણીનું તાંતુ રે,
માલેસરામાં માળ શરે છે, કળ જડે તો કાંતું. રેંટીડો.
રેંટીડો તો ધર ધર છે પણ, કાંતી કોઈ એક જણે રે,
તાંન કરી તરોડા પાડે, તત્વ તાર ના તાણે. રેંટીડો.
પરણ્યો પોઠે પાલખીએ તે, ફરે રેંટીઓ માટે રે,
નહીં ફરે રેંટીયો ત્યારે, સહ લાગશે વાટે. રેંટીડો.
રેંટીયાના રાલામાંહે, ધર ધધો સહ ચાલે રે,
ફરતો દેખી રેંટીયો, સૂતરીઓ સામૂ બાળે. રેંટીડો.
રામે આપ્યો રેંટીયો પણ, સૂતર સળળું દેખું રે,
હું મારું ચાલતાં સુધી, એને નહીં જુવેખું. રેંટીડો.
ઘેર ઘેર ઘૂમે રેંટીડા ને, મેં તો મૂકી છાંડ્યો રે,
પાશેરામાં પૂણી કાતી, હવડાં મેં તો માંડ્યો રે. રેંટીડો.
જળવું છું જતન કરી પણ, બાગશે કો વારે રે,
રાજેના પ્રભુ અંતર જામી, નવો આપજો ત્યારે. રેંટીડો.

વણુજરાનું પદ.

કરજે એવું કામ તું, વણુજરા રે,
 જેમાં થાયે લાભ, લોક ધૂતારા રે.
 પ્રેમ નગરમાં પરવરે, વણુજરા રે,
 બહાલપણે છે વાણુ, લોક ધૂતારા રે;
 ભાવે જો બેલાડશે, વણુજરા રે,
 તારા પોઠીઠા પરખેત, લોક ધૂતારા રે.
 ગુણો ભરજો જ્ઞાનની, વણુજરા રે,
 ટાંડૂ ટોળે હાંક્ય લોક ધૂતારા રે.
 પાંચ ચોર પૂડે થયા, વણુજરા રે,
 તું ચેતી ચાલે પંચ, લોક ધૂતારા રે.
 સૂધે મારગ સાંચરે, વણુજરા રે,
 તું વાંકી વાટ ન જાણ, લોક ધૂતારા રે.
 દાણી દણુ જ માગશે, વણુજરા રે,
 તાંહાં સતચર શબ્દે છૂટ. લોક ધૂતારા રે.
 નવ નારીમાં તો રમે, વણુજરા રે,
 તારૂં ખોતેર મૂલે મન, લોક ધૂતારા રે.
 નવ દાર છે મોકળાં, વણુજરા રે,
 દશમી પોળ ઉઘાડ, લોક ધૂતારા રે.
 કર્મ કઢાઈ મૂકજે, વણુજરા રે,
 હજવો થકને હાંડ, લોક ધૂતારા રે.
 સગું સાચું એક છે, વણુજરા રે,
 કહેવા માત્ર કોડ, લોક ધૂતારા રે.

એવું જાણી જાળવે, વણજારા રે,
 તારે જાત લગણુ છે જોર, લોક ધૂતારા રે.
 સાંજ સવારે ચાલવું, વણજારા રે,
 રહેવું નહીં નિર્વાણુ, લોક ધૂતારા રે.
 ભવની ભાવટ ભાગશે, વણજારા રે,
 તું નામે નેચું રાખ, લોક ધૂતારા રે.
 પ્રીતે પાર ઉતારશે, વણજારા રે,
 રાજેના રસિયા નાથ, લોક ધૂતારા રે.

પદ.

હરિ હેત હોય ત્યાં આવે રે, એની ગત એવી;
 લાડે પાડે લક્ષ્મી વરને, સહીયર થાં સમજાવે રે એની.
 શૂપતનાં ભોજન મૂકીને, ભાવની બાજી આવે રે, એની.
 વહાલપણે જો વ્રજની ગોપી, તૂંકારે બોલાવે રે. એની.
 વિવેક નિચારે નહીં વશ થાયે, પ્રીતનો ભોગી કહાવે રે. એની.
 રાજેના પ્રભુ અંતરજામી, પ્રેમી જનને શાવે રે. એની.

ગોવિંદરામ. ૧

પદ.

હેત કરીને હરજી આજે, મારે ઘેર આબ્યા રે,
 માગિની મારું ભાવમ મોહું;

૧ પૃ. કા. દો. ના ભાગ ખીજામાં આ કવિની દુકા
 વિષેની તેમ ખીજી કેટલી કવિતા છપાઈ ગઈ છે તે વિના
 દ્રષ્ટક કવિતા પણ પછી છે.

આ ફેરામાં શાબ્યા રે, મારે ઘેર.
 નેહ કરીને નાથજી મારે.
 નવલા નેહ ઉપજાવ્યા રે, મારે ઘેર.
 દાસી ઉપર દયા કરીને;
 રૂડા રંગ જમાવ્યા રે, મારે ઘેર.
 દર્શન દીધાં ને કારજ સીધ્યાં.
 સુખે તેડી લાવ્યા રે, મારે ઘેર.
 ગોવિંદરામના સ્વામી શ્યામળા;
 મોતિડે વધાવ્યા રે. મારે ઘેર.

પદ.

રૂપ રંગીલાનું જોયું રે, માઈં મન મોહ્યું,
 સાર નથી કાંઈએ સાહેલી;
 આ તન સર્વે જોયું રે. માઈં.
 સુરતા સખીએ નિહાળી જોયું,
 અનાતમ સર્વે જોયું રે. માઈં.
 ચિત્તડું માઈં ચંપકવર્ણ,
 પ્રેમની દોરીએ પ્રોયું રે. માઈં.
 ગોવિંદરામના સ્વામી શ્યામળા,
 દુઃખડું જન્મનું જોયું રે. માઈં.

પદ.

રસિયાજીની સાથે રે, હું તો ખાંતે ખેલી,
 તુજ આગળ શું કહું સાહેલી;
 સાંભળ મારી હેલી રે. હું તો.

પુણ્ય મારાં પ્રકટ થયાં છે,	
પ્રીત કરી'તી પેહેલી રે.	હું તો.
સેજલડીનાં સુખડાં સાલે,	
કાધી રંગની રેલી રે-	હું તો.
સુખ અલખ ? કહ્યું નવ જાયે,	
સાંભળ વાત વીતેલી રે.	હું તો.
ગોવિંદરામના રવામી સ્યામળા,	
આનંદ સાગર ઝીલી રે.	હું તો.

પદ.

આનંદના ઓધ વળીયા રે, મને મોહન મળીયા,	
શરીર અમારાં શીતળ થયાં છે;	
તાપ ત્રિવિધિના ટળીયા રે.	મને.
ફરતાં ફરતાં ફાવી ગઇ છું,	
ફેરા અમારા ફળીયા રે.	મને.
સુરતા સખીએ નિહાળી જોયું,	
નંદના નંદ નીકળીયા રે.	મને.
મારાં હવે વાન વળ્યાં છે,	
પ્રીતે પાતળીયો વળીયા રે.	મને.
ગોવિંદરામ ગરીબની ઉપર,	
અઢળક થઇને ઢળીયા રે.	મને.

ભાનુદાસ.

ધોળ-પંદર તિથિઓ.

પડવે તે અબળાને લોની ઉગારી,
બીજે બાળકડાને લોને બોલાવી;
ત્રીજે તો તાલી તમે સાથે લાગી તો—

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

ચોથે તો ચિંતા ઉતારીને મારી,
પાંચમે પ્રેમ મગન ગિરિધારી,
છઠ્ઠે છપીલાજીશું લાગી છે તાલી તો—

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

સાતમે સાયર તારો તો તરીએ,
આઠમે અરજ તમે સાથે કરીએ;
નોંમે નેહ મગનમાં ફરીએ તો—

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

દશમે દીનોનાથ દહાડી કે'વાયા,
એકાદશી વ્રત ગોમતી નાણા;
ધન રે દ્વાદશી દર્શન પાયા તો,

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

તેરસે તન ધન સાથે રે જડીયાં,
ચૌદશે ભાયમ હમારાં ઉધડીયાં;
પૂનમે દર્શન મુકટ કરીયાં તો,

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

સંતોને આશરે ભાનુદાસ રહે છે,

પ્રેમે મગનમાં ફરતા રહે છે;
હાકોરમાં હાકોર દર્શન દે છે તો—

રૂપાળા રણુછોડજી રે.

માધવદાસ. ૧

પદ-રાગ સામેરી.

મથુરાની વાટે રે, હરિ રથ ચઢી ગયા રે,
પાછળ ઉડે રે ઝીણી ખેસ,^૧
ઓ રથ જય રે મારા નાથનો રે,
જય છે જય છે વ્રજ કેરા સાથ. મથુરા.
કર્મનો કા'ડ્યો રે અકૂર આવીયો રે,
લઈ ગયો ગોપીઓ કેરા પ્રાણ;
પાણીલાંને મિસે રે બહેની જોવા નીસરી રે,
ઉભી ઉભી ધસતી બેઠું હાથ. મથુરા.
રૂએ રૂએ ગોપી રે રૂએ ગોવાલીઆ રે,
રૂએ જમનાજીનાં નીર;
ઓ પેલી કુબ્જ રે, દાસી કંસની રે,
તેણે એનાં હરી લીધાં છે મન મથુરા.
જમનાની તીરે રે, કદમ કેરાં આડવાં રે,

૧ સુરતનો વાસ્તીક કાવચ, એનાં રૂએલાં કાવ્ય.

પૃ. કા. દોહનના ભાગ ૮ ના પૃષ્ઠ ૫૬૩ પ્રસિદ્ધ થયાં છે.
કાવ્યો ઉત્તમ રતિનાં છે. ૨ રજ.

“મથુરાની વાઠરે હરિ રથ લઇ ગયારે”

પૃષ્ઠ ૭૦

ઉપર ચડીને નીહાળું મારા નાથ;
જળ જમનાને કાંઠે રે
બલીહારી જાય છે, માધવદાસ.

મથુરા.

હીંદોળાનું પદ રાગ-માળવ ગોડી.

હીંદોળો નવ રંગો સગર્ના,
તાંહાં રે ઝુલે શ્રી વલ્લભરાય;
ચાલો રે હેલી જોવા જમજો,
એ સુખ સોભા કહી નવ જાય.

હીંદોળો.

નવ રંગ કનક ખંભ દો સુંદર,
નવ રંગ દાંડી સોહીએ ચાર;
નવ રંગ ચોક્કી તકીઆ ગાદી,
નવ રંગ મોનીનાં ઝુમખાં ચાર.

હીંદોળો.

નવલ રાય નવ રંગી રાણી,
નવ રંગ જીવતી ઢોળે વાય;
નવ રંગ મોર કળા કરી નાચે,
નવ રંગ જમનાજી લેહેરે જાય.

હીંદોળો.

નવ રંગ પુષ્પ વૃષ્ટી વ્રજ ઉપર,
ઈંદ્ર મુદીત દુંદુભી વાય;
નવ રંગ ભક્ત તણાં મન કુસ્માં,
માધવદાસ બલીહારી જાય.

હીંદોળો.

રવિદાસ.

પદ.

હરે હરે કોઈ જગંદા, સ્વપ્નેકી બુદ્ધિકો સમાવે રે;
કોઈ જગંદા. ટેક.

કહા બયો જાગ્યો દિન ચારી, સ્વપ્ન ગોદ મદમાતી;
જેંસા ચંદા બીજકા પ્રકટયા, ફેર અંધેરી રાતી. હરે.
ગાવે બજાવે કરે કલોલા, કાળજે ન પડીયા છેદા,
જેંસા પત્થર પાણી માંહે, બીંતર કષ્ટુ ન ભેદયા. હરે.
સમજ્યો નહીં સદ્ગુરૂની શમશ્યા, નિષ્કાર્યો નહીં વિરાટા;
ખબર કરી દિલ ખોળ્યા નાહી, ઉઘડયા નહીં કપાટા. હરે.
મારગ બંકા કર લે ડંકા, નહીં કાયરકા કામા,
સત્ય શબ્દ સદ્ગુરૂકો ગ્રહી લે, દેખ તપાસી નામા. હરે.
રવિદાસ સત બાણુ ૧ પ્રતાપે, ચેત્ય ચેત્ય સવેરી;
ચુક્યા તો ચોરાસી માંહી, બહોત ફરેગા ફેરી. હરે.

પદ.

હરે હરે કોઈ નિર્બંદા, સત શબ્દકો સ્વરૂપ.
હરે કોઈ નિર્બંદા. ટેક.
મૂળ શબ્દ કહો કાંઠાંસે જોડે, કાંઠાં રહીકે ખોલે;
કોણુ દેશમાં શબ્દ બિરાજે, કહો તત્ત્વ વિચારી તોલે.
હરે કોઈ.

૧ વેદાંતના હસ્તામલક નામના કાવ્યના કર્તા કવિ
બાણુદાસ, નો આ રવિદાસ શિષ્ય જણાય છે.

કેતના લંબા કેતના ચોડા, કેતના હે જિનમાના;
 મોંઢી ગરીબકુ કહી સમજાવો, કરી બતલાવો ધ્યાના. હરે કોઈ
 કેતના હલકા કેતના ખારે, ખારા હે કે મીઠા;
 કેસા રૂપ શબ્દકા સાધુ, શબ્દ કીસ વિધ દીઠા. હરે કોઈ
 • ખેમદાસ રવિદાસકુ બુઝે, ગમકા ગગના ફોડી;
 બયે સ્વતંતર સતગુર શબ્દે, કાંઠાં સમેગા દોરી. હરે કોઈ

૫૬.

હરે હરે કોઈ લેહંદા, સત શબ્દકો વિચાર

હરે કોઈ લેહંદા. ટેક.

મૂળ શબ્દ નાબીસે ઊઠે, ત્રિવેણી રહી ખોલે;
 શબ્દ મંડળમેં શબ્દ બિરાજે, કોઈ ખડતલ સાધુ ખોળે. હરે
 જેસા મંદિર દીપક ધરહી, એસા શબ્દ અરંગા;
 દ્વાદશ આંગળ બહાર લંબા, ચોડા હે સર્વંગા. હરે કોઈ
 હલકા તો સાધુ નહીં માને, તેથી ખારા કહીએ;
 મીઠા સો મર્જદા ગુરૂકી, શાંત બુદ્ધિએ રહીએ. હરે કોઈ
 અર્થ ન સૂઝે અટપટ એંસા, તેથી ખારી કહીએ;
 જે સંત જાણે અગમ ગત બાંખે, એસા વીરલા કોઈ. હરે કોઈ
 દો કમળકી અણી અગ્રપર, રૂપ શબ્દકા દેખા;
 સુરતા શબ્દમેં લીન બઈ તમ, દીયા કર્મપર મેખા. હરે કોઈ
 હોતે પિંડ જે સન્મુખ દેખે, દ્વાદશ આંગળ જળહી;
 બ્રહ્મ ચક્ષુ બયે બ્રહ્મ અગનસુ, ગ્રહી વાસના જળહી. હરે કોઈ
 બયે સ્વતંતર સતગુર શબ્દે, ઘટ મઠ પટ દર્શાયા;
 રવિદાસ કહે પિંડ પડે તો, શબ્દ નિરાધાર સમાયા. હરે કોઈ

૫૬.

હરે હરે કોઇ રેહંદા, ઉન્મુનિ મુદ્રાકી માંલ.

હરે કોઈ રેહંદા. ટેક.

ખમીયા ખલદા સંતોષ રોપી, લેય ષકીર શકીરાઇ;
 સહેજે સેલી અનભે આડઅંદ, શીલ લંગોટા માહી. હરે કોઇ
 કરણી કુંડી ધીરજ ઘોઠા, પાતર પ્રેમદા પાસી;
 નિર્મળ ફરવા ફૂલ ફકીરા, કરે ફૂલ આહારવાસી. હરે કોઇ
 ઉલટી નાડી ચઢી ખુમારી, કરે બિનકી આશા;
 આદમકુ ઉલટી ઉલટાવે, દેખે તંત તમાસા. હરે કોઇ
 ફના કરે સો અદલ ફકીરા, ક્યાં ના જાણે કરતા;
 રવિદાસ ગેખી ગુણતાની, નહીં જીવત નહીં મરતા. હરે કોઇ

૫૬.

મારેનાં શબ્દોનાં બાણુ રે,
 સતગુરુએ અમને મારેલાં શબ્દોનાં બાણુ. ટેક
 નાભી કમળથી બહાલા, સુતેલી જાગી બહાલા.
 બીતર પ્રકટયાં છે બાણુ રે, સતગુરુએ.
 બલકે વીંધ્યા રે મારા બાણુ રે. સતગુરુએ.
 મટી ગઇ રજની ને બયાં અજવાળાં બહાલા,
 કાટીક પ્રકટયા છે બાણુ રે. સતગુરુએ.
 માન સરોપર મુકતાફળ મોતિ બહાલા,
 મરજીવો ખેલે મેદાન રે. સતગુરુએ.
 બાવન અક્ષરથી બાહેર બોલે બહાલા,
 ના સૂઝે પોથી પુરાણુ રે. સતગુરુએ.

માંડવીએ જમને દાણીયુકવળે બહાલા,
 દાણીયો નહીં માગે દાણુ રે. સતગુરુએ.
 કહે રવિદાસ બહાલા, ગુરુ પ્રતાપે બહાલ,
 નેનોમાં ગડગડીયાં નીચાણુ રે. સતગુરુએ.

હીમો ભકત.

પદ-રાગ રાણ્યો.

(સ્ત્રીઓ મુઝ્યા પછી ગાય છે તે)

હરિ મર્ણુ કર હેતમાં રે, જીવ ચેતણે તું ચેત રે;
 આ રે અવસર આવે નહીં, ગુણુ ગાને ગોવિંદ રે. હરિ.
 આ તો માળી વેડે ફૂલવાડીઓ રે, કળીઓ કરે રે વિચાર(ર)
 માળી વેડે ફૂલ વાડીઓ, કળીઓ કરે રે વિચાર. (ર)
 આજ તો વારો અમારડો, કાલે તમ શિર બાર રે. હરિ.
 કોની ગાય ને કોનાં વાછણં રે, કોનાં માય ને બાપ. (ર)
 અંત કાળે જીવું એકલાં, સાચે પુણ્યને પાપ રે. હરિ.
 આ તો ધુમાડાના બાવળારે, હાથમાં આવે નહીં કાંચ.(ર)
 માઈ માઈ મીથ્યા કરો, કરો સાધુનો સંગ રે. હરિ.
 મરનારાને પ્રણી શું રડો રે, રોનારાં નથી રહેનાર. (ર)
 જ્યા તો જીવ વહી ગયા, જલ્પનારી જરૂર જનાર રે. હરિ.
 કઠણુ ચોટ માયે કાળની રે, મર્ણુ મોટેરો માર. (ર)
 તેમાંથી કોઈ નવ ઉગરે, કોણુ રંક કોણુ રાય રે, હરિ.(ર)
 હીમો ભકત રમે રંગમાં રે. રમે દિવસ ને રાત (ર)
 માઈ માઈ મીથ્યા કરો, કરો સાધુનો સંગ રે. હરિ.

*વ્યાસ છગન.

૫૬.

સાસુ વહુનો ઝઘડો.

(લોભ ભક્તના ચાખખાને રાગે.)

વહુ—

પ્રભુ હું તો લાશું તમારે પાય,

ક્યારે મારી સાસુ ઠેકાણે થાય ?

ધડીએ ધડીએ વાટ જીએ ને,

રાંડ લકવાને તત્પર થાય;

વગર વાંકે લડે અકર્મણ્ય,

ત્યારે ભાળવાને લોક ભરાય;

પ્રભુ.

એક ધડી મુને જ'પવા રે ના દે,

મેં તો ઠરીને ના રે બેસાય;

એના દેખતાં સહીયર સાથે,

મેં તો કાંઈ પણ વાત ના થાય;

પ્રભુ

રસોઈ કરવાને પેસે નહીં ને,

રાંડ ખાવાને તત્પર થાય;

(વળી) રોટલા લેખને ખારણે બતાવે,

આ દુઃખ કેમ રે ખમાય;

પ્રભુ.

પાકો પાકો રાંડ પેહેલાં રે ખાઈલે,

ને કાચો બતાવવાને જામ;

નિત્ય ઉઠીને રાંડ પજવે ધણેડું,

* કોઈ આધુનિક માણસની આ કવિતા સ્ત્રીઓનાં મન ખુશી કરવા માટે બનાવેલી જણાય છે.

આ દુઃખ કેમ સેહેવાય; પ્રભુ.
 માથું જોવાને એને દાડી બેસાડું પણ,
 તેલ ના ધાલવા દે માથામાં.
 વગર તેલે વાળ બેઝાય ધણી,
 રાંડ બડવાને મંદિર જાય. પ્રભુ.
 સાંઠે લુગડું પેહેઈ ઓઢું તો,
 તે દેખી ના રે ખમાય;
 મારા સ્વામીએ કાંઈ આપ્યું હોય તો,
 રાંડ મારવાને મંડી જાય. પ્રભુ.
 એવી રીતે સાસુરે પજવે,
 એ દુઃખ કેમ ખમાય;
 અભામણીને હાથે રે સાંપી,
 મા! મરજો બાપ ને માય. પ્રભુ.
 એવી રીતે સાસુરે પજવે,
 હવે કરવો તે શો રે ઉપાય;
 બ્યાસ છમન કહે બાળપણમાં,
 મને જુદું રહેવાને મન થાય; પ્રભુ.

સાસુ—

અન્ન કરે સાસુ સુણને પ્રજરાય,
 જાય આવી વહુ તો ટાડું થાય!
 એના પીયરમાં તો કરે સવાયું,
 રખે કાંઈ બાકી રહી જાય;
 સાસુરે આવીને અંડે નહીંને,
 રાંડ ખાટલો કે ખૂણો સ્હાય. અરજ.

કોઇ દિન કહે મુને પાછું મળે છે,

કોઇ દિન માથું રહાય.

કોઇ દિન કહે મારા પેટમાં રે દુઃખે,

વળી કોઇ દિન તૂટે પાય.

અરજ.

એને દળણું લેઇને ધંટીએ ખેસાડું,

ત્યારે ધંટીએ ઉઘી જાય;

ધણું કુતરાં ભેગાં મળીને,

એનો લોટ તે ચાટી જાય.

અરજ.

મારા છોકરાને ખોડું બજાવીને,

બંભેરે ગામની માય;

છોકરો મારો વશ થયો એને,

રાંડે કામણ કરાવ્યું છે કાય.

અરજ.

આગળ હતો મારો હીરા જેવો,

મુને કહેતો આવતો માય;

ધુવડ જેવો મારો છોકરો રે કર્યો,

માફ કાળજી શાટી જાય.

અરજ.

આ મારે કમે ક્યાંથી લખી'તી,

એના બાપનું ઉછેદીયું થાય;

એ વહુ મરે તો લાપસી કરી ખાઈ હું,

કઈ દહેરે દહેરે દીવાય.

અરજ.

ધેર ધેર જઇને વાતો કરે પછી,

લોક સાંભળવા ભરાય;

બાસ છગન કહે એવી વહુથી,

ધરની આગરે જાય.

અરજ.

ગોપાળદાસ.^૧

૫૬.

સખી સાંભળો તો કહું એક વારતા રે,
 મુને સાંભર્યું તે કાંઇક સંભારતાં રે;
 હું તો હરજીને જોવા નિસરી રે,
 સંસારની વાતો તે વિસરી રે.
 હું તો હરજીને જોતાં હું ટળી રે,
 જેમ સાગરમાં સરીતા બળી રે.
 હવે પરમ પદ તે મેંશો કર્યો રે,
 પ્રપંચતો તે વૈકુંઠ વિસર્યો રે.
 મારાં અનંત લોચન ઉઘડ્યાં રે,
 સર્વે રામજીતાં રૂપ દષ્ટે પડ્યાં રે;
 હું તો જ્યાં જોઉં ત્યાં તેજ તેજ રે,
 મારા મનમાં વિચારું તો એજ એજરે.
 સર્વ પન્થિકા કેરાં પુતળાં રે,
 રૂપ એકપે એક અતિ આગળાં રે.
 દશે દિશાએથી સન્મુખ થયાં રે,
 જેવાં વેદે કલાં તેવાં મેં લલાં રે.
 નખ શિખ લગી હરજી વ્યાપી રહ્યા રે,
 મારા હૃદય કમળમાં વસી રહ્યા રે.

૧ આ વેદાંતી કવિની કવિતા, આખા ભક્તની કવિતા
 જેટલી જ ઉત્તમ અને બોધદાયક છે. અને તેથી કહેવત છે,
 કે “ અમાએ કર્યો ડખો ગોપાળે કરી ધેંસ ” તે આજ
 કવિ ગોપાળદાસ.

એક ઠામેથી અળગા ન થયા રે,
 હસ્તીયાંહી ને અણુમાં રહ્યા રે.
 ભૂલી હુતી તે ધન ધરમાં જડયો રે,
 આનંદ ઉપજ્યો ને હૈડે હર્યો રે.
 મને જોળતાં જોળતાં તે કાંધ લાધ્યુરે,
 લાધ્યું અખીલ બ્રહ્માંડ બાધ્યુરે.
 બાધ્યું અખીલ બ્રહ્માંડ નિહાળતો રે,
 થઇ તદ્દવત રૂપ સંભાળતાં રે.
 સર્વે વસ્તુ તણો વેરો ટળ્યો રે,
 જેને જોતી હુતી તે મુજમાં મળ્યો રે.
 હવે સફળ જન્મ થયો માહરો રે,
 મળ્યો બાવન અક્ષરથી બાહરો રે.
 સર્વ પ્રપંચ પુરાણ પરાં વળ્યાં રે,
 દાસ ગોપાળના સ્વામીને બ્યારે મળ્યા રે.

પદ.

આવો દુર્લભ રે હરિજનનો સંગ, રૂડો સંત મેલાવડો;
 જો રે સંત સભા શીતલ સદા, સભા માંહી રમે રણછોડ.
 અડસઠ તીર્થ ત્યાં કને, તે તો ઉભાં કર જોડ. રૂડો.
 જીરે જ્ઞાન કથે અનુભવ આણી, મારે હૈડે રે હરની પ્રતિત;
 આદે અંતે મધ્યે એહ છે, મેંતો બાંધીરે કાંધ પૂરણ પ્રીત.રૂડો.
 જીરે વેગથી વૈષ્ણવ પધારિયા, મારે ટળાયું રે વૈકુંઠનું કામ;
 મહિમા પ્રીછ્યો રે મહાંતનો, મન પામ્યું રે પદમાં વિરામ.રૂડો.
 જીરે સંત ચિંતામણિ કલ્પતરૂ, મારે સાધુ રે સાચી કામધેન
 રિદ્ધ સિદ્ધને શું કીજીયે, દાસ ગોપાળને બાળા અણુરેણુ. રૂડો.

૫૬.

નિજ નામ શ્રી કૃષ્ણજી હે, અનાદિ અક્ષરાતીત જી રે,
 સો તો સખ જાહેર બયે હે, સખ વિધિવત્ સહી તજી રે.
 શ્રી સામાં વસત હે મોયે સત સુખકે દાતારજી રે,
 વિનતિ એક વલ્લભજીકે અંગના કે આધારજી રે.
 યે વાણી મેરે પિયુજીકી ન્યારી જીએ સંસારજી રે,
 નિરાકાર કે પારહે ઉસ પારનકે અપારજી રે.
 અકટા મોયે ઉપનિ મેરે કરવા એહિ વિચારજી રે,
 સત વાણી મયકે મેલે ઉનકા સારજી રે.
 સારમાં સત સુખ હે સો મેં નિર્ણય કર્યો નિર્ધારજી રે,
 એધ સૂખ દેઉ મેં બ્રહ્મ સૃષ્ટિકું તો મેં અંગના નારજી રે.
 આયો આનંદ અખંડ ઉધરકો અક્ષરાતીત ભર્તારજી રે,
 કહે ગોપાળ ગુરુ ગમસેં ખેલો તવહી ઉતરો પારજી રે.

૫૬-(માળા)

એવી સકળ નિહાળી મોટી માળા રે,
 જેનો મહિમા છે અનંત અપારા રે.
 દોરી શબ્દા રે તંતુ ન તુટે રે,
 જેમ છે તેમ આત્મ ન છુટે રે.
 સૂત્ર અગમ નિગમ કરી બાળો રે,
 નાના વિધિના તે મણકા નિહાળો રે.
 માળા માંધી બીતર હૃદીયા માંછી રે,
 માળા ન પડે નવ લોપાય રે.
 માળા માંછી માધવ લપટાણા રે,
 અળગા ન થાય હરિ પરોવાણા રે.
 પરોવ્યાં અડસઢ તીર્થ ગંગા કાશી રે,

પ્રોબ્યા તેત્રીશ કોડ અઠ્યાશી રે.
 પ્રોયા નવ લખ તારા સુરજ ચંદ્ર રે,
 પ્રોયા બ્રહ્મા મહેશ્વર મંદ્ર રે.
 પ્રોયા પંચમા ભૂત ચૈદ લોક રે,
 સમરણીનાં ફળ છે રોક રે.
 માળાએ અનંત લોચન કિધડ્યાં રે,
 અલ્પછતાં કર્મ ત્રિવિધ ટળ્યાં રે.
 એવી અખુટ અખંડ જપ માળા રે,
 માળાએ મનની કાશળ ન ટાળી રે.
 મન ચંચળ નિશ્ચળ કરી લીધું રે,
 ભક્તિ સુક્તિનું કાર્ય સીધું રે.
 માળાનો મર્મ જે કાંઈ જાણે રે,
 તેને વૈષ્ણવ વેદ વખાણે રે.
 માળા ધરી શુક સનકાદિક જોગી રે,
 હૃત્ત ભરત જનક એના જોગી રે.
 માળા હૃદયે શંકરને શોભે રે,
 શુકદેવજીનું મનડું મોહે રે.
 ગુરૂ સુમરાએ^૧ દયા કરી દીધી રે,
 દાસ ગોપાળને માળા આલી સીધી રે.

૫૬.

સમજ રે મન આપો આપ, સચરાચર હરિ છાપ;
 જે મીઠે તેરો ત્રિવિધ તાપ, પૂર્ણ આનંદકારી. સમજ.
 રૂપ અરૂપ સકળ રામ, વ્યાપકહી અનેક ઠામ;
 કંચન સો એક નામ, ધાટકી ગત ન્યારી સમજ.

૧ ગોપાળદાસના ગુરૂનું નામ હશે ?

જળ તરંગ એક અંગ, ઉપજત કુટી હોત ભંગ;
હોત ન્યારો રહેત સંગ, અપરમ ભારી. સમજ.
જન ગોપાળ એત એત, મનુષ્યા દેહ ઉત્તમ ખેત,
કોણ સમજે હરિકો હેત, જીતી બાજી હારી. સમજ.

અગેશ્વર.

પદ

(શ્રી ઠાકોરજીને વિનતિ)

મમ અપરાધ ન મન ધર માધવ, હું છું દીન તમારો, ટેક
દયા ન કીધી દીન સંગાતે, પર પીડા નહીં જાણી,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, સત્ય ન બાખ્યો વાણી,
માયા મોહતણે મદ રાખ્યો, રખ્યો અનુપમ રંગે,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, રહ્યો ન સાધુ સંગે.
હરિ કથા શ્રવણે ન સાંભળી, વેદ પુરાણ ન જાણ્યું,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, હરિસેં હેત ન આણ્યું.
ન ગયો તીરથ વ્રત ન કીધું, રૈવા નીર ન નાહ્યો,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, હર્ષે હરિ ન ગાયો.
પ્રયાગ ન માધવટો મેં કીવો, ત્રિવેણી સંગમ રહીને,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, રહ્યો ન તીરથ ગ્રહીને.
ન ગયો કાશી ન થયો સંન્યાસી, મણિકર્ણિકા નહીં નાહ્યો
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, બૂલ્યો ફર્યો ભભાયો
પંચકોશી પ્રદક્ષિણા ન કીધી, અવગાહન એક વાર
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, ન પૂજ્યા વિશ્વાધાર.
નારાયણનું પદ ન પૂજ્યું, સોભે પદ સંગાતે,
તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, ગયા ન ગયો જ્યોતે.
આદ્ય પુરી જે અયોધ્યા ને, ચિત્રકૂટ ન જોયું;

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, સર્વ શીસ ન ધોયું. ૩૩

ગોદાવરી ગૌતમી ગંગા, પંચવટી ના પામ્યો,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, ન ગયો નાશીક સ્થામે.

શ્રી ગોકુળ મથુરાની લીલા, શ્રી કૃષ્ણેઃ જ્યાં કીધી,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, નયણે નિર્ખી ન લીધી.

યમનાજીમાં સ્નાન કરીને, શ્રી નાયજી નહીં નિખ્યો,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, હેતે જોઈ ન હપ્યો.

જ્યાં પ્રભુએ વાંસલી વગાડી, તે વ્રજ વન નહીં જોયું,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, પુષ્કર પાપ ન ધોયું.

દ્વારામતી ગોમતી સાગર, સંગમ સ્નાન ન કીધું,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, ગંગા દાન ન દીધું.

શ્રી રણછોડજી ના જોયા, ચર્ણોદક નહીં પીધું,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, ભાવે બળન ન કીધું.

જ્ઞાન ગીતા કથા ન સાંભળી, હરિ ચર્યા કહેવાય,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, એજે જન્મ ગમાય.

રામ કૃષ્ણ હૃદીયામાં રાખી, ગુણ ગોવિંદ ન ગાયા,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, જીવ બંધાયો માયા.

શ્રી ઠાકોરના મંદિર સ્થાનું, રહી ન નામ્યું શીસ.

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, નહીં સેવ્યા જગદીશ.

અવગુણ કોટી જન્મ જન્મના, જે અમારા જાણો,

તે અપરાધ ન મન ધર માધવ, હૈયે હેતજ આણો. ૩૪

જન જગેશ્વર કરે વિનતી, હરિ હૈયાનું ધરજો,

તું તાહરું ખીરદ રાખીને, સહાય અમારી કરજો.

તારા નામ તણી મેં ધીરજ, રાખી જવણી હધયે,

તુજ વિના સંસાર તણો તે, કોથી માર ના લહીએ.

એ પ્રભુને વિનતિ કહી તે, જે નર નારી કહેશે,

તે ઉપર હરિ દયા કરશે, મન માન્યું ફળ લેશે.
હેત કરી જે કાને મુજુશે, હૈયામું તે ધરશે,
જન્મ જન્મનાં પાતક ખોશે, ભવથી પાર ઉતરશે.

૫૬.

ગોવિંદના ગુણ ગાઇએ, પ્રભાતે ઉઠી,
મુખથી ખીજૂં ન ખોલીએ, બાષા નિત્ય જૂઠી. ગોવિંદ.
હરિ ચણે ચિત્ત રાખીએ, ધરીએ ત્યાં માયા,
કર્મતણા બંધ છૂટીએ, નહીં પામે કાયા. ગોવિંદ.
એથી અદકું કો નહીં, જે જીવમાં જાણો,
મનસા વાચાએ કરી, હરિ હૈયામાં આણો. ગોવિંદ.
આશ્વા રાખો એ તણી, જેણે જગત નિપાયો,
સંકટ હોય સંસારનાં, તાંહાં આવે ધાયો. ગોવિંદ.
એક જ એહના નામથી, બહુ બંધન ટળીએ,
જન જગેશ્વરના પ્રભુ, જમ ચણે મળીએ. ગોવિંદ

૫૬.

નારાયણના નામને, રાખો મન માંહે,
પાતક જાય જન્મનાં, વળગાડે બાંહે. નારાયણના.
કર્મ સંજોગને કારણે, ફેરા બહુ ફરવા,
લાલચ લાગ્યો પ્રાણીયો, બહુ ધંધો ધરવા. નારાયણના.
માયા મોટી મન તણી તેણે સહુ કાય બાંધ્યું,
કર્મતણું એ પારખું, મેહેલાવે રાંધ્યું. નારાયણના.
જો જમદીશ્વને જાણીએ, તો કૂડ ન કીજે,

જીવ દયામાં રાખીએ, સાધુ સંગત લીજે. નારાયણના.
ખીજ રસ સહુ મૂકીને, અમૃત રસ ચાખો;
જન જગેશ્વરના પ્રભુ, સદા હૈયામાં રાખો. કારાયણના.

પદ.

પ્રભુને પાયે લાગીને કહેજો, વિનતિ એક અમારી,
ઉદ્ધવ આવીને સુધ લેજો. પ્રભુને.
અખળાને આશા એક મોટી, મળવાની મનમાંથી,
તમ વિના કો નથી રે અમારે, જેની વળગૂં બાંધી. પ્રભુને.
હોંસ ભરેલાં છું હૈયામાં, વિરહ વેદના બ્યાપી,
અવધનો આધાર ધરીને, પ્રાણ રહ્યો છે પાપી. પ્રભુને.
તમથી અંતર અમે ન આણ્યો, જે જગજીવન જણો;
જન જગેશ્વરના મુખકારી, હેત હૈયામાં આણો. પ્રભુને.

પદ.

હરિ ચર્ણે ચિત્ત બાંધ્યું રે, બાધ માઈ હરિ ચર્ણે ચિત્ત બાંધ્યું.
પૂર્વ જન્મનાં પુણ્યજ ભારે, આ જન્મે ફળ લાધ્યું રે. બાધ.
સુંદર રૂપ રંગીલો દેખી, સધળાનું મન મોહ્યું;
જે દુઃખ હતું હૈયાનું, તે એણે અમાઈ ખેાડ્યું રે. બાધ.
એના ગુણનો પાર ન પામે, બ્રહ્માદિક કો બ્યાંહે;
તે ગોપી ગોવાલાં સાથે, રમીયો ગોકુળ માંહે. બાધ.
અમને માયા એવી દેખાડી, તે મુખથી શું કહીએ,
જન જગેશ્વરના પ્રભુ પાખે, ક્ષણ અળગાં કેમ રહીએ. બાધ

પદ.

મન મોરલીધર ભાવ્યો રે,
બાધ માઈ મન મોરલીધર ભાવ્યો.

એહેનું રૂપ અનુપમ જોઇને,
 હર્ષ હૈયામાં આવ્યો રે. પાછ.
 જેનું ધ્યાન ધરે જોગેશ્વર,
 મુનિવર શોધ ન પાથો;
 તે શ્રી નંદ જશોદાજીએ,
 પુત્ર કરીને લડાવ્યો રે. પાછ.
 કોણ પુણ્યે પામી વ્રજ વનતા,
 જે જદુનાથ નચાવ્યો;
 જન જોગેશ્વરનો પ્રભુ પ્યારો,
 ગોપી વર કહાવ્યો. પાછ.

ભવાન ભક્ત.

પદ-(વસંતની હોરી).

વેગજો રહે વિઠલા વાઈ,
 અમે તો વહુવાઈ રે;
 વેગજો રહે રે વિઠલા વાઈ.
 ચીર ફાટશે ને ચોળી બીજશે,
 અસ્યા મહી ઢેળાશે માઈ રે. વેગજો.
 વાંસે રહી પીચકારી મારે છે,
 તોલ ઘટશે તાઈ રે. વેગજો.
 અખીલ ગુલાલ મારી આંખમાં નાખે,
 લોકડીયાંનું લાઈ રે. વેગજો.
 ભક્ત ભવાન પ્રભુ હોળી રમે છે,
 તેમાં કોણ જીત્યું કોણ હાર્યું રે. વેગજો.

નારાયણદાસ.

પદ.

હીંદોળે હીંચે નંદ નંદન, હીંદોળે.

લાડકડી રે પ્રખુબાન કુમારી,

નવ જોખનમાં ને નવા નવા રંગે

નવલ નવલ સહુ વ્રજનારી.

હીંદોળે.

નવરંગ હીંદોળે નવજ મોતિ,

નવલ આભુષણ સોહે અંગ,

નવલ શયુગાર સજે મૃગ નયણી.

નવલ જોખન ને નવલે રંગ.

હીંદોળે.

નાચે ગોપી ને નચાવે ગિરિધર,

કેલી કળા ગોપી હરિની પાસ.

નારણદાસ નીશ દિન આનંદમાં,

કૃપા કરી રે વૈકુંઠનાથ.

હીંદોળે.

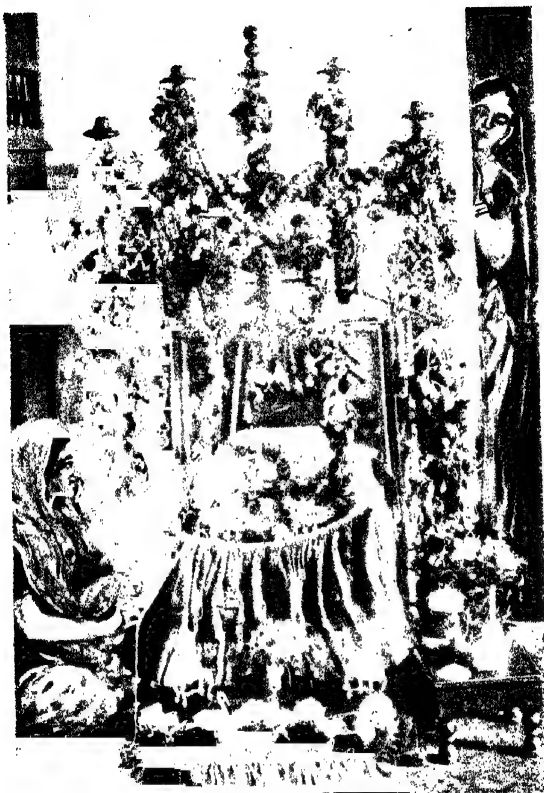
*કીદરજી ભક્ત.

પદ—રાગ પ્રભાત.

(સાત વાર)

વારે વારે તુજને કહું, દેહ દુર્લભ જડયો, ચેત્ય હવડાં હરિ
આજ મળશે.

* આ કોઈ ઉપદેશક ભક્ત કવિ જણાય છે. તેણે સંસ્કૃતમાં ગર્ભગીતા રચી છે. તેમ હિંદીમાં પણ દાણુલીલા વગેરે કેટલાક કાવ્યો રચ્યાં છે. જૂના વખતના આદ્યોમાંથી કેટલાક, ખીજા લોકોને ઉપદેશ કરી, કંઠીઆ બાંધી શિષ્ય કરતા, ને

હીંદાળે હીંચે નંદન નંદ

પૃષ્ઠ ૮૮

ચારે ખાણ કરી આબો તું જીવડા, શરણુ જ સંતને કામ
સરસી. વારે વારે.

રવિવારે સંસારના ક્લેશથી તું તલ્યો, કર્મ પાણી વિષે તું
પીલાયો; પાહાણુ મમતાતણો કંઠશું બાંધીયો, એળે આયુષ્ય
ગયું કાં બમાયો, વારે વારે.

સોમ સીતલ થઇ, સંત ન સેવીયા, લાજ લાગી હરિ નામ
દેતાં, શ્વાન ગર્ધવતણી પેરે શું જીવીયો,

૧૮ મૂર્ખા ભારે મારી માતા. વારે વારે.

મંગળ નામ હરિ હીરો ખોખને,

તેમના તરફથી મળતી ગુરુ દક્ષિણામાં પોતાનું ગુજરાન ચ-
લાવતા. વરસોડાના કે હરજીવન ઉર્ફે. ઋષિરાજ, અને નથુરામ
શર્મા આજ ધંધો કરે છે. તેમ નૃસિંહાચાર્યની પદ્ધતિ પણ
ધણેક ભાગે આવી જ હતી. આ કવિની મહામતિ અને ઈદ્રાવતિ
તેમ ખીજી કેટલીક સ્ત્રી શિષ્યાઓએ પણ વેદાંતની કવિતા રચેલી
છે. તેમજ તેમનો પુત્ર મૂળજી ભક્ત પણ કવિ હતો. ભીમ
ગીતાની લખેલી પ્રતમાં લેખકે આરંભમાં તેમ ધણે સ્થળે
તેને કૃષ્ણની જગોએ મૂકેલો છે. તે ઉપરથી જણાય છે, કે
લેખક તેનો શિષ્ય હોવો જોઈએ. કેટલીક જગોએ તો તેને
કૃષ્ણના જેટલુંજ માન આપેલું છે. (એક સમય કીદરજી ઓધવ
એકા વાતો કરે.) એ પ્રત સંવત ૧૮૩૦ ના ભાદરવા
સુદિ ૯ ને બુધવારે લખેલી હોવાથી તે વખતે આ કવિ
હયાત હોવાનું અનુમાન થાય છે. પુરૂષ મંડળમાં પણ પ્રેમાનંદ
અને ખીજી કેટલાક સારા કવિ હતા. એટલે મહા કવિ પ્રેમાનંદ
બટ પેઠે તેની પાસે પણ કવિ મંડળ હતું, એમ જણાય છે.

વોહોયું હારી કથીરશું કામ કીધું.
 કાણું એક વિશ્વ વિષે આતી રહી,
 અમૃત ઢોળી વિષ્ણુ જ્ઞાને પીધું. વારે વારે.

બુદ્ધિ નિર્ભળ કરી, દુષ્ટુદ્ધિ ટાળને,
 સ્વપ્ન સંસાર તું જાણુ જુઠો,
 ભક્તિ ભાવે કરી સેવ જહુનાથને,
 ઉઠ આજસ તજી થાને બેઠો. વારે વારે.

અહરપત ગુરૂ ગોવિંદને શરણુ જા,
 વિશ્વાસ આણી કર ચર્ચુ સેવા.
 ટાળ તૂણા હવે ભોક્ત્રી મનથકી,
 આપી રસના હરિ નામ સેવા. વારે વારે

શુક શોષીત તણે પિંડ તારો હવો.
 મુત્રના માટમાં શું રે મોણો;
 પ્રવૃતિ માર્ગે પડયો કીદર જાણ્યા નહીં,
 માઈ માઈ કહી જન્મ ખોયો. વારે વારે

શનિવારની દષ્ટિ તું મુક્ય અજગી કરી,
 જ્ઞાન રહુ વડે જો વિચારી;
 જગત મીથ્યા મૃગજળ તણાં ઝંઝવાં,
 એક શ્રી રામને સે રે ધારી. વારે વારે.

પદ.

અનુભવીયાં મળી આવોને, આપણ વોહોરીએ વસ્ત રે;
 મરજીવે માંડી હાટડી, જ્યાંહાં નહી ઉઠવને અસ્ત રે.
 ભોભ મૂકી રે સિર સાંધીએ, અહા રસ અમલ પીવા રે;

આત્મે આત્મા પામીએ, પ્રકટે જ્ઞાનના દીપ્તિ રે.
 અજ્ઞાન તમને નહીં આવે રે, આત્મ તત્ત્વદર્શી રે;
 જીવની દશા રે જય વિસરી, સત્ ચિત્ આનંદ પરશી રે.
 મનુષ્યા દેહ છે રે દુર્લભ, તત્ત્વ તરવાનો આરો રે;
 જીવનમુક્તને સેવીએ, અવસર આવ્યો છે સારો રે.
 પોતે પોતાતથાં પ્રીછતાં, આપાપનો અહમેવ જય રે;
 કેહેવા માત્ર છે કીદરજી, અણુછતા ઉભા ગુણ ગાય રે.

રેમનાથ.

૫૬

(આ કવિને વૈકુંઠ કરતાં ગોકુળ વધારે પ્રિય લાગે છે)
 શું કરીએ વૈકુંઠ જ્યાં કેમ વસીએ ?
 શ્રી વૃંદાવન શ્રી ગોવર્ધન નદ જશેદા માત ત્યાં નથી;
 શ્રીકૃષ્ણ કેરી જે કુટીડી નવ લાખ ગાય. શું કરીએ.
 કોકીલા હંસ મધુર ન બોલે, મોરલી શબ્દ ન થાય;
 અમને તો આ ટેવ પડી, તાંહાં જમને જીવ આજાય. શું
 પંચામૃત નવનીત મધુ દહીં, ધૃત મસ બહુ પકવાન્ન,
 વ્રજ વનીતાના મંજુલ મંગળ નથી મધુરે સુરે ગાન. શું
 ચાર દિવસ બહુ જમએ પપુ તાંહાં છે એક જ દુઃખ,
 કર્મ કરીએ વૈકુંઠ જે, વ્રજ નહીં અવતરીએ. શું
 માત પિતાનું સગપણ તોડી, વૈકુંઠ વધારે પડવું!

§ કવિ અપ્રસિદ્ધ જણાય છે. તે પોતાની આ કવિ-
 તામાં વૈકુંઠ કરતાં વ્રજમાં રહેવું વધારે પસંદ કરે છે.
 ખરે વૈષ્ણવ.

દગમગ જોવું બળ પશુ ખોવું, એકલકાં રડવડવું. શું.
શ્રી વૃંદાવન શ્રી ગોકુલથી, અહકું સુખ નવ થાય,
રામનાથ પ્રજા રે તજી, વૈકુંઠે જાય બળાય? શું.

આશારામ.

૫૬.

સીતારામ રમરી લે પ્રાણી, શું સુતો તું સુખ ધરી;
મનુષ્યા દેહ દેવતાને ફર્લભ, તે નહીં આવે ફરી ફરી. સીં.
ઉંધે રે મસ્તક અતિ અગનમાં, તેમાં જીવાડયો જતન કરી;
લખચોરાશી જીવ જંતુમાં, તારે મરવું ફરી ફરી. સીતારામ.
કમ્પી કાયા કાગદની પુતળી, ક્ષણમાં જશે ઢળી ઢળી,
તે દહાડો આગળ છે ઉભો, ચેત ચેત તું ચોપ કરી. સીં.
ગુર પ્રતાપે ગાય આશારામ, સુતાં બેઠાં રમગે હરિ,
સીતા રામ રમરી લે પ્રાણી, શું સુતો તું સુખ ધરી.

૫૭.

સુમન હરિ બજ પ્રાણીયા, તું તો બે કેમ ન લાવે,
કાળ કાત્ર માથે ગડગડે, નિદ્રા કેધ પેરે આવે. સુમન.
અહાના એક દિવસમાં, મનુ ચોદ રે થાય,
તે અહા કાળનો ભય ગણે, કલ્પ સો પુરા જાય. સુમન.
માંધાતા પૃથ્વીને પરણીયા, વચન લીધું છે હાથે,
તે રાજને કાળ હરી ગયો, પૃથ્વી ના ગર્ધ સાથે. સુમન.
મુખિ રે જુઓ બગદાલક, ઝાપિ માર્કડ જેવા,
તેમણે કાળનો ભય ગણ્યો, કરતા હરિની રે સેવા. સુમન.

પરિષ્કૃત સરખો મહા બળી, જોણે સાગર ખણીયો,
રાજ્ય મેલીને રાજ્ય વન ગયો, તોએ કાળે હણીયો. સુમન.
આશ્વારામ કહે હરિને બળે, જુદાને શીદ વળગો,
જો ઉગરવાની આશા કરો, રહેજો માયાથી અળગો. સુમન.

તુલસીદાસ.

૫૬.

આઠ પહોર દિવસ ને રજની, ગોવિંદ ગોવિંદ કહીએ;
જન્મ ધર્મનો એજ લાભ છે, સાધુ સંગતમાં રહીએ. આઠ.
તિલક છાપાં તુલસીની માળા, દાસના દાસ થઈએ,
કઠિન વેળાએ કામ આવશે, લખીને રાખજો હૈયે. આઠ.
તુલસીદાસ બળે દશરથ નંદન, જન્મો જન્મ જતન સહીએ,
આઠ પહોર દિવસ ને રજની, ગોવિંદ ગોવિંદ કહીએ.

૫૬ રાગ કાફી.

હોલી હોલો કહે છે રે, વિશ્વંભર મારી વહારે ચઢો,
બચ્યાં બાળ ભે છે રે, તળે તો આવી પારધી ખડો. ટેક.
ધનુષ્ય ચઢાવી પારધી વેગજો જીભો, ઉપર ભમે એક બાળ,
બોલમાંથી એક સર્પ નીકળીએ, બચડયાં મારાં સુખ કાળ,
ગરૂડના સ્વામી રે, આંટી રાખી રખે અડો. હોલી.
કહેતાં વાંત હરિ પરવરીયા, સર્પે માંની નહીં આણ,
સર્પ જઈ પારધીને ડસીયો, તત્કાલ લીધા તેના પ્રાણ,
તાંડાંથી બાણ છુટ્યું રે, બાળ આવી હેઠે પડ્યો. હોલી.

૧૧માં એક શીયાલ આવ્યું, મન કરે છે વિચાર,
 ધણા હાડાથી હું ભૂખે મરું છું, મને ભક્ષ મળીયું આજ
 તાંહાંથી નાંદર કરડ્યો રે, કહરો તો ગળી પાર પડ્યો. હોલી.
 એવામાં એક વિપ્રજ આવ્યો, કંન્યાને તેડીને જાય,
 કંન્યાને કહે છે તમે આગળ ખેસજો, હું આવી મળું તમ પાસ.
 વિપ્રે વાધ દીઠો રે, કૂવે આવી ઉતરી પડ્યો. હોલી.
 એવામાં એક ઉંદર આવ્યો, વેલા કરડયા તણ,
 વિપ્રે મનમાં વિચારીયું મારે, મારે માથે આવ્યું મર્ણ,
 વિપ્રે નીચે નિહાળ્યું રે, તળે તો એક સર્પ ખડો. હોલી.
 અરજ સૂણી શ્રી કૃષ્ણજી ધાયા, માંજર મોકલ્યું તેણી વાર
 માંજર ઉંદર લેધ પડીયું કૂવામાં, વિપ્ર નીકળ્યો બહાર.
 વાધે જળ્યું વિપ્ર પડ્યો રે, તેની તો વાંસે વાધ પડ્યો. હોલી.
 વિપ્ર આવ્યો કંન્યાની પાસે, વાત કહું તે તું માન,
 વગડા વિષે મને વાધ મળ્યો તો, મારે માથે આવ્યું તું મર્ણ.
 વિકૃલ વાહારે ધાયા રે, એવા છે અશર્ણ શર્ણ દામોદર, હોલી.
 કંકણ વેળાએ હરિ કામજ આવ્યા, બજન કરે ભય જાય,
 ગુરુ ચણે ગિરિના રે, તુલસીદાસજી કહે તુહીં વડો. હોલી.

ભાણુદાસ.

૫૬.

(માન સમેના ૫૬,)

દૂતી જાઓ શ્રી એક વાર, મનાવો સુંદરી, મનાવો.
 કહેજો વાત સહુ વિસ્તારી, મનાવે શ્રી હરિ. મનાવે,
 જમ ચણે નમાવો શીસ તો પ્રીત લગાઇએ. પ્રીત.
 રીસાયાં રાધા નારને, આણી મીલાવીએ. આણી

મુશ્કી વાત વિવેક વિચારી, દૂતી ઉઠીરે ગઈ, દૂતી.
બાણના દાસની વાત, છે મીઠી રે. છે, મીઠીરે,

પ્રેમાનંદ સ્વામી

તિથિએ.

જહાલાજીના મહિનાને રાગે.

અરજ કરે છે અબળા તે ઉર ધારે રે જહાલાજી.

જહાલપણું જહાલમજી માં વિસારે મારા જહાલાજી.

પડવે મારા પ્રાણુ લેછ પધાર્યા રે જહાલાજી.

મને રડતી મે'લી રહ્યા ન કોઈના વાર્યા મારા જહાલાજી.

ખીજે કાં જઈ વસીયા રંગના રસિયા રે જહાલાજી.

ઉઠે થયો આવીને ગોકુલ વસીયા મારા જહાલાજી.

ત્રીજે તમને જોવાને જીવણુ રે જહાલાજી.

આકુલ બાકુલ થાય છે માઈ મન, મહારા જહાલાજી.

ચોથે તમને ચારે દિશે જોઉરે જહાલાજી.

ત્રેહની મારી બાકુળ થઈને રે.ઉં મારા જહાલાજી.

પાંચમે પધારો મારે ઘેર રે જહાલાજી.

આ અબળા ઉપર રાખો કંઈ એક રે'મ મારા જહાલાજી.

છઠ્ઠે આવો છોગલા છોગલાં મેળી રે જહાલાજી.

જોવા સાર તલમે સહુ સાહેલી મારા જહાલાજી.

સાતમે આવો તો શોભા કરીએ રે જહાલાજી.

હાર પહેરાવી સુંદર છોગલાં ધરીએ મારા જહાલાજી.

આઠમે આવો પ્રાણુ તણા આધાર રે જહાલાજી.

કંઈ કશ્યા રાખો કેસરના અસ્વાર મારા જહાલાજી.

નામે નવલા નેહ વધારો આવીરે જહાલાજી.
 સુખ આપો શામળીયાજી બોલાવી મારા જહાલાજી.
 દશમે દુખીયાં કીધાં સહુ નર નારી રે જહાલાજી.
 આ ક્યાંથી આવી પુતના સમ હત્યારી મારા જહાલાજી.
 એકાદશીનો ઓઝવ આવ્યો આજ રે જહાલાજી.
 આવો મુનિ મંડળને દર્શન દેવા કાજ મારા જહાલાજી.
 બારસે બહુ ભાત કર્યા મેં થાળ રે જહાલાજી.
 તમે જમવા સાર આવો દીન દયાળ મારા જહાલાજી.
 તેરસે તમ કાજે ઢાળીયો ઢાળીરે જહાલાજી.
 વાઠલડી જોઈ હું ચોક વાળી મારા જહાલાજી.
 ચૌદશે મને ચિંતા થાય છે બારી રે જહાલાજી.
 હરિ નવ આવ્યા મને શે કાજે વિસારી મારા જહાલાજી.
 પૂનમે પધારો પૂરણ ચંદ રે વહાલાજી.
 વહન વિલોહી સહુ પામે આનંદ મારા જહાલાજી.
 મનના મનોરથ કરજો મારા પુરા રે જહાલાજી.
 નીજ જનનાં કારજ કરવા શ્રે મારા જહાલાજી.
 તિથિઓ માધને પ્રેમાનંદ એમ માગે રે જહાલાજી.
 રહો સહજનનંદ આંખડલીની આધે મારા જહાલાજી.

મીરાંબાઈ.

૫૬.

(મોરલી સમયનાં)

મોહને મન હરોરે માધ મેરો મોહને મન હરો.
 ક્યા કઈ કીત જાઈ સજની, મેરો પ્રાણ પરબજ પોરો રે.
 માધ મેરો. ૨૬.

બરનેકું ચલી નીર જમના,
 શિર પર કળશ ધર્યો;
 કમલ નયન કીશોર મૂરવ,
 મોહે મોરલીએ કહ્યું કર્યો રે
 લોક લાજ મેં મેલી સજની,
 મેરો કામ કયુ એ ન સર્યો;
 દાસ મીરાં લાલ ગિરધર,
 મેં તો કાન કુંવર વર્યો રે.

માધ મેરો.

માધ મેરો.

પદ.

કાશુ બર મોરલી તું દેરે કાના,
 કાશુ બર મોરલી તું દે.
 અધર મધુર કરી વાજનીન ? સ્વર પુરી,
 મમ તુઝી તું ઘેરે કહાન ?
 મેં રાધા તું માધવ હોય રે,
 તુજ પર રૂપણા ન હોય રે.
 રાધા રે માધવ, માધવ રાધા,
 પરસ્પર ક્રિડા કરે રે;
 મીરાં કહે પ્રજુ ગિરધર નાગર,
 જન્મો જન્મ બલીહારી રે કાના.

કાશુ બર.

કાશુ બર.

કાશુ બર.

કાશુ બર.

પદ.

વૃંદાવન મોરલી બાજે હો, સહાનન મોરલી બાજે હો.
 સ્વામ મુંદર ગોપી નાથ, વૃંદાવન બિરાજે.

સહાનન મોરલી બાજે હો.

ગાવત સ્વર સમ રાગ, આછો તાલ મીલાવે;
મોહી રજાં પશુ પંખીયાં રે; મુનિકો ધ્યાન બૂલાવે.

શહાનન મોરલી બાજે હો.

મોરલીકી ધુની શ્રવન સુની, ગોપી ઉઠ ઉઠ ધાવે;
મીરાં કહે પ્રભુ મીસે તો, તનકો તાપ બુઝાવે.

શહાનન મોરલી બાજે.

૫૬.

કોન કરે જાંબલ, જગમે જીવન યોરો. કોન કરે.
જૂઠી રે માયા ને જૂઠી રે માયા, જૂઠો સમ્મ સંસાર.

જગમે કોન કરે.

માત પિતા ને જન્મ દીયો હે, કર્મ દીયો કર્તાર.

જગમે કોન કરે.

હાથી રે ઘોડા માલ ખજાનો, જાતાં ન લાગે વાર.

જગમે કોન કરે.

સંસારકી તો માયા મોટી, કોઈ ન પામે પાર.

જગમે કોન કરે.

મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર, ચરન કમલ ચિત્ત ધાર.

જગમે કોન કરે.

૫૭.

બજતો નથી શા માટે,

શામળાને બજતો નથી શા માટે.

૨૬.

એક દિન એવી આવશે રે,

જ્યારે જમડા વહેશે વાટે.

શામળાને.

હરિનું નામ તું હીરો મૂકી,
 બદલે છે કોડી સાટે.
 અર્થ મર્થ બંડાર સહુ રહેશે;
 કાંઈ નહીં આવે તારી સાથે.
 માત પિતા બંધવ નીજ બહેની,
 મળીયાં સ્વારથ માટે.
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર,
 ચણે રાખો દાસ માટે.

શામળાને.

શામળાને.

શામળાને.

શામળાને.

પદ.

શી ગત થાશે હમારી,
 હરિ હવે શી ગત થાશે હમારી.
 અર પર મુને કાંઈ ન સજે,
 જુઓને દિલમાં વિચારી.
 ધરનો રે ધધો ધૂમે ધણેરો,
 કામ કુટારો ભારી.
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર,
 લીયોની હમને હમારી.

ટક.

હરિ.

હરિ.

હરિ.

પદ.

હરિ નામ જિના નર જોંસા હે,
 દીપક જિન મંદિર જોંસા હે,
 જોંસે જિના પુરુષની નારો હે,
 જોંસે પુત્ર જિના મહતારી હે.
 જલ જિના સરોવર જોંસા હે.

હરિ. ટક.

હરિ.

હરિ નામ બિના નર એંસા હેં.	હરિ નામ.
જેસે કશી બિન રજની સોધ હેં,	
જેસી બિના લવનકી રસોધ હેં.	હરિ નામ.
ધરધની બિના ધર જેંસા હે,	
હરિ નામ બિના નર એંસા હે.	હરિ નામ.
કુંઠર બિન વૃક્ષ બનાયા હે,	
જેંસે સુખ સંચરી માયા હે.	હરિ નામ.
ગનિકા ધર પૂતર જેંસા હે,	
હરિ નામ બિના નર એંસા હે.	હરિ નામ.
બાધ મીરાં કહે હરિસે મીલના,	
જ્યાં જન્મ મર્ણુકી નહીં કલના,	હરિ નામ.
બિન ગુરુકા એલા જેંસા હે,	
હરિ નામ બિના નર એંસા હે.	હરિ નામ.

પદ.

દેહો બંસી હમેરી, રાધે પ્યારી દેહો બંસી હમેરી,	
બંસી બિના મોહે કલ ન પરત હેં	
મેં તો રહું ગોવાં ઘેરી.	રાધે પ્યારી.
અલખ પુનહું પાંડ પરત હેં,	
દેખો ગરીબાઇ મેરી.	રાધે પ્યારી.
હાથ લકડીયાં કાંધ કમરીયાં,	
હું તો ગોચારનહારી.	રાધે પ્યારી.
વૃંદા-રે બનકી કુંજ ગલનમેં,	
એંતો ગો ચારી તેરી.	રાધે પ્યારી.

મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર
મેં તો જન્મેા જન્મ બલીહારી.

રાધે પ્યારી.

૫૬.

આલ તો વૃંદાવન જાણ્યે,
રાધે પ્યારી આલ તો વૃંદાવન જાણ્યે.

૭૮.

જલ જમનાકો શીતલ પાણી,
અંદન લેકર ધસીયે
વૃંદા રે અનહી કુંજ ગલનમેં,
તાલી લે કર હસીયે.

રાધે પ્યારી.

રાધે પ્યારી.

મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર.

મોરલી બળવી પેલે રસીયે.

રાધે પ્યારી.

૫૬.

હાડે રહો કદમકી હૈયાં,
મગરીયાં મેં ધર ધરી આલું. હાડે.

આર પહોર અંસી બન ભટકીયાં,
નાકસી ગણ રે તેરી ગૈયાં.

મગરીયાં.

સાસુ સુણેગી મોરી નણદ લાડેગી,
બહોત રીસાયો મોરો સૈયાં.

મગરીયાં.

સાસરે બહ' તો સસરો સુણેગો,
પીયર બહ' તો લરે મૈયાં.

મગરીયાં.

મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર,
આલ બેલાયો બેલાયાં.

મગરીયાં.

પદ.

ઝેર પીધાં છે અમે જાણી રે,
 રાણાજી અમે ઝેર પીધાં છે જાણી. રેક.
 બહુ રે કીધું રાણે પડછો રે લીધો,
 દૂધમાં છાંટ્યું પાણી રે, રાણાજી.
 તમારી રાણીને, રાણા પછે રે રાખો,
 હું તો બઈ છું નાર બેરાની રે. રાણાજી.
 વિધના પ્યાલા રાણે રે મોકલ્યા,
 મુને પીતાં ખાવે હાંસી રે. રાણાજી.
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર કહે નામર,
 હું તો સોનાને હાથે વેચાણી રે ? રાણાજી.

પદ.

મોહને મન હર્યો, માધ મેરો મોહને મન હર્યો.
 કાકા કરે રે કીતી જાડે સજની,
 મેરો પ્રાણ પરવશ પરચો. માધ
 હાં રે બરનેકું નીર ચલી જમના,
 સિર પર કળસ ધર્યો, માધ.
 કમળ નેન કીશોર મુરત,
 મોહને મોરલીમે કષ્ટ કર્યો. માધ.
 હે લોક લાજ મેહેલી સજની,
 મેરો હામ કષ્ટ ન સર્યો, માધ.
 હારે હાસ મીરાં લાલ ગિરધર,
 હાં રે મેં તો જાનહી વર વર્યો. માધ.

૫૬.

મોરલી બાજે હો વૃંદાવન મોરલી બાજે હો.
 આજ મોહિ જુવન ન આવે હો. વૃંદાવન.
 આજ મોહી નીદ ન આવે હો. વૃંદાવન.
 સ્યામ સુંદર ગોપીનાથ, વૃંદાવન બિરાજે હો. વૃંદાવન.
 સપ્ત સ્વર રાગમાં અતિ તાનથી ગાવે હો.
 મોહો પશુ પંખી દુમ લતા,
 મોટા મુનિવર ધ્યાન મૂકાવે હોય. વૃંદાવન.
 મોરલીકો સુષી નાદ બેદ. ગોપિકા ઉઠી ધાવે હો વૃંદાવન.
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર મીલે રે.
 વાકો તનકો તાપ બુબ્બેહો વૃંદાવન. મોરલી બાજે,

શિવ લક્ષ્મી.

૫૬.

આત્મા મુસાફર.

આત્માનો શો વિશ્વાસ આત્મા મુસાફર. દેહ.
 કાચી કાચા ને જુઠી રે, માયા આત્માનો બડસો ન ધાય
 અધોર વનમાં કોઇ ન હોય,
 ત્યાં એકલો મેલીને જાય રે. આત્મા.
 રોઠાઇ પટલાઇ હોય દરતા ને, ભોંય ડગલું ના ભરતા
 જે આમે છડીદાર પેસારે,
 તે નર દીક્ષા અવતા રે. આત્મા.
 બૂલવણીમાં બહારે બૂલ્યા, ને બૂલ્યા સંકર દેવ,
 બૂલવણીમાં નારદ બૂલ્યા,

એક ન બૂલ્યા શુદ્ધેવ રે આત્મા.

માયા રૂપી મોટી રે બેડી, તે તો સર્વે પહેરી,
આર બર્ષા શુદ્ધેવજી નાઠા,
તેમણે બેડી તોડી રે.

આત્મા.

સંસાર રૂપી ઉંઠા કુવામાં, જે પડ્યો તે મુઝો
મુખાને તમે શીદ રૂઝો છો,
જીવતા જમી જુઝો રે.

આત્મા.

સમાં સમધી રોળે મળી બેઠાં, ને પશુ પાખીનો મેળો
એવું સુધીને માય શિવલક્ષ્મી,
જે જીવ ધંધરમાં મેળો રે.

આત્મા.

જેખામ

આરતી

જ રે પૂરણ બ્રહ્મને શિષ્ય સમર્પીને,

બઠિત માયું મહારાજ રે.

જ રે ઉલ્લાસ આનંદ રૂપ તણો,

મને મોટર કરી છે મહેર. પૂરણ બ્રહ્મને આરતી.

આરતી કરે મારા જીગલ હીરોર,

પુર્વા મનના કોડ.

પૂરણ.

૧ સહેરાના કવિ મોતિરામની આ ગાથ શિષ્યા જણાય છે. ૨ કવિ મોતિરામનો મોટો શિષ્ય વેલજી મોટા. તે પશુ કવિ હતો. મુથરામપુર તામાના માળવણ મામના મંદિરમાં હજી તેની પાવડીઓ પૂજાય છે.

છ રે હૃદય કમળની આરતી.

પ્રેમનાં પુરૂં તેલ રે.

છ રે સુખદિની બતી કંઈ,

યાય રંગમાં રસની રેલ.

પૂરણ-

છ રે આરતી કરીને લેકું ઓવારણું;

કરી સ્મર્યું મનમાં ધ્યાન રે,

છ રે શ્રીહરિને શીષ સોંપતાં,

માઈ ટળીયું દેહાભિમાન.

પૂરણ-

છ રે પૂરણ બ્રહ્મ બરપૂર છે ને,

જળ સ્થળમાં તારો વાસ રે.

છ રે સ્થાવર જંગમ બાપી રહ્યા,

એ તો અચળ શ્રી અવિનાશ.

પૂરણ-

છ રે જ્ઞાન દીપક પ્રકટાવીને

લાવી નવૃત્તિ નાર રે,

છ રે લાવી મૂક્યો મહેલ માંહે,

એનો કદી ન પામે પાર.

પૂરણ-

છ રે દીપક જ્યોત ત્યાં ઝમઝમે ને,

અજવાળું અંતરમાં જણાય રે.

છરે પ્રેમી જન કોઈ જાણુશે,

જેને સહજ સમાધી થાય.

પૂરણ-

છ રે સહજ સમાધી થાય તારે,

પ્રકટે મગનમાં નાહ રે,

છ રે વાળાં વાગે બહુ વિધનાં,

યાય સુરત તુરત એક તાર.

પૂરણ.

જી રે જન તીણા ઝંઝરીને,

યાય ઝાલરનો ઝમકાર રે,

જી રે ઘંટા શબ્દ ધનધાર છે,

આરતી બિતારે જેઆમદાસ.

પૂરણ.

આરતી ૨ જી

જય જય પૂરણ બ્રહ્મા, જય શ્રી પૂરણ બ્રહ્મા,

પૂર્ણાનંદ પુરુષોત્તમ (૨) હું છું તમારે શર્ણુ. જય જય.

આદ્યઅનાદિ એક, અનેક રૂપે પ્રકાશી પ્રભુ (૨)

તુહી તુહી તુહી કર્તા, પ્રભુ વિશ્વ રક્ષા વ્યાપી. જય જય.

અખંડ આનંદરૂપ, અંતરમાં રાખું પ્રભુ (૨)

વિજ્ઞાન રસના મેવા, પ્રેમ કરી ચાખું. જય જય.

પૂર્વ જન્મની પ્રીત, રીત સંભળી લીધી પ્રભુ (૨)

સેવક જનની સહાય, બહુ કામે કીધી. જય જય.

દાસની રાખી લાજ, અનેક ઉદ્યાર્યા, પ્રભુ (૨)

ગજ માટે ગોવિંદજી, પગ પાના ધાયા. જય જય.

ભક્તવત્સલ છો નાથ, જુગ જુગ અવતરીયા પ્રભુ (૨)

સ્તંભ થકી મહારાજ, નરહરિ પ્રકટીયા જયજય.

દુર્યોધન દુઃશાસન, પ્રભુ ફૂટા સંહાર્યા, પ્રભુ (૨)

ભારત સંગ્રામ માંહે પાંડવ બિગાર્યા. જય જય.

હવે હરિ કેમ વિલમ કરો છો, પાર ઉતારો પ્રભુ (૨)

દાસને શાની લાજ, જીવણુ જશ જસૈ તારો. જય જય.

જન્મ મર્ણનો તાપ, તવથી નીવારો પ્રભુ (૨)

જેઆમ કરો નહાલ, ચર્ણ દમળ રાખો.

જય જય.

હીમો ભકત.

૫૬.

ગોવાલીલાલ આવેને દોહોવા ગાવડી,
ગોવાલીલાલ સીદને ચડાવી માયા આવડી;
ગોવાલીલાલ હમને તો ધાય છે મારવા,
ગોવાલીલાલ તમને હજી તે જાઓ ચારવા.
ગોવાલીલાલ રીતનો ટકો આપીશું રોકડો,
ગોવાલીલાલ ઉપર આપીશું એક દોકડો.
ગોવાલીલાલ સપાડું માનીશું એટલું,
ગોવાલીલાલ પ્રીતડી લાગી તે નંદલાલશું.
ગોવાલીલાલ ગાવડી આપી તે જાણુ ચઢ
ગોવાલીલાલ હેમના સ્વામીની મહેર ચઢ.

વેલુજી.

ધોળ.

સંત સમાગમ નિર્મળ જળમાં, હું તો જઈ નાહી રે
તે દહાડાની હરિવર સાથે, ચર્ધ છે સગાઈ રે,
સતગુર મારાં લગ્ન જોળે નિવૃત્ત દહાડો જોઈ રે,
હું તો રે મારા મનમાં હરખી, હરિ હૃદયમાં અપાર રે,
અકિત રે રૂપી વસંત વહાલે, ચઢાવ્યાં છે આવી રે.

તેણે હું તો રૂડી દીસું; વહાલાને મન ભાવી રે.
 નિવૃત્તિ માડી મારી દેહે, પીઠી ચોળે આવી રે.
 કારમ મુદ્દિ સર્વે નાહી, અનુભવ પીયર આવી રે.
 શીલ સંતોષ ને દયા મર્મની, હુતર મારે આવી રે
 તે તો મારા માંડવા હેઠે; મારે મનથી ભાવી રે
 ફેલેકુ ફરી ને હું તો, ચિત્ત ચૈટામાં ચાલી રે.
 સરખા સરખી સહીયર કે'છે, ધન અળખા અવતારી રે.
 અજ્ઞાન ધુંધટ અળગે કાધી, વહાલે સામું જોયું રે.
 તે દહાડાનું હરિવર સાથે, મનહું માઈ મોથું રે.
 ચિત્ત વિચારની ચોરી ચીતરી, હરણ આવી બેઠા રે.
 કાથેવાળો હરિસું મેળવ્યો, પાછા કર કેમ થાયે રે
 મતી પદણે આત્મારામને, પુણ્ય મંગળ માય રે.
 કામ ક્રોધ ને મોહ મત્સરના, જવ તલ હોમાય રે.
 જ્ઞાન રૂપી ગુલાલ મારે, આંગણીએ છંટાય રે.
 અમેજ વરીયા અખંડ વરને, રંડાપો ના લાય રે.

x

x

x

x

વેલુજી શ્રી ભજના નંદે કરેછે પ્રણામ રે.

જયકૃષ્ણ.

પદ.

ચાલ રે ઉતાવળી, બાળા તું બાહાવરી,
 રાવલી મળીને અંગ રંગ રેડીએજો;
 વહાલો ઉભા વાટમાં, જમનાના પાટમાં;
 જળ ફરી જમીલાને જાનો તેડીએ.

ચાલ.

પ્રેમ રસ રોળીએ કેસર રંગ ધોળીએ,

મળી માતુની એનું મન મોડીએ;

ચુખ્ખા ચંદન ઓર અરગમ—

કેસર માગર એને સ્થિર ઢોળીએ.

ચાલ.

અખીલ ગુલાલની ઝાળી ભરી ભરી,

આઠે રહી હરિને હેરીએ;

ચાત કરી બહાલમાં ચુંબન કરી માલમાં,

ગોવાળીએ હરિ રમે ધેરીએ.

ચાલ.

આ ભૂતલમાં આંખો અવતર્યો

પ્રેમ મગન થઇ વેડીએ;

દાસ જેકૃષ્ણ દર્શન દેહમાં,

સહશુર સાનથી નેતી તુ ચોડીએ.

ચાલ.

જૈન કવિ મૂળચંદ્ર.

ગરબી. (પંદર તિથિઓની)

શ્રી ઋષભદેવ પ્રજુગી જે રે, શારદ શુભ વાણી દીજે રે;
તિથિ પંદર રાણુલ વર્ણવી જે, સખી સ્યામ સુંદર આરે મળશે રે.
મારા મનના મનોરથ આરે રજશે, સખી ક્યારે સ્યામ સુંદર નેન
મળશે રે.

સખી પડવે તે પ્રેમે આવે રે, સહુકો સહુગારે સોહાવે રે;
નીજ નાથને નહે ખોલાવે, સખી સ્યામ.
સખી ખીજે તે બહુ બુદ્ધ હેજે રે, સુંદર વર નિર્મળ સેજે રે;
કંથ ઝગમગ ઝગહળ તેજે, સખી સ્યામ.

(હારે) સખી ત્રીજે તે વારી તેવી રે, આજ દેવદીવાળી જોવી રે;
 અરીહંત મળે તો એવી, સખી ક્યારે.
 ચોથે ચતુરા ચપળ ગત ચાલે રે, મનમાંહી મંદિર મહાલે રે,
 અને અમુદ્ર વિજય સૂત સાલે, સખી સ્યામ.
 (હારે) સખી પાંચમે સહુ તન પોષે રે, યૌવન વય કાયા કોણ કોણ પોષે રે;
 કહેા કેને દીછએ દોષ, સખી સ્યામ.
 છઠે હરિ છપીલો છે સારો રે, ઘેરે આવે નેમ ફુલારો રે;
 એમ શોભે છે સંસારો, સખી સ્યામ.
 સાતમે શિવાદેવી વંદો રે, રતી રામા રમે પીયુ સંગે રે;
 અતિ આનંદ અંગે અંગે, સખી સ્યામ.
 આઠમે અધિકો ઉછરગે રે, નિત્ય રામા રમે પીયુ સંગે રે;
 અતિ આનંદ અંગે અંગે, સખી સ્યામ.
 નવમે નવ ભવ નેહ વધારો રે, પૂર્વની તે પ્રીત સંભારો રે;
 એમ શોભે છે સંસારો, સખી સ્યામ.
 અગીઆરમે અળગો તે આવે રે, ત્યારે કોઇ સંદેશો નવિ લાવે રે;
 અને ભોજનીયું નવી બાલે સખી સ્યામ.
 દ્વાદશમી તે દીન દહાળો રે, યાજે પ્રીત તે પરમ કૃપાળો રે;
 ઇમ શોભે છે સંસારો, સખી સ્યામ.
 તેરમે ઉતકે સંતોનો રે, જોવાને જગજીવનો રે;
 જિનરાજ જગત જિજ્ઞુદો, સખી સ્યામ.
 ચૌદશે ચિત્તમાં ચાહું રે, જાણે જાદવ પાસે જાઉં રે;
 પ્રભુજનાં દર્શન પાઉં, સખી સ્યામ.
 પૂર્ણ માસે તે પૂરી આશા રે, નાવ્યા નાય થાય ઉદાસ રે;
 કહે મૂળચંદ પ્રભુદાસ, સખી સ્યામ.

ઠંડા પંદર તિથો થઈ પૂરી રે, એમાં એક નથી અધૂરી રે;
કહે જોઇ મૂળચંદ બલીકારી. સખી ક્યારે.

નરસિંહ મહેતા.^૧

(પદ. પંદર તિથિઓ).

પડવે તે પ્રીત ધણી તાહરી રે, બહાલા લોક કરશે રે વાત,
દુર થઈ રે જાઉં દારકા, તમે નક્કર થયા નંદલાલ.

જન્મને કહેજો સુંદર સ્યામને.
બીજો રાધા, કહે હરિ વિના રે, માઈ જોબન આખું થાય,
દેહતણાં દુઃખ ઉપજે, મારા હૈયામાં નવ રે સમાય. જન્મને.
ત્રીજો સ્વામી તમ વિના રે, મેં તો સજ્યા ન સોલ શયુગાર;
ક્ષણ ક્ષણ હૈયામાં સંભરો, મારાં નયણે આંસુની ધાર. જન્મને.
ચોથો ચટકો લાગીયો રે, ઘેલી શું રે સુતી ધર માંહ;
શોષ પડે બહાલા તમ વિના, મારા કાળજે પડીયા છેદ. જન્મને.
પાંચમે પ્રીત ધણી તાહરી રે. બહાલા લોક કે'શે પિંડ રામ;
પાછીને થયું પીળું પંડવું, મારા બહાલા તણા રે વિજેગ. જન્મને.
છઠ્ઠે સુતી હું સેજમાં રે, મારે કાળજ પડીયા છેદ;
કંસે દાસી પેલી કુખજ, તેણે કામણ કરીયાં વેદ. જન્મને.
સાતમે સખી હરિ નાવીયારે, મેં તો કાગળ લખીયા કોડ;
હરિ આપ કાળા ને કુખજ મળ્યાં, એને સરખી મળી છે જોડ. જન્મને
આઠમે નાચજીન આવીયા રે, મારે મળે ગુંજનો હાર;

૧ અંબાશંકર નામના કવિની કવિતા, કેટલાંક ખાસ કારણને લીધે કમી કરી, તેની જગોએ નરસિંહ મહેતાની આ કવિતા દાખલ કરવામાં આવી છે. ને તે એક બહેનના મોઢેયાં ઉતારી લીધી છે.

ગોખા તે સખળી શી કહું, જાણે હંસે ગમનાં નાર. જમને.
 નવમીએ નાર ગોકુળ તથા રે, જળ જમનામાં ઝીલવા જાય;
 આવી ઉભી ધરને બારણે, એનું અંગ અનોપમ સાર. જમને.
 દશમે ઉભી ગોખમાં રે, બહાલા નિર્જવા નંદકીશોર;
 અંચળ ચાતુરી બહાલો હરી ગયા, બહાલો વનમાં ચારતા ધેન. જ.
 એકાદશી બહાલા આવી મળી રે, આપણુ જાગરણુ કરીએ જોડ;
 વનમાં વાય બહાલો વાંસળી, બોલે મીઠા મધુરા મોર. જમને.
 દ્વાદશી બહાલા જાય છે રે, બહાલા ગોકુળ વહેલો પધાર;
 દીવામાં પતંગ પડે, તેમ દાઝે ગોકુળમાં નાર. જમને.
 તેરસે પ્રીત ધણી તાહરી રે, જેમ કાંટે ઉજોડાય કળ;
 અંદ પડે ને નીર વહી ગયાં, તેમ વાહલે હિલકયા મેધ. જમને.
 ચૌદશે સ્વપ્ન તો લાગીયું રે, જાણે પ્રભુ પધાર્યા ઘેર;
 ડીવલડા અજવાળીયા, ગોપી જાગીયાં બહાણો બહાણુ. જમને.
 પૂનમે પ્રભુ ઘેર આવીયા રે, મારે હૈયે હર્ષ ન માય;
 થાળ બરાવું મોતીએ, વધાવું સૌ લોક સાથ. જમને.
 પ્રીત નિરંતર કીજીયે રે, વહાલા મુકુંદ મોરાર;
 નહેતા નરસેના સ્વામીને જમ કહે, અંચળ છે ગોકુળની નાર. જ.

લીમ.

પદ.

દોહલો મારા રાજ, પરવશ દોહલો મારા રાજ. દેક
 એમાસે બહુ અજર જરે રે, પંખી પાવન થાય;
 રાધાજીને આંગણે કીચ બયો હે, નહી ચામ્યાની રત આજ. પરવશ.
 સીઆળે બહુ શીત પડે રે, ઘર ઘર કુજે મારી દેહ.

રાધાજી કાગળ લખી મોકલે રે, તમે પધારો મારા નાથ. પરવશ.
 ઉનાળાની રત આકરી રે, તટકો પડે ને લૂ વાય;
 બીમના સ્વામીને એટલું કે'જો, માઈ જોખનીયું વહી જાય. પરવશ.
 પદ. રામ રજીવાડો.

જશોદા જીવનને જીવનને રે,
 કેહેજો તારા કાનુકાને, પાણી ભરવા ગમતી;
 ઝોઢી ચીર ચુંદડી સારી, પ્રેમે લીધાં તાણી રે.
 વારો તારા વિકૃલરાયને. જશોદા જીવનને કેહેજો.
 માખણ ખાય રે મા'વો, દૂધ પીએ દહાડી;
 ઉપન્યો અનાડીરે, કેજો તારા. જશોદા.
 ફૂલ તો લેવાને ગમ, હાર તો ચુંથવા ગમ;
 તાંહાં ઝેમો આડી, વાંલે ફૂલ નાખ્યાં પાડી રે. વારો તારા.
 સેજમાં સુવાડી બહાલે, નીંદમાં જગાડી;
 રંગમાં રમાડી રે. કેજો તારા.
 બહે મથો બીમનો સ્વામી, તમ પર જાઉં વારી;
 જીગતે જમાડી રે. વારો તારા વિકૃલરાયને.

પદ.

હાં રે ના આઝ્યા ના આઝ્યા મારો નાથરે, નાથજી ના આઝ્યા.
 એને મળી છે મોહીની નાર, ગોકુળ કેમ બાઝ્યા. ૨૬.
 મથુરામાં તો સાળ દુશ્માણા, નાના વિધના વાગા;
 કહો બાધ ગોકુળ કેમ ગમે રે, કાળી કામળી ઝોઢતાં બાઝ્યા. નાથજી.
 આધે હુતા ગોવાળીયા, હાવે થયા મથુરાના રાય;
 કહો બાધ ગોકુળ કેમ ગમે રે, એને નિત ઉઠી ચારવી પડે માથ. નાથજી
 કંસરાયની દાસી કુખ્જ, ખુધી ને વળી ખેાડી;

કાળો કૃષ્ણ ને કાળી કુખ્જ, બલી મતી છે જોડી રે. નાથજી.
 શાક પાક ને કઢી વડી વળી દૂધ અન્યું છે ધાકું;
 બણે ભીમ હું કોને જમાડું, એને નિત્ય ઉઠી ખાવું પડે ઢાકું.નાથજી.

૫૬.

ના જાણ્યા ના જાણ્યા મારો નાથ મથુરા જાતાં રે;
 હું તો જ્ઞાને કાળે દાંત, રંગાવેશ રાતા રે. રેક.
 કરે સુડો કનકે મઢીયો, બણે રંગનો કટકો;
 મોહનજી મથુરા પધાર્યા, હું તો કોને દેખાડું લટકો. મથુરા.
 મઢી વેચવા મથુરા જાતાં, દાણી થઇ કોણ રોકે;
 અધરતણા તખેલ તમારા, ચીરવડે કોણ લોશે. મથુરા.
 શાક પાક ને કઢી વડી હું, કોને પીરસું રાધી;
 બણે ભીમ હું કોમે જમાડું, પેલા કપડી સંગાતે પ્રીત ખાંધી.મથુરા.

ભગવાનદાસ.

૫૬

કાનુડો કોણે દીઠારે મારે મુખડે ખોત્રે છે મીઠો રે; કાનુડો.
 મારું ચિત્તું હરીને ચાલ્યો રે, બાહુલડી કોણે ન ઝાલ્યો રે. કાનુડો.
 જોયું વૃંદાવન રસાળી રે, એવો નહીં કો વનમાળો રે. કાનુડો.
 કાનુડાને કોઇ ખતાવો રે, ભગવાનદાસના સ્વામીને લાવો રે. કાનુડો.

હરિદાસ.

૫૬. (માન સમયનાં)

જ્ઞાને રીસાવડ લઇ આવી, નથી મુક્તી માન મનાવી;
 તેનું કારણ દેને ખતાવી, રાધે કશું માનને માફ.
 રવિ પ્રકટ થશે પડી ખેમાં, તાહરો દિવસ જશે કમ વેહમાં;

તું તો જોને વિચારી હોમાં, રાધે કહ્યું માનને માફ.
 શામને મન એક જ આવે, પ્રતિ ઉત્તર કાંઈ ન બતાવે,
 કહો તો પ્રભુ પાએ નમીને મનાવે, રાધે કહ્યું.
 ભૂમ શયન તેં શીદ કર્યું છે, આવડું નેત્રમાં નીર કં બર્યું છે;
 દુઃખ શાને હોમાં ધર્યું છે. રાધે કહ્યું.
 સુહી બુદ્ધિ ગઈ સહુ તાહારી, એડી પીયું સંગે રોશ વધારી;
 એતો બનેને દુઃખકારી. રાધે કહ્યું.
 ગુરુ થઈ સહુને શીખ દેતી, હવે કેમ થઈ રે અહોતી;
 તેનું કારણ શેં નથી કહેતી, રાધે કહ્યું.
 શું કરશે તે માન મનાવી, રાખી મુકટમાં મનની બારી;
 દીધું માનનું મૂળ બતાવી, રાધે કહ્યું.
 સખી કહે સાંભળ સાહેલી, તાં પ્રતિબિંબ દીઠું હેલી;
 નીકર ચાલ દેખાડું સાહેલી, રાધે કહ્યું.
 સાતે વારનું માન ચરિત્ર, કુચુતાં સહુ થાય પવિત્ર;
 હરિદાસની લીલા વિચિત્ર, રાધે કહ્યું.

૫૬.

હાં રે રીસામાં હો રાધા રાણી, રાધા બહુ જો મન પરતાણી;
 તાંહાં ક્રોધવંત થઈ નારી, જઈ ક્રોધે એડી નારી.
 હારે એના મનની વાત મેં જાણી, વેહ વ્યાકુળ સારંગપાણી;
 શ્યામા લલીતાને લેઈ આવો, જઈ શામાળને મનાવો.
 વળી વચન વધારે મોરારી, રાધાજી અતિ ધણી ખ્યારી;
 જ્યારે દૂતી મનાવાને જશે, હારે હરિદાસ કહે કોતક થાશે.

૫૬.

કહે રાધીકા સુયો રે દૂતિ, તું તો શા માટે બોલે જુદી;

તુ તો અણે લટપટ થઈને જઈ, જઈને નાથ આગળ બહાલી યાદ.
પછે નાથ હું સાથે નવ ખોલે, દૂતી તું તો નાશી જશે ઓળે;
ખપ હશે તો આવશે આંહે, બાંહ મહીને ભેષ જશે તાંહે.
પછે ગઈ દૂતી થઈરે નિરાશ, હરિદાસ પુરો મનની આશ.

પદ.

રાધાજી રમવાને આવો,
હું તો તોરા ચર્ણુ કમળ પર વારી રે;
હાં રે જઈ વદન શોભા બહીહારી રે, રાધાજી.
હા રે તુને તેડે છે કુંજ ખિહારી રે.
હાં રે હરિ ઉભા જમનાને તીર રે,
હરિ વ્યાકુળ નહીં રહે ધીર રે;
તેડે તુને સંકરખણનો વીર રે. દાધા.
હાં રે પાથે લાગી કરે પ્રણામ રે,
હાં રે તમે માનો હમારી વાણુ રે;
હાં રે તુને તેડે તે સારંગપાણુ રે. રાધા.
હાં રે હું તો દીન તમારી દાસ રે,
હાં રે હરિ પુરો મનની આશ રે;
હાં રે હર જોડી કહે હરિદાસ રે. રાધા.

પદ.

તમે લક્ષીતા તે માંબળોને વાત, રમવા નહીં આવું;
જોને ખોલારો તારો નાથ, હાવે જોને શું કહાવું.
પહેલાં હમને તે બોલ જ્ઞાને દીધો જી રમવા નહીં આવું.
જોને અત્ય વિહાર જ્ઞાને કીધોજી. રમવા.
મેં તો કુસુમે સેજ સમારીજી. રમવા.

જોને ન આવ્યા કુંજ વિહારીજી. રમવા.
 એવા ખોટારાની થી કહુ વાત, રમવા.
 વાટ જોતાં હવે રે પ્રભાત, હાવે.
 આવે હરિદાસનો રે નાથ. રમવા તો આવું-

૫૬.

હાં રે ત્યારે ખોલ્યા સારંગપાણુ.
 ગદ્દ મદ્દ કંઠે કહે મુખ વાણુ.
 હાં રે દૂતી જાઓ ફરી એક વાર,
 મનાવો સુંદર રાધા નાર.
 ક્ષણ એકમાં લાવો નાર,
 હાં રે કહેજો તેડે જગદાધાર.
 હાં રે જઈ કરીને વચન સમજાવો,
 હરેક રીતે તેડી આંહી લાવો.
 ત્યારે ઉડી દૂતી ક્ષણ માંહે,
 ફરી ચર્ચે નમીને ચાલી તાંહે.
 હાં રે મધ રાધાજીની પાસ,
 હાં રે કર જોડી કહે હરિદાસ.

૫૬.

સાથી.

દંદાવનમાં વિકુલો, રમે ત્યાં રંગ રેલ;
 હું લેવા તુજ મોકલી, હઠ હૈયાની મેહેલ.

ચાલ.

હઠ મેહેલો જી હરજી ખોલાવે, દૂતી પેરે પેરે સમજાવે;
 તાંહાં મળી રે સજા વાજનારી, પ્રભુજી વાટ જુએ રે તમારી.

સાખી.

વજ્ર બેધું ટોળે મળ્યું, વળી મળ્યો સૌ સાથ;
સખી અલૂણ તમ વિના રે, પંથ નિહાળે નાથ.

ચાલ.

સખી નાથજી પંથ નિહાળે, તેનાં અંગે અંગ પ્રજાળે;
મૂકી માન મળોજી સવારે, તાપ તમ વિના કોણ નિવારે.

સાખી.

જ્યેષ્ઠન કાણુ ભંજુર છે, માન મૂક્ય મૃગનયણી;
નવ સતઃ ભૂષણ અંગ સજે, અદ્ય રહી છે રજની.

ચાલ.

રજની અદ્ય રહી નિર્ધાર, રાધા વેગે કરે કાણુમાર;
(હાં રે) રસના એ હમારી હારી, વેગે મળો બ્રહ્મામાન હુલારી.

સાખી.

સ્વામા સન્મુખ નહીં જુએ, દૂતીએ કયોં વિચાર;
મધ્ય નાયક જઇ મનાવીએ, નંદકુંવર અવિધાર.

ચાલ.

હાં રે નંદ કુંવર અવિધારો, નહીં માનેજી બોલ હમારો;
વિનવતાં રસના હમારી હારી, હાં રે સ્વામા થઇ બેઠી અતિ ભારી.

સાખી.

વચન સુણી વનોતા તણું, આસ્થા ચતુર સુજાણ;
જઇ મનાવી માનુની રે, ગ્રહી પિતાંજર પાણ.

ચાલો.

હાં રે મહી પિતાંબર નારી, હાં રે મન હપ્પાણ દેવમેસારી;
તેની પ્રેમની વેદના વામી, હાં રે મળ્યો હરિદાસનો સ્વામી.

પદ.

સુંદર પૂનમ રચણી સુંદર ચંદ્ર,
સુંદર વૃંદા રે વૃંદમાહે ખેલે ગોવિંદ;
સુંદર વંસ વળડતો રે, સુંદર સ્યામ,
સુંદર રાધાણ રે રમે સુંદર કામ.
સુંદર પ્રજ નાર મળી રે સુંદર સાથ,
સુંદર સુંદરી માંહે ભીડે છે બાથ;
સુંદર લતા દુમ લતા સુંદર જમના, તીર,
સુંદર મોર મુકટ સુંદર હળધર વીર.
સુંદર ગુલાલ ઉડેરે કેસર રંગે,
સુંદર વાજાંત્ર રે, વાજે તાલ મૃદંગ;
સુંદર વૈષ્ણવ ગાય રે, હરિ કીર્તન,
સુંદર હરિદાસનો સ્વામી રે જગજીવન.

પદ.

સાંભળ સુંદરી હો, જો તું ખોલી મુશે પ્રાણ.
તો હું લઈશ મહીનું દાણ નહીં માનું કેની આણ. સાંભળ.
મટુકી ભાંજીશ મહીતણી હું લેઈશ મારું દાણ;
ઉપર દાણ કંસનું રે, તે કાંઠાં ગયા તુજ પ્રાણ. સાંભળ.
દાણ લીધા વિના છોડું નહી, જો તું ખોલી વાંઠા ખોલ;
જાણ દેહ સર્વ સાચને હું. રાખીશ તુજને આજ. સાંભળ.

મારગ રોકી માતુની, તે સુકાવી બહુ માન;
હરિદાસ પ્રભુ સ્વામીની લીલા તું અતુર શિરોમણુ કહાન. સાં.

ભક્તિદાસ.

પદ.

ઠંઠણુ ન થઈએ રે કા'ન ગોવાળ, મારો શો અવશુણુ મારા નાથ
તમે છો નટવર નાંડીયા, અમે છિયે બાળે વેશ;
પાલવ ગ્રહીને હરિને રાખીયે, જાવા નહીં દેહ પરદેશ. મારો.
સૂરજને બહુ કમળ છે રે, કમળને રવિ એક;
તમે તો અમારે મન નાથ છો, અમ સરખી નાર અનેક. મારો.
પરણી કરીને પરહરીયાં, ગયા છો પરદેશ;
કેઈ નારીએ તને ભોળવ્યો રે, એવા ધનિક ગોરાદેને દેશ. મારો.
હિમેદવારી એ અવતરીયાં રે, બાંધી તમારી આશ;
મોહ મેલી કેમ પરહરીયે રે, એમ ચણે રાખો પાસ. મારો.
અવર પુરખની આખડી રે, એવી અમારી રીત,
ભક્તિદાસના સ્વામી સંગાતે, પૂર્વ જન્મની પ્રીત. મારો.

જમનાથ.

સાખી.

સરદ નીચા સોહામણી પુરણુ સરી પ્રેમાશ;
વેણુ વચ્ચડી ચિત્રે, તેણે પાક્યાં મોહને પાસ.

પદ.

પ્રેમા કાષ્ઠ મોરલી વાળો, દીસે રે કા'ન ધતારો.
ટંદાવવને મારગ જતાં, પાલવડો સાજો.

મહીને માખણ છુટેહમાં, તન તીહારો, તન. પેલો.
 રૂપે રૂડો રંગ રંગીલો, સહમાં સારો;
 આળ કરે મારી અતિ ધણુરે, આળ.
 પેલો મોહન ધારો. પેલો.
 માતા જસેદા મન તમે, જુઓ તે વિચારો;
 જન પ્રભુ જગનાથનો સ્વામી, તેને ત વારો. પેલો.

નારાયણ.

૫૬.

તલે અજુગતાં આળ કાં ખોલો રે મારી નણદૂલી,
 તમે કલંકની કાટડી કાં ખોલો રે મારી નણદૂલી.
 તમે પાણીલાં કાં વિશેલો^૧ રે મારી નણદૂલી,
 તમે ઠાલાં માટ^૨ કાં ઢોળો રે મારી નણદૂલી;
 નથી રતી ને કાંકરો તોલો રે મારી નણદૂલી,
 રસ લેવા મલોખાં^૩ કાં છોલો રે મારી નણદૂલી.
 તમે કાંચે હાથ કાં છોલો રે મારી નણદૂલી,
 તમે પર્વત કાં ઢંઢોળો રે મારી નણદૂલી;
 તમે વિણ^૪ લિખિયાં^૫ કાં વાંચો રે મારી નણદૂલી,
 તમે જુબ લગારેક ખાંચો રે મારી નણદૂલી.
 તમે એટલો કરો ઉવાંચો^૬ રે મારી નણદૂલી,
 તમે બાચકે નીર કાં સાંચો રે મારી નણદૂલી;

૧ વલોવેલ. ૨ માટલાં. ૩ બાજેરીના રાડાની અડ-
 રનો ગર્ભ. ૪ વિના. ૫ લખેલાં. ૬ ખટખટ.

હું તો તમારે પાસવ બાંધી (જે) આવે તે ઠાજે માહારી
 નણદલી,
 પરમ પક્ષીતાં કુંઆર મોટાનાં (તેહેને) દોષ ન દીજે માહારી
 નણદલી.

રાગ ફેર.

તમેા જણો છો હું હમુ^૭ ઠરું છું,

લોક ન માનશે સાચું;

ગાંગરિ ગાંગરી^૮ માં બોલો રે ગાટે^૯

હું તો ખોળા ઓહું^{૧૦} ને જાયું રે મારી નણદલી.

એક હસ્યા વિના માહારે સરસે,

સાંભળને તું બાધ;

ઓ દીસે આંગણુલે ઉભો,

સાંભળશે તમારો બાધ રે.

મારી નણદલી.

વગતી નણુંદ વટે હલુએસું,^{૧૧}

બાબી ખીજ માં^{૧૨} ઘેહેલી;

જો તું મુજને સાથે તેડે તો,

હું રે આવું પેહેલી રે.

મારી નણદલી.

ના રે બાધ અમે કેમે ન જાજી,

વાંકી વાટે વસાસે;

તમે તમારા મનનું માન્યું કરો,

મ નાખો અમને ફાંસે રે.

મારી નણદલી.

૭ મસ્કરી. ૮ ગાંગરવું-મોટયા (પ્રુમ પાડીને) બોલવું.
 ૯ જોરયા. ૧૦ પાચકું. ૧૧ ધીમેથી. ૧૨ માં નહિ.

વાદ વિવાદ સૂણી કરીને,
 કાંઠાનજી આવ્યા ધાઈ;
 સાંન કરીને સાથે તેડ્યાં,
 સાથે લિધાં નણુંદ બોળાઈ રે, મારી નણુદ્દલી.
 એને ખાધે ખાંહેં ધરીને,
 વિચમાં^{૧૩} રહ્યા વનમાલી;
 સુરત વિલાસે જે જણુ રિઝ્યાં,
 વચમાંથિ કય કય ટાળી રે. મારી નણુદ્દલી.
 વિલસી નાર ભોગ ભર વરસી,
 બલૂં કીધૂં વિષાલૂં^{૧૪};
 નારાયણ પ્રભુ મેળ કર્યા પછે,
 ન કેહે ગોઈ ને કાણું રે. મારી નણુદ્દલી. ૧૪

વનમાળી.

૫૬.^૧

તમે જ્ઞાને રે આવ્યાં પ્રજા નાર,
 મંદિર પરહરીયાં;
 પર હરીયાં રે નાંનાં બાલ,
 પ્રજાની સુંદરીઓ. ૮૬.
 મધ્ય નીશાએ રૂડાં મંદિર તજીને,

૧૩ વેચમાં. ૧૪ નહાઈ, ખરાબ હતું તે સાઈ
 કર્યુંના અર્થમાં.

૧ રાસ પંચાધ્યાયીમાંનું ૫૬ જાણાય છે.

શાને આવ્યાં વન મોઝાર રે;
 એક એકથી અતિ રૂઢાં દીસેા છો,
 તમે છો રે કુળવંતી નાર. પ્રજની સુંદરીઓ
 મનમાં વિમાસીને અબલા રે બોલ્યાં,
 તમે શું કહો છો પ્રાણુજીવન રે;
 વર્ષ તમારો જો અમને કલો તે,
 તમે જો જો વિચારી રે મન. પ્રજની સુંદરીઓ
 વેદ પુરાણમાં સુષ્ટીયું રે હશે,
 શ્રીને બજવો કંથ રે;
 મારે બજવો વનમાળીનો બહાલો,
 હે વિનવે વૈષ્ણવ જન. પ્રજની સુંદરીઓ

ઉકાભાઈ.

૫૬.

કાદાન કાળો બહુ રૂપાળો, અમસું કરતો આજ હેલી,
 પાણી જાઉં ત્યારે પુઠળ આવે, સમજે નહીં લગાર હેલી.
 વાર કહું ત્યારે વાહાલે આવે, એવો છે નંદલાલ હેલી;
 મોર મુકટ શીર છત્ર ખિરાજે, કુંડળ ઝળકે કાન હેલી.
 હાવનની કુંજ ગલીમાં, ગાયે તે ગોવાળ હેલી;
 શિકાના સ્વામીનો સ્યામળો, ઉતારે ભવ પાર હેલી.

વલ્લભદાસ.

૫૬.

સગા સંધ્યાએ સંચર્યા, જમુનાને આરે. હાં હાં રે જમુ-
 નાને આરે.

ફર્લભ દર્શન દીજીએ, જહાલા સ્થામ શરીરે. હાં હાં રે. જહાલા
 ગોવાલીઆના વૃંદમાં, જહાલો રમતા દીઠા હાં હાં રે. જહાલો
 ગતી ગધ ને ગભરાધ પડી, અતિ લાગ્યા મીઠા. હાં હાં રે. અતિ
 સખી ટોળે મળી માહરી, સહુ ગતિ મતિ ખોધ. હાં હાં રે. સહુ
 શ્રી વલ્લભ પ્રભુ પાતળા, ખીજો અવર ન કોધ. હાં હાં રે. ખીજો
 પદ.

સખી સંધ્યાએ સંચર્યા, જમુના જળ ભરવા. હાં હાં રે. જમુના
 વાટે મળ્યો વર્ણગીયો, મારાં દુખડાં હરવા. હાં હાં રે. મારાં
 મેં પૂછ્યું મન ભાવતું, છખીલાજી વાંડે. હાં હાં રે. છખીલાજી
 સારાં છીએ અમે સુંદરી, આશીષ તમારું. હાં હાં રે. આશીષ
 કોઈ દિન ઘેર આવો નહીં, જાતાં ને વળતાં. હાં હાં રે. જાતા
 શ્રી વલ્લભ પ્રભુ પાતળા, મારગડે મળતાં. હાં હાં રે. મારગડે

ગેમલદાસ.

પદ.

માવા મહીની મટુકી મારી મેલનેરે,	
હેમખેમથી લઈ જઈ મારી હેલને રે.	માવા.
જહાલા હમે મહીઆરી રાજ કંસનાં રે,	
દાણુ નહીં તો દેધએ ગોરસનાં રે.	માવા.
જહાલા શીદને રોકો છો મુંને વાટમાં રે,	
માખી પડશે મહીઆરીના માટમાં રે.	માવા.
દાણુ લીધાની રીત નથી આવડી રે,	
તું તો વેગે ચરાવે આવડી રે.	માવા.

પીઓ મહીડાં તો તેડી જઈ મહોલમાં રે,

દુર્જન દેખે, કાઢાના બોલમાં રે.

માવા.

ગુર ગાય ગેમલ રથ ખેડશું રે,

અંગે સોલસે ગોપીઓમાં મહાલશું રે.

માવા.

ભુલાભાઈ.

પદ (વસંત).

રાજ શિરોમણી રાજ્યો રંગીસો,

દામોદર રાય.

રાજ.

તેથી બંધાણી મારી પ્રીતડી,

અધક્ષણું અળગો ન થાય.

રાજ.

સુખ સાગરની છોલમાં રંગ બીની,

બકત ભુલો જશ ગાય.

રાજ.

અંબારામ.

પદ.

કુમુદિ કુડે ભરી રે, તેની સેન્યાનો નહીં પાર રે;

અહંકાર નામ મહા હસ્તી બળીયો, માહે કુડ છે છડીદાર રે. કુમુદિ.

અધર્મની અંબાડીએ ખેડો, પાપ છે કુંતાર રે;^૧

અસત્ય અંકુશ જૂઠું હાંકે, ક્રોધ હય નિર્ધાર રે. કુમુદિ.

પલાણુ તો છે રે રીસનાં, તામસ ડંકાદાર રે;

દીવાન તો છે કાળઆકરો, વળી લોભ છે છડીદાર રે. કુમુદિ.

કામ કરેદા જોર છે, મોહતણાં હથીઆર રે;
 નિંદાની તો નોખત વાજે, આળસનો અધિકાર રે. કુખુદિ.
 બ્રમણા દુઝ્યા બીડો ઝાઝી, શોક સાંસો શૂર રે;
 જ્ઞાન ગદમાં તૂટી પડે, કરે ચૈતન્યને ચૂર રે. કુખુદિ.
 અબણુ અવણુ આગળ ચાલે, પ્રપંચ વાદી સાથ રે;
 મદ મત્સર બે દારે ઉભા, દંભ સેનાનો નાથ રે. કુખુદિ.
 આશા તૂણા દુર્માર્તિના, બાથા ભરીયા ખાણુ રે;
 મમતા વિષયા તોપ ચઢાવે, ભાવના કરે ભંગાણુ રે. કુખુદિ.
 હુંપદની સુખપાલ પાલખી, અહંકાર ચમર થાય રે;
 અદયા તો સેનાનું બળ છે, અજ્ઞાન સાથે જાય રે. કુખુદિ.
 પાખંડના તો ગોળા વરસે, દારૂ દ્રોહ કહેવાય રે;
 કર્મતણા શબ્દ થાય છે ઝાઝા, એવામાં કેમ રહેવાય રે. કુખુદિ.
 કણુ કટકને કેમ જીતારો, હરિ રાખો તેમ રહીએ રે;
 દાસ અંબો કહે દુઃખ બહુ છે, રાવે કોની જમએ રે. કુખુદિ.
 પદ રે જીવં.

આ તન મોટો આતમા,^૧ માંહે અનુભવનું રૂપ રે;
 સતગુરૂની શુંજે ગ્રહે તો, પ્રકટે માંહેથી અનુપ રે. આ તન.
 શીલ સંતોષ સદા સત જ્ઞાની, એ તો ચારે ચરણુ રે;
 નિવૃત્તિ બે નેત્ર બિરાજે, દયા દાન બે કરણુ રે. આ તન
 સોહંકાર તો શિષ અનલનું, નાસિકા છે ધ્યાન રે;
 ક્ષમા રૂપ સર્વ અગે શોભે, સ્મરણુ છે નીજ પાન રે. આ તન.
 પ્રીત પલાણુ કર્યું છે ઉત્તમ, ભાવ લગામ છે હાથ રે;

ધર્મ ચાલે ચાલે છે ચંચળ, સત્યનો છે સાથ રે. આ તન.
 પ્રેમના તો ભાથા ભરીયા, સુરતા રૂપી બાણ રે,
 ગુણના ઘોડા અસંખ્ય ચાલે, આરતનાં નિશાન રે. આ તન.
 વિવેકરૂપી વેશ ધર્યો છે, દીનનાં બક્ષતર સાથ રે;
 ભક્તિ ઢોલ નગારાં વાજે, એ કટકનો પોકાર રે. આ તન.
 ધીરજ ધૂળને એલે ઉછાંબે, એ અઢંગારો પીંઢાર રે. આ તન.
 લેહે લાગી સેન્યા ભાગી, ચૈતન્ય ઉભો બાલ રે,

*

*

*

*

કૃતાર્થ કીધો ગઢને લીધો, થયું મહાગુરુ શબ્દે જાણુ રે;
 આત્મ અનુભવ જાગીયો, પછે અંબા ઉચ્ચો બાણુ રે. આ તન.

ભુવન ભકત.

૫૬.

ગોવિંદ ગુણ ગાઠ લે મન ઘેલા,
 તમે થાઓને વહેલા વહેલા.

ગોવિંદ.

કાયા પાણીનો પરપોટો, અંતે એ ભરોસો ખોટો,
 જગમાં વળી જશ છે મોટો રે.

ગોવિંદ.

મન તું માઈ માઈ કરતો, સગાં સખંધી સાથે લલતો;
 તું તો હીંડે છે રડવડતો રે.

ગોવિંદ.

જીવ તારાં માતા પિતાને બાત, કંઈ નહીં આવે સાથ;
 તારે જવું એકલડાં વાટ રે.

ગોવિંદ.

જીવ તારે અવરતણી છે આશા, વેશ ધણો ને થોડી રાત.
 ક્ષણમાં થઈ જશે પ્રભાત રે.

ગોવિંદ.

એવી વૈષ્ણવ જનની રીત, કરી લે સ્યામળીમાશું પ્રીત;
મકત લુવન કહે હરિ મજી કર હીત રે. ગોવિંદ.

ભવાનનાથ.

પદ. રાગ ભૈરવ

આવરદા જાયે વહું, આજ કાલ કરતાં,
સંભાળને તું કાંઈ નર, આયુ પલક પલક જાયે વહું.
એટલું તું માન્ય કહું, વાર નહિ રે મરતાં. આવરદા.
કર્મ જાળમાંહિ પડ્યો, ચોરાશીમાં રડવડ્યો,
હજી લગિ છેહ ન જડ્યો, જો નર શરતાં. આવરદા.
અસ્થિરની તું આશ મહેલ, શ્રીરામ સ્મર્યુંમાં કર વેલ.
મૃગજલની વેહે છે હેલ, તમ ન થયો ભરતાં. આવરદા.
સ્મરને ભવાનનાથ, આઘ અંત એનો સાથ,
પુડતાં ગ્રહી લે હાથ, વાર નહિ રે તરતાં. આવરદા.

કુબેરદાસ.

પદ

અમને જાણે તેને અમે જાણીએ રે,
આ જમત ફરે માયા ધાણીએ રે. અમને.
અમને જાણ્યા સગાળશ્યા વાણીએ રે,
કુંવર કલ્યાને ખાંડ્યો છે ખાણીએ રે. અમને.
અમને જાણ્યા સવરીબાધ શાણીએ રે,
બોર આરોગ્યાં પુરુષ પુરાણીએ રે. અમને.

અમને જાણ્યા તે દ્રૌપદી રાણીએ રે,	
ચીર પુર્વાં તે પુરુષ પુરાણીએ રે.	અમને.
અમને જાણ્યા જૂનાગઢ નાગરે રે,	
કાખ્યાં કર્યા છે કોરા કામળે રે.	અમને.
જીએ પથરો ના બીંજે પાણીએ રે.	
એ તો લુબ્ધ રહ્યો છે કુડી વાણીએ રે.	અમને.
ગુર પ્રતાપે ગોવિંદજી બોલીયા રે,	
મારા સંત અમરાપુર મહાલીયારે.	અમને.
અમને જાણ્યા મીરાંબાઈ રાણીએ રે,	
ઝેર આરોગ્યાં પુરુષ પુરાણીએ રે.	અમને.
ગુર પ્રતાપે કુબેરજી બોલીયા રે,	
મારા સંત અમરાપુર મહાલીયા રે.	અમને.

ખેમદાસ

પદ.

બની આવે તો રામ નામ લાઇએ રે,	
નીકર મુગાં રહીએ.	
આ રે સંસાર સર્વે, વહયો જાય છે,	
વહેતા સંગાતે નહીં વહીએ રે.	નીકર.
મોટા પુરુષનો મેળો મળે ત્યાં તો,	
મહા પદ કરે મર્મ લાહીએ રે.	નીકર.
કદી કહણુ કોઈ વચન કહે તે તો,	
સહેતાં આવ્યાં ને સહીએ રે.	નીકર.

કહે ખેમદાસ એ છે વેદની વાણી
લખીને રાખજો તે હમએ રે.

નીકર.

કેળવરામ

પદ.

આણી રે વેળાએ તમે સહુ શીદ આવ્યાં, શું છે તમારે કામ રે,
ધામ તજી તમે આવીયારે, એવું શું રે દીઠું વન માંજ રે.

સહુરે મળી શીદ આવ્યાં.

પતિવ્રતા ધર્મ પાળીએ રે, રહી પોતાને ધામ રે,
અલગું મન ના દોડાવીયે, મન ઠરાવી રાખીએ કામ.

સહુરે મળી શીદ આવ્યાં.

આ દિલથી અધિક કરો રે, દિલની વાતે ચાહો રે.
કેવળના સ્વામી એમ કહે, તમે અખળા અહીંયાંથી જાઓ.

સહુરે મળી શીદ આવ્યાં.

લીલાદાસ

પદ.

નીળમાર નાવ લાવ રે, નીળમા નાવ લાવ રે,
નાવ લાવે તો પાર ઉતરીએ રે અમે કારજ તારાં કરીએરે.

નીળમા.

નીળમે કહે શું ચાશે રે, માફ નાવ ગમન કીડી જાશે રે,
ત્યારે છાકરડાં શું ખાશે.

નીળમા.

નીજમે કહે વાત વીચારી રે, મારા નગરની થઈ તું નારી રે,
નીજમા.

નીજમને મોટી આશ રે, ગુણ ગામ લીલાલાસ રે.
નીજમા.

નહાનો ભક્ત.

પદ: સામેરી.

જહાજને બનાવ્યું રે જહાસે મારે જળ થકી રે,
હાં રે એનો કરનારો કર્તાર,
પાટીયાંને જોડ્યાં રે, જુદી જુદી જાતનાં રે.
હવે એને અજ જળનો રે આધાર. જહાજ.
મનસા તે નારી રે, માંહી હીંડે મલપતી રે,
હવે એને નવરાધ નહીં રે લગાર;
માર તો મેહેલ્યો રે, ભવના ભવ તથો રે.
મેહેલ્યું ભવ સાગર મોઝાર, જહાજ.
નગર તે ભાગ્યું, રે માંહ્ય પડ્યું ઉલકું રે.
હાં રે એનો રાજા રીસાઈ જાય.
ઝોસડીમાં તે છીધારે, અંગે લાગ્યાં નહીં રે,
હવે એનો કરવો કોણ ઉપાય. જહાજ.
તેડું તે આવ્યું રે, હવે તો હમૂરનું રે,
જહાલા મારા કાણ ના રહેવાય.
દાસ નહાનો કરી રે સાંભળો પ્રભુ વિનતી રે,
જહાલા મારા અવગુણનો નહીં પાર. જહાજ.

કેલેયો.

૫૬.

માલ જોઈ ને રે શુભાન, ના કર કાચી કાયાનું અભિમાન,
 ઘેર ઘોડા ને ઘેર હાથીઓ રે, સોનેરી પલાણ.
 જીવપતિ જેવા ચાલ્યા ગયા, જેવું પીપલીયાનું પાન. ના કર.
 સાવ સોના ની પેટી ઘડાવું, ઉપર જડાવું ચાપ,
 સાત પાંચ અંદુકીયા ખડા રખાવું, તો ઝખ મારે જમડામ. ના કર.
 ખરે અપોરે દીપક જળે ને, જમડે દીધી દોડ,
 સાત પાંચ અંદુકીયા ખડા હુવા, ત્યારે જીવની થઈ કુંડા કુંડા. ના કર.
 શોક સધળા લાંચ ભરે છે, જમડા જ લાંચ જ ખાય.
 જમડા જ્યારે લાંચ જ ખાશે તો, મડદાં મશાણે ન જળાય. ના કર.
 કોગે તે દિન આશમે રે, કૃષ્ણે તે કરમાય.
 ચણ્યાં દેવળ ગીર પડે એ તો, હાયા ધરે તે મરી જાય. ના કર.
 સાધુની કરીએ ચાકરી રે, ઉપર દીજીએ દાન.
 મણે રે કેલેયો એટલું જાણું, તાં ધમે થશે નિર્વાણ. ના કર.

રામદાસ.

૫૬. રાગ સામેરી

જગીને તુ જોની રે અભિમાની જીવડા રે,
 શું રે સુતો થઈ ગયો પ્રભાત. જગીને
 પર નીંદા રે અતિ અવણે સુણી રે,
 નવ કીધો સાધુ કરો સંગ.
 ધર નારી નિર્ખી રે, ધણી તે તો પ્રીતસુ રે.

હવે તારી ઇન્દ્રિય થઇ છે ભંગ.
 સગાંને કુટુંબી રે, કોઇ તારૂં નથી રે,
 નથી તારી નારી સુત પરીવાર;
 જ્ઞાને તું તો જ્ઞાને રે, માંડે માંડે કરી રે.
 જ્ઞેને તું તો મનમાં કરી વિચાર,
 પેટને કાળે રે પ્રપંચ કીધા ધણા રે.
 પણ તોએ લેવો પડે શિર ભાર;
 દુઃખ ધણું દીધું રે, કોડી એક કારણે રે,
 હવે ખાશો મોટા મુગદરના માર.
 વિષયમાં વહવાયો રે, ઊન્મર ઓછી કરી રે,
 હવે તારો ઊડી ગયો, સહુ સાથ.
 રામદાસ પ્રભુને રે, બળે હજી પ્રીતસું રે,
 હજી લગી દોરી છે તુજ હાથ.

નગીને.

નગીને.

નગીને.

નગીને.

નીરાંત ભક્ત.

૫૬.

ધન્ય ધન્ય જીવું રે તેનું જાણવું, જેણે ગોવિંદના ગુણ માયા.
 સેવા સ્મર્યું તેનું સહુ કહે, પરમેશ્વરની પેરે પૂજાય. ધન્ય ધન્ય.
 દેહ જવાનો રે જૂઠો જાણવો, મોહ માયામાં નવ બંધાયો;
 જીવન મુક્ત તેને જાણવા; આપે આપ હિલટમાં સમાયા. ધન્ય ધન્ય
 ફેરા ફરી આવ્યા વારે વારે, મનુષ્યા દેહનો મહિમા મોટો.
 સુર નર સરખા એને ચહાય છે, સ્વપ્નાવસ્થા સંસાર છે મોટો. ધન્ય.
 જન્મ મર્યુંનું જોખમ છે જીવને, લક્ષ્ય ચોરાશી ફેરા રે યરવા:

કેચી નીચી યોની આવીયો, મહા દુઃખ જાણી હરિવર વરવા. ધ.
 વારે વારે વંદુ સત ગુર દેવને, અંતર જામીને ઝોળખાવ્યા;
 આસો મનથી ક્ષણું નવ વિસરે, ભાવે ભૂધરજી મન ભાવ્યા. ધન્ય.
 મન કર્મ વચને માગો તે મળે, સંત સમાગમ કરતાં કરતાં;
 નીરાંત નિર્ભો હરિ નામને, નિર્ભે થશો નામ સમરતાં. ધન્ય.

૫૬.

મહિમા મોટો રે હરિના નામનો,
 વાણીએ વણ્યામાં ના આવે;
 સુર નર સરખા કોઇ નવ કહી શકે,
 નેતિ નેતિ નિગમ ગાવે.

મહિમા.

સાધન કરવું કંઈ નવ સંભવે,
 જપ તપ કરણીથી છે ન્યારો;
 યોગ સમાધીએ કોઇ જાણે નહીં,
 એહેવું અગમનું અંધારું,
 મર્મ ના જાણે એવું જાણવું,
 સતગુર મળતાં મુલમ થાશે;
 ખીજું કરવાનું કાંઈ ના મળે,
 એવું અંતરમાંહી ઝોળખાશે.

મહિમા.

મહિમા.

અધમ ઉદારણુ એવું નામ છે,
 ભવ તરવાનું નાવ કહીએ.
 આશો ખીજો એકુ ના મળે;
 વિસારશો ના હરિવર હૈયે.
 નર ને નારી જે કોઇ સાંભળે,

મહિમા.

આબ્યો અવસર દુર્લભ દાવે;
નીરાંત નિર્જો હરિના નામને,
હદ થઇ છે તો હાવે.

મહિમા.

પદ રાગ સામેરી.

હરિજનને નીંદે રે, ત્યાં રહીએ નહીં રે,
મુખ તેનું ધ્યાન સમેવડ જેહ;
નિંદક નારી રે, જેવી જેની કૂતરી રે,
અસવું બ્યાં લગી કુશળ દેહ.

હરિ.

ગમ શું જાણે રે, કપૂરના સ્વાદને રે,
જેને છાંડી જણસના ભોગ.
એ મૂર્ખ શું જાણે રે, મહિમા હરિતણે રે,
જેના મુખમાં લવ વાણીનો રાગ.

હરિ.

દુરજ ઉઝ્યો રે, ધ્રુવડને ગમે નહીં રે,
જેને અંધાઈ આંઈ પહોર
એ પામર શું જાણે રે, મહિમા ગુર તણે રે,
જેને હૃદયે નહિ દયા નડોર.

શિવને વિરંચી રે, જેના જશ વર્ણવેરે.

તત્ત્વ ત્રણે ભોકમાં વિચાર,
નિરાંતના સ્વામી રે, સમર્થ શ્રી હરિ રે.

હાલો મારો ઉતારે ભવ પાર

હરિ.

પદ. રાગ સામેરી.

સામેરી સુહાગી રે, મુખી સતગુર મળ્યા રે.
મળતામાં મનમાં ઉપજે હેત,

કરુણાને કીધી રે, કહું છું કાનમાં રે,
કલ્યા પછી પ્રીછવીએ સહુ પેર. સામેરી.

પ્રેમ રસ પાયો રે, તૂણા ગઘ ટળી રે,
આશા અન્ય દેવની ગઘ,
આપે ઝાળખાવ્યું રે, ભૂલ ભાગી ગઘ રે,
સુખ ઉપજાવ્યું સમજણ માંહી. સામેરી.

તેણેને સમે રે, મન માંડે સ્થિર થયું રે,
આવર્ણું લૂંટી ગયું આકાશ.
નિરાલંબ નિષ્કર્ણું રે, નામ નારાયણ તાણું રે;
પણમાં કીધો પોતાનો દાસ. સામેરી.

આશીર્વાદ દીધો રે, દીનને દયા કરી રે;
મસ્તક ઉપર મૂક્યો હાથ,
નિરાકાર નિષ્કર્ણો રે, આવ્યો આનંદનો રે;
દર્શ્યોમાંહી વિશ્વ વિશ્વનો નાથ. સામેરી.

મન વાંચ્છિત રે, ફળ મુજને મળ્યું રે;
કરવો કાંઈ ન રહ્યો ઉપાય.
પારસને પાયો રે, પ્રભુના નામનો રે;
નીરાંત નામે નિર્ભય થાય. સામેરી.

પદ. રાગ સામેરી.

સંતની સંગત રે, મર્ણે ન મૂકીએ રે,
મૂકીએ તો ચાર દિવસનો ભ્રાવ,
માટે મન રાખો રે, સદા નીહાળતું રે.
વિલમ ન કરશે આવ્યો દાવ. સંતન.

દીનતા મ્રહીને રે, સેવા દાખીએ રે,
નિત્ય નિત્ય કરીએ નવલા નેહ,
સેવા ને સઝી રે, સતગુર દેવની રે,
નૌતમ સમજી લેવી તેહ. સંતની

મન કરી ઠામે રે; તવ તાઈ થશે રે,
ઠળશે દુર્મતિનો ડાઘ.
ખરા ખોટાનું રે, થાશે તુંને પારખું રે,
બળશે માંહે સત્ય જ્ઞાનનો બાગ. સંતની.

જન્મો જન્મના રે, જશે તારા મોરચા રે,
ઉજવળ થાશે તારું રૂપ,
કર્મની કરણી રે, ફરી તો લાગે નહીં રે,
સેવ્યા માટે સાચા સંત સ્વરૂપ. સંતની.

સંત સ્વરૂપી રે, બવમાં નાવ છે રે,
વીરજા કોઇ એક બેઠા જાય,
જે જન બેઠા રે, તે જન બવ તર્યા રે,
નીરાંત ધીજી ગોથાં ખાય. સંતની.

૫૬ રાગ સામેરી

સખી મુને બહાલો રે, સુંદર સ્યામળો રે,
શી કહું બહાલખણીની વાત.
રિવેક ને સ્વરૂપી રે, વિસરતા નથી રે,
પળ પળ ધડી ધડી ક્ષિન રાત. સખી.
આસને ઉચ્છવાસે રે, સખી મુને સાંભરે રે.
બૂધર ઉપર ધણે રે બાવ,

ગોરાંદ ને વિના રે, કંઈ ગમતું નથી રે,
 લઈએ એના લકીતપણનો લ્હાવ. સખી.
 મનડું રહ્યું છે રે, સખી એને મોહીને રે,
 ચંચળ ચિત્તડું ચાલે નહીં,
 આંખલડી તો રહે છે રે, એના ઉપરે રે,
 તે તો બહાલો હૃદય કમળ માંહી. સખી.
 પ્રભુજી પધારે રે, મંદિર માહરે રે;
 તે તો બહાલો વસીને રજો છે વાસ,
 નીરાંતના સ્વામી રે, સમરથ શ્રી હરિ રે,
 પૂરે મારા મનડા કેરી આશ. સખી.

રામકૃષ્ણ.

૫૬.

એક રે દિવસ એવો આવશે, મને સખજો રે સાલે;
 મિત્ર મળ્યા બહુ પ્રકારના, તેનું કાંઈએ ન ચાલે. એક રે.
 સાવ સોનાનાં ઝૂંપડાં, ભાત ભાતના વાગા;
 અંતકાલે લેશે ઉતારીને, ખીજી શોધવા લાગ્યા. એક રે.
 ઉંચી રે મેડી મંદિર માળીયાં, સોડ તાણીને સુતો;
 કાઢો કાઢો એને સહુ કહે, જાણે જન્મ્યો જ નોતો. એક રે.
 સગાં રે સગાં તમે શું કસે, સગાં સેનાં રે ભાઈ;
 આગળથી અલગાં રે'શે, સ્વાર્થની રે સમાઈ. એક રે.
 કાકા કુટુંબ પરિવાર મળ્યું, વળાવીને વળશે;
 બલાં રે જંગલ કેરાં લાકડાં, કાપા લોમાં રે બળશે. એક રે.

કાઠીલા સ્વરની કામિની, બેઠી ટગટગ જીએ;
 કંધએ ન દીઠું તેણીએ, ઉભી ધ્રુશકે રૂએ. એક રે.
 કેનાં છોર કેનાં વાછરું, કેનાં માય ને પાપ;
 જવું છે જીવને એકલું, સાથે પુણ્ય ને પાપ. એક રે.
 નથી ત્રાપા નથી તુંબડાં, નથી તરવાનો આરો;
 શમકૃષ્ણ જન રંકને, બવ પાર ઉતારો.
 એક રે દિવસ એવો આવશે, મને સખળો રે સાથે.

પદ.

તારાં મુખડાં ઉપર બલીહારી રે,
 સુંદર શામળીયા;
 હું તો જાઉં છું બલીહારી રે,
 નંદજીના નોંધડીયા. એક.
 મંદિર મારે આવો મોહનજી,
 પાસે છે ઓ પેલું;
 સ્નેહ તણી રે મુખડી તારા,
 મુખડા આગળ મેહેલું રે. સુંદર.
 તે દહાડાના મારગ મળીયા,
 ને મુખડા સ્કામું જોયું;
 કામ કાજ મુને કાંધ ના સૂએ,
 પૂરું મનડું માઈ મોલું રે. સુંદર.
 તે દહાડા સંબારો મારા જ્ઞાલા,
 જે વૃંદાવનમાં રમતાં;
 મીટ રે મીટ મળીને રે હસતાં,

૧. ન હતોનું હુંકું અશુદ્ધ રૂપ.

મારે અંગે તે અમૃત ઢળતાં રે. સુંદર-

શું કરીયે જે અખળા અવતરીયા,
(વહાલા) મારાં ઓછાં તપ છે અંગે;
નહીં તો રે સખા થઈને રે નીશદિન,
કરતાં હરિની સંગે રે.

સુંદર.

જીભલડીએ હું નીશદિન ગાઉં,
જેવી લીલા પ્રભુએ કીધી;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ મારે વહાલે,
વેચાતી મુને લીધી રે.

સુંદર-

પદ.

જળકે કુંડળ કાન વિકૃત વાંસલી વળડે;
મેર મુઠ મારે લેધ, ગૌ ચારી ઘેર આવે.
સાંજ સમે વળનો વહાલો, સાંજ.
સહુકોને મન ભાવે.

જળકે.

પ્રીત વચનનો છે પ્રભાવ, એમાં ગરકાવે;
ધમધમે ધુધરી ઠમકે ચાલે, છંદ કરતો આવે. જળકે.
હરિ ભાવ તિલક છુટી લટ, ગોર જ ગાલે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ આવતો દેખી, દેવતા વધાવે. દેવતા-
જળકે કુંડળ કાન વિકૃત વાંસલી વળડે.

પદ.

શામળિયા સાથે રે રમીએ, શામળિયા સાથે;
જ્યાં જ્યાં રે બીડ પડી આપણને, ઉગાર્યાં નાથે રે.

રમીએ-

દારે તમે આવોની રહીઆણી રમીએ, વંદાવનમાંહે.
 આ અવસર રૂંડો છે રસિયા, કોડ ધણા થાય રે, રમીએ.
 જીવતી જીવ વચ્ચે વનમાંણી, બહાલા મારા ત્રીકમ દે તાલી,
 સધળી સખીઓ લે બામણાં રે, મુખ નિહાણી નિહાણી રે.
 રમીએ.

એવાં નેંલુ સલૂણાં નાવત્રીયાનાં, લટકે હું મોહી
 ગ્રાહ લુવનમાં રે તુજ સમેતડ, ન દીડો મેં કોઈ રે. રમીએ.
 પૂર્વે પુણ્ય કરીને પામ્યાં, બહાલા મારા સમર્થ ત્રિકમનું પાસુ
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ સર્વસ્વ સોંપી, એના દાસકલા થાશું રે. રમીએ

પદ.

પટોળી કેની રે પે'રી લાબ્યા,
 આજ તો રે અતિ અલખેલા બાબ્યા;
 સાથે સુંદરીને શે' નહીં લાબ્યા! પટોળી.
 તમારે તે રે કેવી છે વહાલી,
 બાહુડલી રે કેની કંઠમાં ધાલી;
 આવા હરિ હાથ દીજીએ તાલી. પટોળી.
 અધર રસ પીતાં કેવું લાગ્યું,
 સખીઓ રે કહેશે તો આગુ;
 આવો હરિ જોવા માન જ માગુ. પટોળી
 ચળકતા રે ચોળી કરા ટાંકા,
 ચુડીના રે અંગે પડયા છે આંકા;
 પ્રભુ તમેા હીરો છો અતિ વાંકા. પટોળી.
 ચળકતા રે ટોડર તમ બણી ધસીયો.

હું તો ત્યાં રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિયો;
જહાસો મારો મુજ સહામું જોડ હસીયો. પટોળી.

૫૬.

પટોળી રે પેહેરી છ મેં માગી,
ફડી રે દેખીને રડ લાગી;
સખી એમ આલો નહીં કો માગી. પટોળી.

અધર રસ પીધો હાથ તે જાણે,
કાલાને કોણ માણસમાં આણે;
એવાં સુખ તમ વિના કોણ વખાણે. પટોળી.

મારું મન તમને મળવા ધાયું,
કેવડીયાને કાંટે તન સોરાયું;
તો એ તે ચિત્ત ચુડીનું સાથું. પટોળી.

છમકલુ રે કરતાં ચીર વધુટયો,
સન્મુખ જોતાં હાર જ તુટયો;
હું તો ત્યાં રામકૃષ્ણ પ્રભુ જુઠો. પટોળી.

૫૭.

પાવન ધર કીધાં રે,
પધારો હરિ પાવન ધર કીધાં;
આજ નુપમ મંદિર શણગાર્યા,
હજવેસું દીધાં રે. પધારો.

ફૂંધડે ઉમર ધોડેં ધસમસતી,
તોડશે તોરણ બંધાવું;
પ્રાણનાથ પ્રાણુણા ધેર મારે,

સાચો સ્નેહ જણાવું રે. પધારો.

ભાગ્ય જુઓ આહીરડાં કેડે,

હું તો ઉભી ઉભી હેરું.

તેહ પ્રભુ મારે મંદિરે પધાર્યા,

દેવતણું દહેડે રે.

પધારો.

અધમ હિંદારણ, ગુણીકા તારણ,

કૃણુ વર્ણ કૃપાળી,

રામકૃણુ પ્રભુ દર્શન દુર્લભ,

(આળસુને) ઘેર ગંગા આવી ચાલી.

પધારો.

પદ.

કોડીલા કહાનજી કાળા; રંગીલા વાંસલી વાળા;

પાંચ પટાનો ધાધરો રે, હીંડતી માંડામાંડ;

લટકે બેઠું બેડલુરે, (૨)

મુને કહાન જોવાના કોડ-કોડીલા.

ચોળી તે ચંપા વર્ણની રે, મારે પેહેરણુ દક્ષિણી ચાર.

અવર પુરૂષની આખડારે, (૨)

મને બડાલા લાગે સ્યામ શરીર. કોડીલા,

ચુડલો પહેડે રૂડલો રે, મુને રૂડળો* ખુચે કાન,

નિત્ય ગુંથાવું જુડલો રે, હું નિત્ય ગુંથાવું, જુડલોરે.

મુને શામળો કરે સાન. કોડીલા.

આમ્રણુ પહેડે આપતાં રે, કુંકુમ કાજલ સાર,

રામ કૃણુ પ્રભુ પાતળા રે, રામકૃણુ. પ્રભુ. પાતળારે.

* શબ્દનો અર્થ સમજાતો નથી.

મારી આંખડીને આધાર, કેડીલા.

પદ.

ઝુલે ઝુલે રે કાનજી જમુનાને તીર.

સંગે શ્રી શુભ રંચ શરીર

ઝુલે.

બાંધ્યો રે હીંદોળો કદમની રે ડાળ,

હીરા માણેક જડીત પ્રવાહ,

ઝુલે સ્યામ મદન ગોપાળ.

ઝુલે.

નીલ પીત પટ સોહે અંગ;

ગૌવર સ્યામ શુભ શુભ અંગ.

૩૫ છપીલા ઉઠે તુરંગ.

ઝુલે.

સુર નર મુનિ કરે જય જયકાર.

કુસુમની વૃષ્ટિ ગમને થાય;

રામકૃષ્ણ પ્રભુ નાચે ને ગાય.

ઝુલે.

વિષ્ણુંદાસ.

કૃત્ત મંડળીનું કીર્તન.

પદ.

હારે સખી ઝંમકે તે ઝંઝર ઝૂંતતાં,

હારે તાંહાં ઝંમકે ઝુમણુ ને ઝાલ રે.

હારે સખી ખલકે તે કાંકણ કંકણી,

હારે હર મુક્તા ધનના હાર રે.

હારે સખી.

હારે જમુનાનું તીર રણીઆમણું રે,

હીંડોળો તે લેહેરે જાય રે;

હારે સુખ મુખરે શ્રી સુદરી,
તાહાં ત્રિવિધિ ઢોળે વાય રે. હારે સખી.
હારે નવ જ્યેન નવ નાગરી,
હારે તાંહાં નવલ નાહોલીઆસું નેહ રે.
હારે લધુ લાધવી કરે ચાલવે.
હારે તેનું રૂપ વર્ણવું ન જાય રે. હારે સખી.
હારે સખી ગિરિધર ઘાસે કુમણી,
તહીં લલીતાજી મંગળ ગાય રે;
હારે સખી કેસર ચંદન કરે છાંટણાં,
તાંહાં અખીલ ગુલાલ સુરાસ રે. હારે સખી.
હારે સખી પુષ્પ વૃષ્ટિ કરે દેવતા,
ગુણ ગાય તે ત્રિણ્ણદાસ રે. હારે સખી.

૫૬.

રામ નગરમેં રહેના, સંતો બાઈ રામ નગરમેં રહેના જી.
આરે નગરમેં કાયા હવેલી, વચમાં પવનકા પાયા,
નાબી કમળથી લગાયા. x x x સંતો.
કાયા હવેલીને દશ હે આરી ને, કાચે તે કાસે ચણાઈ જી,
અકાશી બમરો શિર પર ખેડો તો નાબી કમળસે લગાયા રે આ સંતો.
એરે બમરો ખેત હે ધ્યારો ને, મેડીની શોભા સારીજી,
એરે બમરો જ્યારે ઉડો જશે, તો મેડી દેખાશે નહારીરે. સંતો
દાસ ત્રિણ્ણ તો યું કર ખોટ્યા, બજન કરી લેને બમરાજી.
પ્રભુ બજનની તું રાખને ચિંતા, તો જમડાના દે દાંસી રે સંતો

મુકુ દ.

૫૬.

હરિ હરિ ફરી ફરા ચીતવું ચિત્ત ધરી,
 કરું નિત્ય વિનતિ દીન વાણી.
 નર હર નટવર કરણી કરી કર અહો
 દીન વત્સલ મને દીન જાણી. હરિ હરિ-
 આજ અનુગ્રહ કરો, અતિ હું અવ જાયો,
 દોષથી નવ ડર્યો દીન દાતા-
 રંક છું રઘુપતિ અધમ હું મંદ મતિ,
 કાંચ લેહેતો નથી ગુણ ગાથા. હરિ હરિ-
 ગજેન્દ્ર ગ્રાહે ગ્રહો, મૂકવા મુખ કહો,
 હા હરિ રોષ ધરીને ધાયા.
 ધરા ધર ધસ મસ્યા દોષ દીર્ઘ ખસ્યા,
 વેદના વામી ખચારી કાયા. હરિ હરિ-
 ભક્તના ભૂષ છો સત્ય સ્વરૂપ છો,
 અમલ અનુપ છો આત્મ દેવા.
 રંકના રામ છો, દુર્ભંગના દામ છો,
 નિર્ભંગ નામ છો જપવા જેવા. હરિ હરિ-
 ધરણી ધરનાર છો, કરણી કરતાર છો,
 સારમાં સાર છો, સંત વંદે.
 સંજને સહાય કે વેદને વાયકે,
 મન કર્મ વચને ગાય મુકદે. હરિ હરિ-

૫૬.

પ્રાતસમે પ્રાણનાથ સ્મરો નર નારી,
 દુઃખકે હરણુ દયાળ સુખ સિધુ શ્રી ગોપાળ.
 અશર્ણુ શર્ણુ લાલ, અહંશ્યા ઉદ્ધારી. પ્રાતઃ
 અનાથકે નાથ હરિ, સ્મરો પળ ધરીધરી.
 સુદામાને સહાય કરી, સકળ સુખકારી, પ્રાતઃ
 ગજેન્દ્રકી હરી પીર, પંચાળાકે પુરે ચીર
 વનમાં રાખી આહીર, ગિરિ ધર્યો ગિરિધારી, પ્રાતઃ
 સુકુંદ રંક ખેલી રામ, દુર્ગાકે દીધું દામ,
 વૈષ્ણવ જનકે વિરામ, સુકિતકે મોરારી. પ્રાતઃ

૫૬.

શ્રી ગુરુને પાએ લાગું વહેલો વહેલો શ્રી ગુરુને.
 કરો કૃપા કૃષ્ણ સેવા કરીએ, બીજું કાંઈએ ના માગું. વહેલો ટેક.
 એ ઉપદેશ સદા સુખકારી, જો મન નિર્મળ થાય,
 ત્રિવિધિ તાપ માયા મોહ મમતા, વિકાર સંધળા જાય. વહેલો.
 નેદ પુરાણ ભાગવત જોલે, જોને હોય ગુરુનો વિશ્વાસ,
 શ્રી ગુરુ નારાયણ તેને રે મળશે, વિનવે વિષ્ણુદાસ. વહેલો.

અખઈદાસ

તુંબડી ને નાગરવેલનો વિવાહ.

૫૬.

કઠામે વવડાવું રે નાગર વેલડી રે,
 કે મારા ધર પછવાડે તુંબડી.
 મહેની વેણલાંના મારેશ તરવર વેલડી, હો જી.
 મારાં તુંબડાં વાદ પડે પરવડે કાંઈ
 કાંઈ પુત્રનો પરીવાર ધણો.

બહેની તારે તે કર્મે નથી એક દીકરી. હો. ૭.
 મારાં બીડાં રે રાખ કરે પ્રભ કરે,
 હો બહેની તારાં તે તુંબડાં ઉકડે રડવડે રે. હો. ૭.
 મારાં તુંબડાં દેશ કરે પરદેશ કરે,
 કાંઈ બુડતા નાને તારે હો. ૭.
 અરે બહેની તારાં તે બીડાં ઉકડે રડવડે હો. ૭.
 ભૂતનાથ ચર્ણે બણે અખયો,
 બહેની કોણ કાચું કોણ જીત્યું રે હો. ૭.
 બહેની હારી રે નાગર વેલ જીતી તુંબડી હો. ૭.

૫૬.

હરિ રે અમે ગયાંતાં રામ સભામાં,
 પોસલડીએ રસ પીધો રે લાલ. અમે ગયાંતાં.
 પીતાં રે પીતાં હું પૂર્ણ ધરાણી,
 મારા ગુરુજીએ પ્યાલો દીધો રે અમે ગયાંતાં.
 અમે જાતાં શુરે જઈ ભરાણાં,
 વળતાં તો નહીં વળાયાં રે. અમે ગયાંતાં.
 શૂના મંદિરીયામાં શ્વાન જ પેહું,
 એને મન બાવે તે ખાધું રે. અમે ગયાંતાં.
 હરિ રે રામ સભામાં જે કોઈ આવે,
 કરે તીર્થ ધર બાળી રે. અમે ગયાંતાં.
 ભૂતનાથ ગર્ણે બણે અખયો,
 મારા પ્રભુજીની બક્ષિ સારી રે, અમે ગયાંતાં.

હલપતદાસ

ગણપતિને ગરબો.

સ્મતાં સુખ પામીએ, સહાય કરે સુંદાળો રે,

વિદ્યન દુઃખ વાગીએ, એહેવો દેવ દુઃખો રે.
 પેહેરણ એને કાછની, માથે સુંદર ખુંપ રે,
 સીંદુર એહેને શોભીતું, એ છે આનંદ રૂપ રે.
 ચાર ભુજનો દેવતા, એ છે ગવરી નંદન ગગદંત રે,
 સુરપતિ સેવા કરે, સહુ, મહિમા છે અનંત રે.
 કેડે સોહે કટી મેખલા, ધુધરી બેહુ ચર્ણે રે,
 બાંહે બાળુબંધ બેરખા, કુંડળ લલકે કર્ણે રે.
 યજ્ઞોપવીત છે સર્પનું, સેવંત્રાનો આહાર રે,
 ઉંદર એહેને બેસવા, મોદકનો છે આહાર રે.
 ડાખા કરમાં કમળ ફૂલ, જમણા હાથમાં ધરસી રે,
 એ એ કરમાં બેરખા, રહ્યા છે અમી વરસી રે.
 એહેવું જાણીને સ્મરજો, શંભુજી જેના તાત રે,
 મન વાંચિછત ફળ પામીએ, હિમિયાજી જેના માત રે.
 સિદ્ધી બુદ્ધિ એ નારીએ, સ્વામીકાર્તિક બાધ રે,
 રિદ્ધિ સિદ્ધી એ કુંવરાએ, ક્ષેમ કુશળ જમાઈ રે.
 લક્ષ લાભ એ દીકરા, એહેવું છે ઘર સૂત્ર રે,
 એહેવું જાણીને સ્મરજો, એ પાર્વતીના પુત્ર રે.
 નામ ક્ષેતાં સુખ પામીએ, એ શિવજીનું વરદાન રે,
 નિત્ય ઉડી શિર નામીએ, તો પામીએ ધન ને તંત્ર રે.
 સાંભાળજો સહુ માનવી, તમે એટલું કહ્યું કરજો રે,
 ગરખો આ ગણેશનો, તમે આગળથી કિયજો રે.
 સંવત સત્તર છાશીયો, ઉત્તમ અમ્બન માસ રે,
 નવરાત્રિની પંચમીએ, ગુણ ગાય છે દલપતદાસ રે.

કવિ નામ વિનનાની કવિતા.

૫૬.

આજ સખી આંગણીએ મારે, અલબેલોજી આવ્યા રે,

યાજી ભરી મોતીડે મેં તો, બહાલાને વધાવ્યા રે. આજ.
 પાય પખાળી પાતળીયાના, મેં ચર્ણામૃત લોધાં રે,
 મારી પાસેની સહુ સખીઓને, મેં ચર્ણામૃત દીધાં રે. આજ.
 મારા સંગની સર્વે હરખી, નયણે નીખ્યાં નાથ રે,
 વારે વારે જાય બલાહારી, સહુ સખીઓના સાથ રે. આજ.
 પુષ્પતણા મેં હાર આરંધ્યા, જીવણજીને જોષ રે,
 જીવણજીને જોતાં મારું, મનહું રત્નું છે મોહી રે. આજ.
 તે દા'ડાનું સુખહું હરિનું, કહેતાં ના કહેવાય રે,
 સખી હલેતા હરિના જન તે, હેતે હરિ ગુણ ગાય રે. આજ.

પદ.

આવો અધર રસ પાકું રે

નાથ આવો અધર રસ પાકું. ટેક.

જોખન આપો થયો પરિપક્વ, તે ફળ રે વખાણું;
 સોઠ તણો રસ માણીએ રે સુરલાં, તો તને રસીયો બાણું રે. નાથ.
 મોહનજી તારા સંગ થકી હમે, સોઠ કુટુંબથી તણ્યાં;
 તન મન ધન હરિને સોધ્યા; હમે વલ્લભ પીયુને બજ્યા. નાથ.

ઉદ્ધવજીના પ્યાર માસ.

કહોને સખી કાર્તિક કેમ જાશેરં,

વનમાં મોરલી કોણ વાસે રે,

દધીનો દાણી કોણ થાશે.

ઉદ્ધવ કહેજો હરિ આવે રે,

માગશે મારગડે રમતાં રે.

બેગાં બેસી બોજનીયાં જમતાં રે,

હવે હરિ શે રે નથાં ગમતાં. ઉદ્ધવ.

પોસે સૌ કોઈ સુકાયાં રે,

બહોળો મારો મેલી ગયા માયા રે.

આંખડીએ આંસુની ધારા.	ઉદ્ધવ.
મહા એ મન તલસે માઈ રે,	
કંથ વિના કાજલ કેમ સાઈ રે.	
જોખનીડ જાય છે વહી માઈ	ઉદ્ધવ.
ફાગણુ ફેર ફેરે હોળો રે,	
આછાં ચીર ચણીયાને ચોળી રે.	
કેસરીયાં બહુ છાંટયાં ઘોળી.	ઉદ્ધવ.
ચૈતર ચિત્ત કરે ચાળા રે,	
મોહન મોરલી વાળારે.	
દર્શન દો ડાકોર વાળા.	ઉદ્ધવ.
પૈશાખે વાયા વાવલીઆ રે,	
ધેર પધારો મારા નાવલીયા રે.	
દૂધડે પખાણું તારા પાવલીઆ,	ઉદ્ધવ.
ગઠે જગજીવન આવે રે,	
કોઇ કેહે કેશવજી આવે રે,	
બહાલાની વધામણા લાવે.	ઉદ્ધવ.
આપાડે અખળા રત ઝાંખી રે,	
બહાલા મારે ભરજોખન રાખી રે.	
વિચારો વાત થશે વાંકી.	ઉદ્ધવ.
શ્રાવણુ સરવડીએ વરસે રે,	
નદીએ નીર ધણાં ભરશે રે,	
બહાલો મારો કેમ કરી ઉતરશે.	ઉદ્ધવ.
બાદરવો બક્ષી પેરે ગાજ્યો રે,	
નારીના દિલકાયાં દાઝ્યો રે,	
લજ્જાએ મોહન નવ લાગ્યો.	ઉદ્ધવ.

આસો માસે દિવાળી રે,

સેવ વર્ણ કે સુંવાળી રે.

ઠહાલા વિના આ શી દિવાળી.

ઉદ્ધવ.

સોરઠો.

લાખા સંજે લાવ, આળુની એક ઘડી.

પ્રભાતે જશી (મારા) પાણુ, ભુંડા પંપ્રાલીઉ પેટ પડી.

ઢોહરા.

સોના વર્ણ એહ બળે, રૂપા વર્ણ દુમાસ.

જે ઘેર લાખો^૧ માણુતા, તે ઘેર માણુસ મુવાં.

સ્થામળી તજમાં સોરમ ઘણો, આજણાં થોડેરાં આંજ

રહેવું એક જ બારણે, ભુંડી ભવનાં મેણાં ભાગ.

પાટણુ દીવો પ્રકટીયો, મેસ પડી મેવાડ;

આંજનારી આણુ ગઢ વસે, તેનો નાવલીઓ વસે ગુજરાત^૨

ખાજલીઆરો^૩ ખાટલો, બમરીઆળી ભાત.

(બળજો) બળજો નબળા પિયુની સેજડી, રોતે જાએ રાત

વેગે આવી આ પડી, લેજે કુલેરા ભોગ.

શેરો મેળે છળકતા, ફાંજે બળતા લોક.

ગુરૂ શિષ્ય સંવાદ.

શિષ્યનું નામ—આશંકા

ગુરૂનું નામ—પ્રતિ ઉત્તર.

શિષ્ય કહે છે—હે ગુરૂ.

૧. લાખો રાણો ૨. ગુજરાતના રાજા જીમ અને આણુના રાજા જેતસી પરમારની મંચળન કુમારી વિષે આ કવિતા હશે ? ૩. ખાટલો બરવાની એક જાત ખાજાં ભાતશે.

૭૬.

કર્તાકો રૂપ કોન, છંડકો સ્વરૂપ કોન,
 ઇંડમાંહી બસે કોન, ઇંડ પાર કોન હે; ?
 નાદ બુંદ યોગ કોન, જીવ હૃદય ભોગ કોન,
 ભૂમિ અવતાર કોન, નિરાકાર કોન હે ?
 પાપ પુણ્ય કરે કોન, આવાગમન કરે કોન,
 પિંડ ને બ્રહ્માંડ કોન, વેદ વાક્ય કોન હે ?
 પિંડ ને પ્રમાણ કોન, જરા મર્ણ કાળ કોન,
 ઐંમ તે ઐંમકાર કોન, ને ચિદાભાસ કોન હે ?
 વ્યાસા દ્રવ્યાસા કોન, પંચમ પ્રપંચ કોન,
 મુક્તિકા દ્વાર કોન, ને સ્વર્ગ નર્ક કોન હે ?
 ગુર શિષ્ય બુદ્ધિ કોન સતગુરુકા વેણુ કોન.
 પ્યારે તનમાંહી કોન, કોહી કહો તે કોન હે ?

ગુર કહે છે-હે પુત્ર

કર્તા હે અક્ષર બ્રહ્મ, ત્યાંથી બધો સ્વપ્ન ઇંડ,
 સુરતી વસે ઇંડમાંહી, ઇંડ પાર અનંત હે.
 નાદ બુંદ યોગ સ્વપ્ન, જીવ હૃદય ભોગ સ્વપ્ન,
 ભૂમિ અવતાર સ્વપ્ન નિરાકાર સ્વપ્ન હે;
 પાપ પુણ્ય કરે સ્વપ્ન, આવાગમન કરે સ્વપ્ન,
 પિંડ ને બ્રહ્માંડ સ્વપ્ન, વેદ વાદ સ્વપ્ન હે.
 પિંડ ને પ્રમાણ સ્વપ્ન, જરા મર્ણ કામ સ્વપ્ન,
 ઐંમ તે ઐંમકાર સ્વપ્ન, ચિદાભાસ સ્વપ્ન હે.
 વ્યાસા દ્રવ્યાસા સ્વપ્ન, પંચમ પ્રપંચ સ્વપ્ન.
 મુક્તિકા દ્વાર સ્વપ્ન, સ્વર્ગ નર્ક સ્વપ્ન હે.
 ગુર શિષ્ય બુદ્ધિ સ્વપ્ન, સતગુરુ હે સ્વપ્ન પાર.

ધ્યારે તન જગૃત સ્વપ્ન, મિથ્યા સ્વપ્ન જગત હે.

સામેરી રાગની

સાખીઓ.

સામેરી શાં તું સાટવે, ઉભી માણેક ચોક
હું તુજ પૂછું સામેરી, તારે સુળી બલી કે સોહ્ય.
સુળી બલી સોહામણી, બલકે પાડે હેહ
સોહ્ય કેરે બોલડે, મારી ખાણું ખાણું દાઝે દેહ.

કેદાર રાગની સાખીઓ.

કેદારો જન્મ કીજીયે, મુખપર જપીએ રામ.
અવર રામ સહુ દેવતા, કેદારો ભગવાન.
કેદારો કુંકુમ લવે, મોર લવે મલાર.
તું શું રૂએ ભુંડી પાપણી, તારે પુત્ર નહી પરિવાર
કેદારો અમ ઘેર પ્રાહુલ્યો, શું શું બોજન દેખશ,
સેવ સુંવાલી તે લાપસી, હુંતો આંખારસ ઘોળેશ.

સોરઠ રાગની સાખીઓ.

સોરઠ સુડો ન સજીયો, ન ચડયો મઠ ગિરનાર.
ના નાલો ગંગા ગોમતી, તેનો એજે ગયો અવતાર
સોરઠી ઉભી મહેલમાં, તપસી કિન્ના દાર
બીક્ષા દો રાણી સોરઠી, મારો સંજ રે ચાલ્યો કેદાર

મારૂ રાગની સાખીઓ.

મારૂ જાજે દેશારરે, લાવજે હળદર હીરા.
એક તે લાવજે સાવજડુ જેને માથે ચારે શીંગા
મારૂ દાદા મારા દાદલા, મારૂ દેશ ન દેખશ.

હાથમાં ધડો સીર ઉઠણી, રાજ પાણી ભરતાં મરીશ.
 માર મસ્તક બેઠલાં, પગ દાઝે પંથ દૂર
 એક ન આવ્યો પાપી બેઠુલો, મારી નદીએ ન આવ્યાં પૂર
 માર નાહી ગંગા જળે, ઉભી કેસ સુકાય.
 ચંદન કેરે રૂખડે, ખાલો નાગ હેરંબા ખાય,
 કલ્યાણ રાગની સાખીઆ.

ગોડી વખત વહી ગઇ, ને અસ્ત જ પામ્યો બાણ.
 તે ઉપર ઘટીકા બે થઇ, ત્યારે પ્રકટયો રાગ કલ્યાણ.
 કલ્યાણ રામ સો મહા બળી, સખ રામનકો માન
 સિંગલ દીપકી પદમની, સો જપતી રામ કલ્યાણ.

૫૬.

આવી છે કૃષ્ણ વધામણી, રંગ રાતી રે,
 મળી રે ગોકુલ વ્રજનાર, સહુ ગુણુ ગાતી રે.
 હાર ચીર પેહેરી કરી, રંગ રાતી રે,
 સોબે છે સોબે શણમાર, સહુ ગુણુ ગાતી રે.
 ચંદન ભરી કચોલડે, રંગ રાતી રે.
 પૂજતી બાલ મુકુંદ, સહુ ગુણુ ગાતી રે.
 ઘેર ઘેર તોરણ બાંધીયાં, રંગ રાતી રે,
 અવતર્યા ગોકુલ કહાન, સહુ ગુણુ ગાતી રે.
 ચંદન માટ ભરી ધર્મા, રંગ રાતી રે.
 શ્રી વલ્લભનો પરિવાર, સહુ ગુણુ ગાતી રે.

સમાપ્ત.

લક્ષ્મી આર્ટ પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સ,
સાકળી સ્ટ્રીટ, બાયપળા, મુંબઈ, ૮

